ADLİYE VEKÂLETİ TARAFINDAN ÇIKARILIR

ADALET
DERGİSİ

Yıl : 47

Sayı : 2

A N K A R A
Yeni Cezaevi Matbaası

1 9 3 6

KÜTÜPHANE-ANKARA
1946

179

A D A L E T D E R G İ S İ

Yıllık Abonesi : 10 lira, Beher Sayısı : 1 liradır.

ADALET DERGİSİNE ABONE OLMA VE KİTAP ALMA ŞARTLARI

Adalet Dergisine abone olmak ve Adliye Vekâleti tarafından bastırılan kitaplardan satın almak isteyenler :

a) Neşriyat Müdürlüğüne bir mektupla adreslerini ve abone veya kitap isteklerini bildireceklerdir.

b) Kitap veya abone bedelini bulundukları yer mal sandığına yatıracaklar ve karşılığında alacakları hasılatı müteferrika makbuzunu ya mektuplarına bağlı olarak, yahut da oturdukları yer C. Müddeiumumiliğine teslim edeceklerdir.

c) C. Müddeiumumiliği teslim aldığı makbuzu ve istenilen kitap veya aboneyi ve alıcının adresile Adliye Vekâletine gönderecektir.

d) Kitap ve dergiler ayrıca posta ücreti istenilmeksizin Vekâlet Neşriyat Müdürlüğü yazısı üzerine Ayniyat Ambar Memurluğunca alıcının adresine yollanacaktır.

e) Adalet Dergisinin kapağında gösterilen kitaplardan başkasını almak isteyenlerin o kitabın mevcudu olup olmadığını daha önce Neşriyat Müdürlüğünden sormaları ve ona göre istemeleri lâzımdır.

Dergiye konulması istenilen yazılar, kâğıtların birer yüzüne seyrekçe satırlarla ve daktilo ile yazılmış ve bir mektuba iliştirilmiş olarak doğrudan doğruya Vekâlete gönderilmelidir. Yazıların Dergiye konulup konulmıyacağı bildirilmez ve konulsun, konulmasın yazılar geri verilmez. Yazılardaki fikir ve kanaatler yazı sahiplerinin fikir ve kanaatleridir.

180

ADALET
DERGİSİ

12 MAYIS 1958

Devlet Nüshası

Yıl : 47	Şubat : 1956	Sayı : 2

İÇİNDEKİLER

İNCELEMELER : Sahife

Hasim FENMEN — Hollanda Anayasasının Dış Münasebetlere ait maddelerinde yapılan tâdilât ..... 179—202

Dr. Turgut SENGİR — Anglosakson Memleketlerinde Adlî Teşkilât ..... 203—216

Dr. A. Pulat GÖZÜBÜYÜK — Devletler Ceza Hukuku bakımından Ülkede işlenen suçlar ..... 217—224

Turhan Tûfan YÜCE — Cezaevi Binası ..... 225—232

Salim YAMAN — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunun üzerinde bir inceleme ..... 233—240

Safa AĞLARCI — Temyiz Mahkemesi Ceza Umumî Heyetinin 22/6/933 Gün. ve Esas : 4 - 77, Karar : 5 sayılı kararı ile Temyiz Mahkemesi 4. cü Ceza Dairesinin bâzı kararları üzerinde bir tetkik ..... 241—249

M. Muhtar ÇAĞLAYAN — Türk Ceza Kanununun 453 üncü maddesinin tahlili ..... 250—256

Kâzım DERELİ — Yeni Eserler ..... 257—263

TEMYİZ MAHKEMESİ HUKUK KARARLARI ..... 264—288

TEMYİZ MAHKEMESİ CEZA KARARLARI ..... 289—302

UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ KARARLARI ..... 303—309

Adliye Vekâleti Ayırma Meclisi Umumî Heyetince Verilen 1956 Yılına ait Prensip Kararı ..... 311—312

181

6026 sayılı kanun gereğince idare etmekle vazifeli olan;
Adliye Vekâleti Neşriyat Müdürü Vekili
KÂZIM DERELİ

182

HOLLANDA ANAYASASININ DIŞ MÜNASEBETLERE AİT MADDELERİNDE YAPILAN TADİLÂT

Yazan : *Rasim FENMEN*
Lâhey Elçiliği Başkâtibi

Hollanda Anayasasının dış münasebetlere ait hükümlerinin bugünkü şartlara uyacak şekilde değiştirilmesine Hollanda Hükûmeti tarafından görülen lüzum üzerine, 1951 senesinde Prof. van Eysinga başkanlığında bir mütehassıslar heyeti tarafından gereken incelemeler yapılarak bir rapor hazırlanmış, bunu takiben kurulan Devlet Komisyonu Eysinga Raporunu tetkik ederek ayrıca bir rapor hazırlamış ve hükümet de bu iki rapor üzerine hazırladığı kanun tasarısını gerekçesiyle birlikte Parlâmentoya sunmuştur. Ocak - Mayıs 1952 ayları zarfında yapılan birinci safha müzakerelerden sonra gerek Mebusan Meclisi, gerekse Âyan Meclisi ekseriyetle dış münasebetlere ait muaddel maddeleri kabul etmiştir. Bu kabul olunan maddeler 25 Haziran 1952 de yapılan genel seçimden sonra toplanan yeni Parlâmento tarafından ikinci defa müzakere edilip 1953 senesinde katiyet kesbetmiştir.

İşbu raporun, Eysinga ve Devlet Komisyonu Raporlarında, Hükûmetin Gerekçesinde ve Nazırların Parlâmentodaki beyanatlarında belirtilen ve Hükûmetçe kabul edilmiş ve Parlâmento tarafından tasvip olunmuş prensipler ve tefsirlerin mezcedilmiş tercümesinden ibarettir.

Rapor üç kısma ayrılmıştır : I — Umumî Mülâhazalar, II — Maddelerin tefsiri, III — Anayasa Hükümleri Dışında Hükûmetle Parlâmento Arasındaki İşbirliğinin Geliştirilmesi Meselesi.

Eski maddeler Ek I de, muaddel şekil Ek II de gösterilmiştir.

I — UMUMÎ MÜLÂHAZALAR

Hollanda Anayasasının dış münasebetlere ait maddelerinin değiştirilmesini icabettiren sebepler şunlardır :

Başlıca âmil son on sene zarfında milletler camiasının mâruz kaldığı büyük istihaledir ki bu istihale tabiî olarak Hollanda üzerinde de derin tesirler vücude getirmiştir. İkinci dünya harbinden sonra hadiselerin inkişafı o derece mühim bir seyir takip etmiştir ki milletlerarası politika tamamile yeni bir mahiyet almış ve bir çok sahalarda memleketin dahilî politikası üzerine günden güne artan bir tesir icra etmektedir.

Evvelce birtaraf bir memleket olan Hollanda için bugün birtaraflık imkânsızdır ve Avrupa Savunma Camiası, NATO, Benelüks, Birleşmiş Milletler gibi toplulukların üyesi olmuştur. Bu topluluklara katılma dahilî politikaya ve millî hukuka tesir eden yeni hak ve vecibeler istilzam ettirmektedir.

İkinci Cihan Harbinden sonra büyük bir kuvvetler mücadelesi başgöstermiş ve dünya bir beşeriyet buhranına garkolmuştur. Her milletlerarası hadise devletin ferdleri, sosyal, iktisadî ve kültürel sahasına tesir icra etmektedir. Diğer taraftan harbin ika ettiği iktisadî çöküntüye karşı kalkınma çarelerinin ancak iktisadî işbirliği ile bulunabileceği mecburî bir hakikat olmuştur. Bu maksatla Marşal Planı, Dünya Bankası ve Milletlerarası Para Fonu gibi teşekküller vücude getirilmiştir. Bu işbirliğine sebep olan diğer mühim bir âmil de Asya memleketlerinin istiklâl hareketleridir. Bundan başka şark ile garp arasındaki mücadele harp tehlikesi yüzünden silâhlanmaya sebep olmuştur. Bu silâhlanma milletlerarası şekilde yapılmak icabetmektedir ki bu da NATO gibi teşekküllerin vücude gelmesine sebep olmuştur.

Bundan başka, kendisini tehdit altında gören Avrupa Memleketleri arasında artan işbirliği Avrupa federalizmine yol açmıştır. Bütün politika meseleleri milletlerarası sahaya ifrağ edilmiş bulunmaktadır. Harp korkusu, *meşru milletlerarası nizamın* idâmesi hususunda daha

ziyade gayret sarfedilmesini teşvik etmektedir. Hollandanın, tehlikeye karşı koyacak teşekküllere katılma temayülü gittikçe kuvvetlenmektedir. Devletin hükümranlığı gittikçe azalmakta ve milletlerarası anlaşmalara ne derece bağlı olabileceği hakkında kendi kendine karar vermesi kabiliyeti daralmaktadır. Hükûmetler kendi haricî politikalarını tesbit etmekte serbest olmadıklarını müşahede etmektedirler. Hükûmetler milletlerarası politikaya tâbi olduklarını hissetmektedirler. Bugün "domestic affairs"i "foreign affairs"den ayırmak kâbil değildir. Bütün milletlerarası meseleler dahilî politikaya tesir icra etmektedir.

Bugünkü nesil yeni bir milletlerarası nizam gütmeğe mecburdur. Bu nizam milletlerin karşılıklı itimat ve moral mesuliyeti üzerine müessestir. Meşru milletlerarası nizam her gün bir az daha tekâmül etmektedir, fakat idamesi aynı zamanda bir çok fedakârlıkları icabettirmektedir ve çok ağır şartlara bağlıdır. Şimdiye kadar anlaştığımız bir çok şeyleri terketmemiz ve yeni vaziyetlere alışmamız zarurî olmuştur.

Netice itibarile, Hollanda, haricî münasebetler sahasında, bu münasebetlerin gittikçe genişlemesi ve icabettirdikleri bünyevî değişiklikler dolayısile çok mühim meseleler karşısında bulunmaktadır. Evvelâ, Devletlerin karşılıklı münasebetlerinde yeni meseleler ortaya çıkmıştır. Bu artan işbirliği şimdilik asgarî ihtiyacın mahsulü olmakla beraber, bu işbirliği lüzumunun gün geçtikçe takdiri supra —national organların inkişafına yol açmıştır. Ve bunun hedefi olan fedaralizm meselesi vardır.

Ortaya çıkan diğer bir mesele Hükûmetle Parlamentonun karşılıklı münasebetleri ve aralarındaki işbirliği meselesidir. Bugün Parlamentonun rolü sadece tasdikten ibaret değil fakat aynı zamanda milletlerarası politikada Hükûmetle işbirliği yapmaktır. Parlâmento üyelerinin milletlerarası meseleleri daha derinleştirmeleri icabetmektedir. Parlâmento âzalarının, umumiyetle, gün geçtikçe milletlerarası münasebetlere daha ziyade alâka göstermekte oldukları ve bir milletlerarası anlaşmaya varılmadan evvel noktai nazarlarını Hükûmete bildirmek istedikleri müşahede edilmektedir. Diğer taraftan Parlamento üyelerinin milletlerarası konferanslar delegasyonlarına ve Avrupa Konseyi çalışmalarına katılmaları da bu alâkayı tebarüz ettirmektedir. Muaddel

metinde, milletlerarası politikada Parlamentonun azamî imkân dâhilinde hükümetle işbirliği yapması, diğer taraftan Hariciye Nazırının içinde bulunduğu pratiğin icapları düşünceleri göz önünde tutulmuştur. Parlâmentonun daha sıkı teşriki mesaisi yüzünden Hollandanın diğer partenerlerine karşı daha avantajsız bir duruma düşmesini önlemek üzere milletlerarası anlaşmaların tesisinde bu işbirliği bâzı garantilere bağlanmıştır. Aynı zamanda tefriki kuvva prensibine de itina gösterilmiştir. Hükümet Parlâmentonun vekili değildir, her ikisi arasındaki otonomî muhafaza edilmiş, Hariciye Nazırına büyük bir hareket serbesitsi bırakılmıştır.

Üçüncü bir mesele, Anayasa ve millî kanunlar ile milletlerarası nizamlar arasındaki münasebettir. Bugün hükümranlık fikrinin hakikî mahiyetini çok kaybettiği müşahede edilmektedir. 17 nci ve 18 nci asırlardaki millî devlet mefhumu bugün ortadan kalkmıştır. 1914 - 1918 ve ve 1940 - 1945 dünya harpleri karşılıklı münasebatta esaslı değişiklikler ve karışıklıklar vücuda getirmiştir. Hollanda Anayasası eski haliyle kıymetinden çok kaybetmiştir. Hollanda'nın millî sistemini milletlerarası seviyede yüksek bir nizam haline ifrağ etmek icabetmiştir.

Milletlerarası nizamın gelişmesinde henüz araştırma ve tecrübe devresinde bulunmaktayız. Doğru yol, uygun şekil ve müsait münasebetler tesis edilinceye kadar çok vakit geçecektir. Bundan dolayı şimdiden bütün değişiklikleri tesbit edip Anayasaya dercetmek imkânsızdır. Bu sebeple, yeni Anayasanın aynı zamanda bugün tekevvün etmekte olan inkişaflara uyacak durumda olması da nazarı itibara alınmıştır.

*
**

II — MADDELERİN TEFSİRİ

58 ve 59 uncu Maddeler :

1 — Hollanda Anayasası, 1922 ye kadar, yalnız Krala harp ilân etmek hakkını veriyordu. Grotius nazariyesine göre her müstakil devlet kendiliğinden harp ilân edebilir.

186

Anayasada 1922 de yapılan tadilâtta Kralın bu salâhiyeti Parlâmentonun tasvibine tabi tutulmuştur (*Meclislerin tasvibine iktiran etmeden hiç bir harp ilân etmez)* aynı zamanda anlaşmazlıklar muslihane çarelerle halletmeye gayret sarfetmesi şart koşulmuştur *(Kral ecnebî devletlerle anlaşmazlıkları adalet ve diğer muslihane yollarla halletmeye gayret sarfeder).* Silâha başvurmak, son çare olarak kabul edilmiştir.

Fakat 1922 Anayasası bir tecavüz harbini mümkün bir hâl olarak kabul ediyordu.

1922 den sonra tecavüz harbi gayrimeşru addedilmiştir (1928 Briand - Kellog Misakı, Birleşmiş Milletler Manifestosu, Nürnberg Mahkemesi Beyannamesi). Bu sebeple 59 uncu maddedeki "Meclislerin tasvibine iktiran etmeden *hiç bir harp ilân etmez*" cümlesi muaddel maddede "Kral, Krallığın diğer bir ecnebî devletle *harp halinde olduğunu ancak* meclislerin tasvibine iktiran ettikten sonra ilân edebilir" şekline ifrağ edilmiştir.

Yeni metinde, tecavüz harbinin gayri meşruiyeti tebarüz ettirilirken aynı zamanda ihtilâfların sulh yoliyle hâl edilmesi hakkında da, 1922 Anayasasının 59 uncu maddesindeki "Kral, ecnebî devletlerle anlaşmazlıkları adalet ve diğer muslihane yollarla halletmeye gayret sarfeder" cümlesi yerine, 58 inci maddeye, eski 58 inci maddedeki *Kral, haricî münasebatın yüksek idaresini bizzat ifa eder*" cümlesinden sonra "*Meşru milletlerarası nizamın inkişafı yolunda gayret sarfeder*" cümlesi yeni bir umde olarak ilâve edilmiştir. Bu yeni umdeye göre, Kral yalnız ihtilâfların sulh yoliyle halledilmesine gayret sarfetmekle kalmayıp aynı zamanda milletlerarası meşru nizamın tesisine de çalışacaktır. Kral daha geniş bir vazife ile ödevlendirilmiştir. ve aynı zamanda bu husuhtaki salâhiyeti arttırılmıştır. Fakat milletlerarası nizamın tesisi hususunda çok mühim meselelerde (meselâ müşterek müdafaa için tahsis olunacak askerî kuvvetler) şeraitin müsaadesi nisbetinde Parlâmentoya danışılması lâzımdır.

2 — Hollandanın iştirakini tazammun ettiren müşterek müdafaa hareketlerinde (Kuzey Atlantik Paktının 5 nci maddesi. Brüksel Paktının 4 üncü maddesi) olabileceği gibi, Parlâmentonun tasvibine vakit

olmayan haller için muaddel metinde 59 uncu maddenin birinci fıkrasına şu cümle ilâve edilmiştir: "*Fiilî bir harp hali dolayısile, Meclislerle istişareye imkân kalmayan hallerde bu tasvibe lüzum yoktur.*"

Memleketin *gayri kabili içtinap* şeklinde harbe girmesi hallerinden ayrı olarak harp ilânının daha *tertipli* karakteri haiz olduğu haller vardır. Bu gibi hallerde Parlâmentonun muvafakatını almak şayanı arzudur: *Bariz ilân* mahiyetinde olmayan bütün harp ilânlarında Parlâmentonun muvafakatını almak lâzımdır. Bunları umumî bir formüle dercetmek müşküldür.

Palâmentonun muvafakati şartından hariç tutulacak haller şunlardır:

a) Memleket üzerine yapılacak bir taarruz hali,

b) Memleketin doğrudan doğruya taarruza uğramadığı fakat bir anlaşma hükümleri gereğince memleketin *ipso Jure* muharip vaziyetine girdiği haller,

c) Milletlerarası bakımdan Hollandanın askerî yardıma mecbur olduğu haller.

"*Meclislerle istişareye imkân kalmayan haller*" tahdidî mânadadır. Müşterek müdafaa hareketlerinde dahi şerait müsaade ettiği takdirde Parlâmentonun tasvibi lâzımdır. Burada bilhassa müşterek müdafaaya tahsis edilecek kuvvetler mevzuubahistir. Fevkalâde müstacel haller hariç, bu kuvvetlerin tahsisi için parlamentonun rızası lâzımdır.

Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 51 nci maddesinde derpiş olunan ferdî meşru müdafaa hallerinde Parlâmentonun tasvibine lüzum yoktur.

Parlâmentonun tasvibinden geçmeden ilân olunan harp halinde dahi, Parlâmentoya bu hususu müteakiben karara bağlamak salâhiyeti verilmiştir. Muaddel 59 uncu maddede şu ikinci fıkra eklenmiştir: "*Meclisler bu hususu müşterek içtimada müzakere ve karara bağlarlar.*"

Muaddel 59 uncu maddeye, ayrıca, harp ilânında olduğu gibi harba nihayet vermek hususunda da Parlâmentonun rızasını mutazammın

üçüncü bir fıkra eklenmiştir: "*Kral, Krallıkla diğer bir devlet arasındaki harbin nihayet bulduğunu ancak Meclislerin muvafakatini aldıktan sonra ilân edebilir.*

60 ıncı madde:

1 — Anlaşmaların kuvveden fiile çıkarılması hususunda Hükümetle Parlâmento arasındaki işbirliğine mütedair olan bu madde 1922 Anayasasında yapılan tadilât ile iyi netice vermemiştir.

1922 ye kadar, yabancı devletlerle yapılan bütün anlaşmalar (sözleşme, Beyanname, Protokol, Nihaî Anlaşma, Anlaşma, Mukavele, Mektup Teatisi vs.) Muahede addedilir ve bütün Muahedeler Parlâmentonun tasvibine sunulurdu.

1922 Anayasası mucibince ise yalnız Muahedeler Parlâmentonun tasvibine sunulmakta ve işlerin tesrii maksadile "diğer anlaşmalar" Parlâmentoya sadece tebliğ edilmekte idi. Bu suretle 1922 Anayasasında Parlâmentonun nüfuzu azaltılmıştı.

Bu usulün mahzurları tebellür ettiğinden, yeni metinde Parlâmentonun tasvibine sunulacak anlaşmalar hususunda "Muahede" ve "diğer anlaşmalar" diye bir tefrik yapılmamış, 1922 den evvelki vaziyete rücu edilerek prensip itibariyle bütün anlaşmaların Parlâmentonun tasvibine sunulması kabul edilmekle beraber anlaşmanın mahiyetine göre tesrii hükümler ilâve edilmiştir (Madde 60 a, 60 b, 60 c, 60 d, 60 e, 60 f, 60 g).

Bu suretle eski vaziyete rücu edilmekle beraber bugünkü milletlerarası şartların icabatı da göz önünde tutulmuştur. Filvaki halihazırda Hollanda tarafından akdolunan anlaşmaların adedi günden güne artmaktadır (senede takriben 90). Diğer taraftan sürat mefhumunu da nazarı itibara almak iktiza etmektedir. Bundan başka bâzı anlaşmaların, imza ânında meriyete girmesi mümkündür. Bu hususları uygulayan yeni metinde çarpışan iki menfaat birbirine tevafuk ettirilmiştir:

a) Anlaşmaların sür'atle meriyete girmesini iktiza ettiren devletin menfaatı,

b) Parlâmentonun fikrinin alınmasını iktiza ettiren milletin menfaatı.

189

2 — Muaddel hükümler, evvel emirde Hükümetle Parlâmento arasında sıkı temas olması, Palâmento komisyonlarının akdedilecek anlaşmalar hakkında Hükûmetten geniş malûmat almaları esası üzerine dayanmaktadır (önceden istişareler). Bu temas yalnız anlaşmalar hususunda değil, fakat memleketi ilgilendiren bütün milletlerrası meseleler hakkında da yapılmalıdır.

Bu temas meselesi için yeni maddeye ayrıca bir hüküm ilâve edilmiş değildir. Zira bu hususun Anayasadaki 97 nci maddenin 2 nci fıkrasında derpiş edildiği kabul edilmiştir (Ek 3 e müracaat).

3 — Eski 60 ıncı maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesi şöyle dir: "*Kral, ecnebî devletlerle bütün muahedeleri akit ve tasdik eder*".

Muaddel 60 ıncı maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesi şu şekle ifrağ edilmiştir: "*Ecnebî devletlerle ve beynelmilel teşekküllerle anlaşmalar bizzat Kral tarafından veyahut onun müsaadesi tahtında akdedilir ve anlaşma iktiza ettirdiği takdirde Kral tarafından tasdik olunur.*"

Bu birinci cümlede değişen kısımlar şunlardır:

a) "Muahede" yerine "anlaşma" tâbiri kullanılmakla (şekli ne olursa olsun) 1922 den evvelki vaziyete rücu edilmiştir. Kral bizzat veya vekili vasıtasiyle bütün anlaşmaları akdeder. Haricî işlere ait günlük muameleler bu "anlaşma" tâbirine girmez (Meselâ,, bir devlet tarafından sorulan suale verilen cevap, bir sefir tâyini hususunda agreman talebi ve verilen muvafakat, iadei mücrimin işleri, sivil anlaşmalar – Milletlerarası Bankadan para ikrazı, gibi çok geniş ölçüde devlet menfaatını ilgilendirenler hariç).

b) "*Diğer ecnebî devletlerle*" yerine "*Diğer devletlerle ve beynelmilel teşekküllerle*" konulmuştur. Yabancı devletlerle yapılacak anlaşmalardan mada Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Teşkilâtı gibi millet lerarası kurumlarla yapılacak anlaşmalar da ithâl edilmiştir.

c) "*Kral*" yerine "*Kral tarafından veyahut Kralın müsaadesi tahtında*" konulmuştur. Kral otoritesini tevkil edebilir.

190

d) *"akit ve tasdik eder"* yerine *"akdedilir ve anlaşma iktiza ettiği takdirde tasdik olunur"* konulmuştur. Eskiden bütün anlaşmaların Kralın tasdikına sunulması iktiza ederdi, şimdi tasdik muamelesi sarih olarak derpiş edildiği takdirde yapılacaktır. Burada, Birleşik Amerika'da neş'et eden, bir çok memleketlerin katıldıkları anlaşmaların kabul *(Acceptation)* ile sür'atle meriyete girmesi mefhumu mevzubahistir. Bu şekilde hazırlanan anlaşmalara devletler:

i) rezervesiz imza *signature sans reserve),*

ii) kabul rezervine bağlı imza *signature sous reseerve d'acceptation),*

iii) Kabul *(acceptation)*

ile taraf olabilmektedirler.

Yalnız şu kadar ki, bu şekilde meriyete giren anlaşmalarda hükûmetin rezervini konferansta, akitten evvel veya akit esnasında yapmasına dikkat etmesi lâzım gelmektedir.

4 — 1922 Anayasasının 60 ıncı maddesinin birinci fıkrasında şu ikinci cümle vardır: *Kral bir kanunla tasdikını kendisine inhisar ettirmedikçe, hiç bir muahede Meclislerce kabul edilmeden tasdik olunmayacaktır."* Ve ayrıca şu üçüncü fıkra vardır: *Ecnebî devletlerle diğer anlaşmalar en kısa zamanda Meclislere tebliğ olunacaktır.*

Yeni 60 ıncı maddeye, mezkûr cümleler yerine şu ikinci fıkra konulmuştur: *"Anlaşmalar en kısa zamanda Meclislere sunulur. Bu anlaşmalar ancak Meclislerin tasvibinden sonra tasdik olunur ve yürürlüğe girer."* Bu suretle, prensip itibariyle bütün anlaşmaların Parlâmentodan geçmesi lüzumu kabul edilmiştir. Bu prensibe, aşağıdaki maddelerde görüleceği veçhile, tesrii istisnalar vazedilmiştir.

Akdolunan bütün anlaşmaların en kısa zamanda Parlâmentoya sunulması lâzımdır. İlgili Parlâmento Komisyonu anlaşmaya tamamiyle vâkıf olduğu takdirde dahi bunu yapmak lâzımdır. En kısa zamanda tâbiri, millî menfaatın müsaade ettiği en kısa zamanda şeklinde tefsir edilmek iktiza eder. Bu tefsir mucibince, çok gizli mahiyetteki anlaşmalar

Parlâmentoya tevdi olunmaz, bu gibi hallerde Parlâmentonun Hariciye Komisyonuna bir tebliğle iktifa olunur.

5 — 60 ıncı maddeye ayrıca şu üçüncü fıkra ilâve edilmiştir: "*Kuvvei kazaiyenin anlaşmaların Anayasaya uygun olup olmadığını takdire salâhiyeti yoktur.*" Bu, tefriki kuvva prensibinin bir ifadesidir.

Madde 60 a :

Bu madde tesrii hükûmlerin birincisini teşkil etmektedir. Hükûmetçe Parlâmentoya sunulan bir anlaşma hakkında, 30 gün zarfında Parlâmento tarafından veyahut Parlâmento üyelerinin beşte biri tarafından bu anlaşmanın müzakere ve reye vazedilmesi arzusu izhar edilmediği takdirde, mezkûr anlaşma Parlâmentonun tasvibinden geçmiş addedilecektir.

Anlaşmayı Parlâmentoya tevdi ederken, Hükûmetin, Parlâmentonun normal şekilde tasvibine *(avis expresse)* mi yoksa 30 günlük mühlete mi tâbi tutacağını, veyahut aşağıdaki maddeler derpiş edildiği üzere Parlâmentonun tasvibine lüzum olmayan bir anlaşma mı olduğunu tasrih etmesi lâzımdır.

Parlâmentonun resmen tasvibi bir kanun ile olur "*Anlaşmanın Meclislerin hükmüne vazedildiği bütün hallerde tasdik keyfiyeti ancak bir kanun olarak yapılabilir*" - Madde 60 a nın son cümlesi).

Fakat bir çok hallerde Parlâmento bir anlaşma hakkında Hükûmetle fikir teatisinde bulunmak ve müzakere açmak ihtiyacını görmez. Bu sebeple işleri kolaylaştırmak için maddeye zımnî tasvip hükmü konulmuştur "*Meclislerin tasvibi alınmış addolunur.*"

Madde 60 b :

Her sene Hollanda tarafından imza olunan 100 kadar anlaşmanın hepsinin Parlâmentodan zamanında geçirilmesine imkân yoktur. Bu sebeple madde 60 b de Parlâmentonun tasvibine sunulmasına lüzum olmayan anlaşmalar için 4 istisna şıkkı derpiş edilmiştir:

192

A) "Bir kanunda mezkûr hususun derpiş edildiği bir anlaşma ise."

Muayyen bir mevzu hakkındaki kanunda, o kanuna tevfikan akdedilecek anlaşmalar hakkında Parlâmentonun tasvibine lüzum olmadığı sarahaten derpiş edilebilir. Mevcut misaller:

a) Ecnebilerin iadesine ait olarak ecnebi devletlerle akdedilecek anlaşmaların hangi umumî şartlara göre akdedilebileceğini tasrih eden 6/4/1875 tarihli kanun.

b) 15 Nisan 1811 tarihli posta muhaberatı kanunu.

c) 11 Ocak 1904 tarihli Telegraf, Telefon kanunu.

ç) 14 Haziran 1930 tarihli muzaaf vergi hakkındaki kanun.

d) Beynelmilel tediyat muamelelerinde zararlı neticeleri önlemeye matuf kanun.

e) 1947 tarihli emlâk vergisi kanunu.

f) Birleşmiş Milletler memurları ve ajanlarının muafiyet ve imtiyazlarına dair 24 Aralık 1947 tarihli kanun.

g) Ecnebilerin çalışabilecekleri işlere dair 2 Nisan 1947 tarihli kanun.

h) 1 Kasım 1948 tarihli konsolosluk harçları kanunu.

i) Hakem muahedeleri hakkındaki kanun.

B) "Evvelce tasdik olunan bir anlaşmanın sırf tatbikını ilgilendiren bir anlaşma ise. Şu kadar ki mezkûr tasdikte Meclisler tarafından bu mevzuda hususî hükümler vazedilmiş bulunmasın."

Parlâmento tarafından tasvip edilmiş bir anlaşmanın yürütülmesi için yeni bir anlaşmanın yapılması iktiza ediyorsa, bu ikinci anlaşmayı Parlâmentonun tasvibine sunmaya lüzum yoktur, velevki bu anlaşmanın dahi Parlâmentonun tasvibine sunulacağı hakkında ana anlaşmada bir hüküm bulunsun. Misaller:

a) Hollanda ile Birleşik Amerika arasında akdolunan 27/1/1950 tarihli Karşılıklı Yardım Anlaşmasında iki memleket arasında bir çok tanzimanlar derpiş edilmiştir.

193

b) 22/Temmuz/1946 tarihli Dünya Sağlık Teşkilâtı Statüsü bir çok muahhar aranjmanlar derpiş etmektedir.

C) *"Krallığa mühim mali külfetler tahmil etmeyen bir anlaşma ise ve âzamî bir sene müddet için akdedilmiş ise."*

Âzamî bir sene için akdolunan anlaşmaların, devlete ağır malî vecibeler tazammun ettirmediği takdirde, Parlâmentonun tasvibine sunulmasına lüzum yoktur.

Burada mevzuubahis olan bilhassa bir sene için muteber olan ticaret ve tediye anlaşmalarıdır.

"Mühim malî külfetler" ibaresi çok sarih hadler ifade etmemektedir. Bu hususta muayyen bir ölçü tesbit etmek güçtür. Burada Vekillerin mesuliyetine güvenmek lâzımdır.

D) *"Acil mahiyet arzeden istisnaî hallerde Krallığın menfaatı anlaşmanın derhal yürürlüğe girmesini iktiza ettiriyorsa."*

Burada, Parlâmentonun tasvibine sunulması lâzım gelmekle beraber, devletin menfaatı iktizası imza ile derhal meriyete giren bir seneden fazla müddetli anlaşmalar mevzuubahistir.

Hükümet böyle bir anlaşmayı imzalarken, anlaşmanın Parlâmentonun tasvibinden geçmesi lâzımgeldiği kaydı ihtirazisini koyar *"Signature sous réserve d'acceptation)*. Parlâmentoca tasvip muamelesi hakkında şu hüküm eklenmiştir: *"(d) fıkrasında mevzuubahis olan bir anlaşma, ancak Meclisler tarafından tasdik olunmadığı takdirde feshedilebileceği şartiyle akdolunabilir."* Tasvip için takip olunan prosedür diğer alelade anlaşmalarınkine müşabihtir.

Parlâmento böyle bir anlaşmayı kabul etmediği takdirde, âzamî imkânlar dâhilinde anlaşmanın tatbikından imtina edilebilir *("Meclisler tasdik etmedikleri takdirde anlaşmanın müsaade kıldığı bütün imkânlar dâhilinde tatbikından imtina cihetine gidilir."*

Kral, yukarıdaki istisnalara tâbi bir anlaşmayı, Parlâmentonun tasvibine sunmayı muvafık görebilir. Hükümetin buna salâhiyeti vardır ve Anayasanın hükümleri mâni değildir.

196

Madde 60 c :

Milletlerarası işbirliğinin bugünkü inkişaf safhasında, bir çok devletler bir milletlerarası anlaşmayı, Anayasa hükümlerine muhalefeti dolayısiyle, kısa zamanda kanunlaştırmak hususunda müşkülâta maruz kalmaktadırlar.

Diğer taraftan bâzı memleketler bir anlaşmanın Anayasaya muhalefetini ihmale mütemayil görünmektedirler.

Yeni Anayasayı bugünkü milletlerarası Politikanın belirli veçhesine tevafuk ettirmek üzere 60 ıncı maddede şu hüküm konulmuştur: "*Milletlerarası meşru nizamın inkişafı iktiza ettirdiği takdirde, bir anlaşmada Anayasanın hükümleri ihlâl olunabilir. Böyle bir halde, anlaşmanın tasdiki için Meclislerin her birinin üçte iki ekseriyetle lehte rrey vermesi lâzımdır.*"

Anayasa hükümlerine aykırı olan bir anlaşma, Milletlerarası meşrru nizamın inkişafını icabettirdiği takdirde, Parlâmentonun üçte iki reyyi ile tasvip olunabilir. Bu anlaşmanın Parlâmento tarafından daha büyyük bir çoğunlukla kabul edilmesi lâzım gelmektedir.

Madde 60 d :

Bu madde mevcut anlaşmalara Hollanda'nın iltihakına, ve Hollandda'nın taraf bulduğu bir anlaşmayı fesh etmesine dairdir: "*Bir anlaşmaya iltihak hususunda, yukarıda mezkûr dört madde hükümleri kıyyasen tatbik olunur.*

Anlaşmaların feshi hususunda 60, 60 a ve 60 b maddeleri kıyasen tatbik olunur ve 60 ıncı maddenin ikinci fıkrası, feshin Meclislere ilihbarı şartile, tatbik olunur."

Katılma hususunda, analoji ile 60, 60 a, 60 b, 60 c maddeler hükümleri tatbik olunur.

Feshi hususunda da analoji ile 60, 60 a, 60 b maddeler hükümleriri tatbik olunur.

Hükümet, feshetmek niyetinde bulunduğu bu anlaşmayı, bu niyetiti sarih olarak bildirerek Parlâmentoya sunar. Parlâmento fesh kararı-

ni Madde 60 a mucibince zımmen veya sarih olarak verir. Parlâmentonun muvafakati alındıktan sonra fesh kararı Kralın tasdikına sunulur.

Bittabi akitleri için Parlâmentonun tasvibine sunulmamış anlaşmaların (Madde 60 b) feshinin Parlâmentoya sunulmasına lüzum yoktur. Bir anlaşmanın çok acele olarak feshedilmesine Kral tarafından lüzum görüldüğü takdirde de Parlâmentonun tasvibini beklemeye lüzum yoktur (Kıyasen Madde 60 b fıkra d).

Madde 60 e ve 60 f :

Bu maddeler Hollanda tarafından akdolunan anlaşmaların memleket dâhilindeki tatbikatına mütedairdir:

Madde 60 e :

"Krallık dâhilinde mer'i kanunî hükümler, mezkûr hükümlerden evvel veya sonra neşrolunan anlaşmalara uygun olmadığı hallerde bahsi geçen kanunî hükümler tatbik olunmuyacaktır."

Bu madde bir millî kanun ile Hollanda'nın taraf bulduğu bir anlaşma arasındaki mübayenet şıkkını düzenlemektedir. Bu mübayenet halinde anlaşma hükümleri caridir. Hükümetler bittabi anlaşmaların akdi hususunda Anayasa ile bağlıdırlar, fakat milletlerarası saha çerçevesi içinde Anayasa hükümleri daha *souple* olarak tefsir edilebilir.

Madde 60 f :

"Anlaşmalar ancak neşredildikleri takdirde vatandaşları ilzam eder. Bu neşir keyfiyeti hakkındaki nizamat bir kanunla uygulanır."

Hollanda'nın taraf bulunduğu bir anlaşmanın Hollanda vatandaşlarını vecibelendirebilmesi için bu anlaşmanın neşir ve ilân edilmesi lâzımdır.

Devlet anlaşmaya anlaşmanın yürürleğe girdiği tarihte, vatandaşlar ise neşri tarihinde bağlanırlar, İmza ile derhal meriyete giren ve şahısların hukukuna taallûk eden anlaşmalar yapılırken Hollanda Anayasasındaki bu hüküm hakkında diğer tarafların nazarı dikkatini celbetmek icabeder.

196

29/Aralık/1950 tarihli bir kararname ile, meriyete giren anlaşmaların neşri için Hariciye Nezareti tarafından 19/Mayıs/1951 tarihinden itibaren bir Muahedat Gazetesi çıkarılmaya başlanmıştır. Anlaşmaların bu Muahedat Gazetesinde neşri, anlaşmaların resmen ilânı bakımından Resmî Gazete ile ilân ayarında muteber addedilmektedir.

Madde 60 g

Bu madde supra - national teşekküllere tevdi edilecek teşriî, idarî ve kazaî salâhiyetlere mütedairdir : *"Bir anlaşma ile veya bir anlaşma gereğince, teşriî, icraî veya kazaî salâhiyetler beynelmilel teşekküllere tevdi olunabilir.*

Beynelmilel teşekküllerin kararları hususunda madde 60 e kıyasen tatbik olunur."

Bir anlaşma ile veya bir anlaşma mucibince mezkûr salâhiyetlerin milletlerarası organlara tevkilinin mümkün olduğu kabul edilmektedir. Milletlerarası teşekküllerde alınan kararlar ile millî kanunların mübayeneti halinde, kıyasen Madde 60 e tatbik olunur, yani bu halde mezkûr kararlar makbul addedilir.

Milletlerarası teşekküllere tevdi edilecek bu salâhiyetlerin şimdilik idarî salâhiyetlere münhasır kalacağı tahmin edilmektedir. İdarî salâhiyetlere polis işlerini de ithal etmek lâzımdır.

Madde 60 g Avrupada federalizm hareketinin gelişmesine yol açmaktadır. (Bu federalizm meselesi hakkında Hariciye Nazırı Stikker'in Foreign Affairs Dergisinin Nisan 1952 nüshasında "Avrupa Federalizmine Amelî Yaklaşma" başlıklı bir makelesi çıkmıştır. - Ek 4 e müracaat).

Devletler, milletlerarası meşru nizama müteallik anlaşmalar ile alınan kararları güngeçtikçe kabule mütemayil görünmektedirler Hollanda için en eski misâl Ren Seyrüseferi Merkez Komitesinin teşriî salâhiyetidir(1816). Diğer misaller: Birleşmiş Milletler Organları, Çelik ve

Kömür Teşkilâtı, Kuzey Atlantik Paktı Teşkilâtınca alınan kararlar. Bu teşekküllerin kararları tavsiye mahiyetinde olmakla beraber bu tavsiyeler üye devletler tarafından ihmâl olunamaz. Bu milletlerarası organların üye devletlerin hareket serbestisine tesiri çok büyüktür ve ekserisinin statüleri mucibince idarî salâhiyetleri vardır.

*
**

III — HARİCÎ POLİTİKA ALANINDA, ANAYASA HÜKÜMLERİ DIŞINDA HÜKÜMETLE PARLÂMENTO ARASINDAKİ İŞBİRLİĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ MESELESİ

Bu mesele daha ziyade Hükümet ve Parlâmento azalarının şahsiyetlerine bağlıdır. Hakikî işbirliği yapmak arzusunu beslemelidirler, Hükümetle Parlâmento arasında mümkün olduğu kadar muntazam fikir teatisi vuku bulmalıdır. Bu istişareler Hükümetin icraatından evvel yapılmalıdır.

a)Burada ilk ortaya çıkan *prensip* meselesidir: Hükümet bâzı meselelerde istişarede bulunmaya mecbur mudur? Milletin temsilcileri her meselede olduğu gibi haricî politikayı da kontrol etmek hakkını haizdirler. Bu hak ekseri karşılayıcı olarak tezahür eder: umumî direktifler Parlâmento ekseriyetinin tesirine tâbidir. Bütçe kontrolu karşılayıcı olmaktan ziyade önleyicidir. Fakat bu önleyici kontrol kıymetinden çok kaybetmiştir, zira yapılan masrafları Parlâmento kabul etmek mecburiyetinde kalmaktadır.

Anlaşmaların müzakeresinde Parlâmentonun doğrudan doğruya işbirliğinde bulunması çok müşküldür. Ancak yapılan anlaşmalara Parlâmento kabul veya red durumunda kalmaktadır. Parlâmentonun haricî politikaya nüfuzunu arttırmak için müzakere safhasında da işbirliği yapmasını temin etmek lâzımdır. Anlaşmalar hususunda son karar Hükümete ait olmakla beraber, mühim meselelerde Hükümet kararını almadan evvel Parlâmentonun fikrini öğrenmelidir. Bu fikir teatisi umumî mecliste veya hariciye komisyonunda yapılabilir. Bu fikir teati

sine rağmen Hollanda Anayasasına göre Hariciye Nazırı hareketinde müstakildir ve kendi mesuliyeti tahtında hareket eder. Parlâmento bu kararı bilâhere kabul veya red edebilir: Hariciye Nazırı buna göre hattı hareketini tesbit eder.

b) *Hükümetin Parlâmentoya vereceği malûmat* şifahen veya tahriren yapılır. Anayasanın 97/2 Maddesi mucibince, Parlâmento herhangi bir mesele hakkında Nazırdan izahat isteyebilir.

Fakat Nazır yalnız sorulan malûmata değil, kendiliğinden de ayrıca zaman zaman malûmat beyan etmelidir. Ekseriya mebuslar hangi noktalar hakkında izahat isteneceğini bilmeyebilirler, buna binaen Nazırın kendiliğinden izahat vermesi gayet iyidir.

Parlâmento üyeleri ekseriya ellerinde kâfi vesika olmadığından, Hükümet ise neşrolunan vesikaların okunmadığından şikâyet ederler. Pratik bir işbirliği temini için Hariciye Nezaretinden bir memurun Parlâmento ile temasa tahsis edilmesi muvafık görülmektedir. Bu memur Parlâmentoya bildirilmesi lâzım olan bütün vesika ve bilgileri toplar ve bu suretle Hükümetle Parlâmento arasında muntazaman bir işbirliği tesis edilir. Bu memur Hariciye Komisyonunun toplantılarına iştirak eder ve lâzım gelen vesika ve malûmatı temin eder.

c) *Hariciye Komisyonunun vazifesi:* Muntazam şekilde fikir teatisini geliştirmek, izahat almak, Hükümetin istişarede bulunmaya ihtiyaç duyduğu meselelerde müşavirlik yapmaktır. Hollanda'da Nazır çok zaman memleket haricinde bulunmakta olduğundan muntazam şekilde temas ancak Hariciye Müsteşarı ile yapılabilecektir.

Hükûmet tarafından Hariciye Komisyonuna verilen izahat, gizli oldukları tebarüz ettirilmediği takdirde, Parlâmentoya verilmiş addedilir. Hariciye Komisyonu ile yapılan istişarelere gelince, Hariciye Komisyonunun Parlâmentonun vekili olmadığını gözden kaçırmamak lâzımdır. Hariciye Komisyonu üyeleri kendi şahısları namına konuşurlar. Fakat Hariciye Komisyonu Nazıra Parlâmentonun noktai nazarı hakkında iyi bir fikir verir. Bundan nazırın şüphesi varsa umumî müzakereye başvurabilir.

199

Bâzı mühim meseleler için Nazır bir mebuslar gurubu ile istişarede bulunabilir (Endonezya, Schumann Plânı işlerinde yapıldığı gibi).

Hariciye Komisyonu, diğer komisyonlar gibi anketlere tevessül etmez. Nazırın verdiği malûmat ve onunla yapılan istişare ile iktifa etmesi lâzımdır.

d) Haricî politikada koordinasyon: Haricî politika ile en ziyade ilgili nezaret Hariciye Nezaretidir. Her hangi bir harici mesele ile diğer nezaretler de methaldar bulundukları takdirde Hariciye Nezaretini malûmattar kılmaları icabeder. Bunun anlaşma hazırlıklarının bütün safhasında yapılması lâzımdır.

Milletlerarası konferanslara katılacak delegasyonlar Kral Kararnamesi ile teşekkül eder. Bu kararnamenin Hariciye Nezareti tarafından teklif edilmesi lâzımdır. Akdolunan bir anlaşmanın derhal Hariciye Nezaretine bildirilmesi şarttır.

Birleşmiş Milletler için olduğu gibi diğer meseleler için de Hariciye Nezareti Beynelmilel Teşekküller Dairesi Reisi idaresinde nezaretlerarası komisyonlar kurulması faydalıdır. Büyük meseleler Kabinede görüşülür.

Milletlerarası teknik konferanslarda siyasî meseleler mevzuubahis ise bu hususun Hariciye Nezaretine atfedilmesi lâzımdır.

e) Hükümet delegasyonlarına mebuslar ithali meselesi: Mebusların delegasyonlara ithali, Parlâmentonun bir anlaşma hususundaki kararını teshil bakımından faidelidir. Delegasyonlara katılan mebuslar Parlâmentoyu veya muayyen bir siyasî partiyi temsil etmeyip Hükümetin temsilcisidir. Yani delegasyonlara muayyen bir politika için değil, evvelce tesbit edilmiş olan talimatı tatbik için katılırlar. Bu vaziyet avdetten sonra Hükümetin noktai nazarı hakkında Parlamanter tenkit haklarını kullanmalarına mâni değildir.

Bu mebusların vazifesi oldukça naziktir, zira verilen talimat siyasî akidelerine uymayabilir. Fakat bu fazla mühim bir mesele değildir. Ekseri delegasyon üyesi mebuslar millî noktai nazarı kabul ederler ve hüsnüniyetle çalışırlar. Diğer taraftan talimatın ana hatları evvelden mü-

200

nakaşa edilir. İtirazları olan mebuslar delegasyona katılmayacaklarını evvelden bildirebilirler. Son çare olarak da bir delegasyon üyesinin her zaman delegasyonu terketmesi mümkündür.

Mebusların katılmasının Hükümet noktai nazarından mahzurlarına gelince, mebusların gizli vesikalara muttali olmaları ve işin iç yüzüne fazla aşina olmaları meslesi vardır. Avantajları ise, bu şekilde Parlâmentonun milletlerarası meseleler hakkında bilâvasıta bilgisinin artması ve bu suretle Hükümetle Parlâmento arasında işbirliğinin daha randımanlı olması ve Parlâmentonun milletlerarası meselelere nüfuzunun genişlemesidir. Diğer taraftan mebuslar memleketin hissiyatına daha ziyade aşina olabilirler ve fazla çetin bir talimatta memlekette mevcut mütenevvi hissiyatı nazarı itibara almak faidelidir. Bundan başka, bu gibi konferanslara katılan muhtelif memleketler mebusları arasında tanışma vesileleri hasıl olur ki bu gibi tanışmalar Union Parlamantaire gibi müesseselerin temelini atmıştır.

Mebusların fazla teknik konferanslardan ziyade milletlerarası politikayı ilgilendiren konferanslara katılmaları muvafıktır.

Delegasyonun hattı hareketi, üyelerinin noktai nazarlarına göre tâyin olunmamaz. Talimatı veren Hariciye Nazırı esasen memleketin siyasî görüşünü nazarı itibara almıştır. Prensip meselesi hakkında delegasyonda cereyan edecek bütün münakaşalar hususunda Merkezden talimat almak lâzımgelir.

Hükümet, delegasyona idhal edilecek mebusları seçerken başlıca kendilerinin şahsî meziyetlerini nazarı itibara alır. Mebusun siyasî görüşleri bir yana bırakılmazsa da aranacak başlıca unsur kabiliyettir.

***

EK I

ANAYASANIN HARİCÎ MÜNASEBATLA İLGİLİ ESKİ MADDELERİ

Madde 58 :

Kral haricî münasebatın yüksek idaresini bizzat ifa eder.

201

Madde 59 :

Kral, ecnebî devletlerle başgösterecek anlaşmazlıkları adalet ve diğer muslihane yollarla halletmeye gayret sarfeder. Meclislerin önceden tasvibine iktiran etmeden hiç bir harp ilân etmez.

Madde 60 :

Kral, ecnebî devletlerle bütün muahedeleri akit ve tasdik eder. Kral, tasdikini bir kanunla kendisine inhisar ettirmedikçe, hiç bir muahede Meclislerce kabul edilmeden tasdik olunmayacaktır.

Muahedelere iltihak veya bunların feshi, kanuna tevfikan, ancak Kral tarafından yapılabilir.

Ecnebî devletlerle diğer anlaşmalar en kısa zamanda Meclislere tebliğ olunacaktır.

*
**

EK II

ANAYASANIN HARİCÎ MÜNASEBAT HAKKINDA MUADDEL MADDELERİ

Madde 58 :

Kral, haricî münasebatın yüksek idaresini bizzat ifa eder. Kral, meşru beynelmilel nizamın inkişafı yolunda gayret sarfeder.

Madde 59 :

Kral, Krallığın diğer bir ecnebî devletle harp halinde olduğunu ancak Meclislerin tasvibine iktiran ettikten sonra ilân edebilir. Fiilî bir harp hali dolayısiyle, Meclislerle istişareye imkân kalmayan hallerde bu tasvibe lüzum yoktur. Meclisler bu hususu müşterek içtimada müzakere ve karara bağlarlar.

Kral, Krallıkla diğer ennebî bir devlet arasındaki harbin nihayet bulduğunu ancak Meclislerin tasvibine iktiran ettikten sonra ilân edebilir.

202

Madde 60 :

Diğer devletlerle ve Beynelmilel Teşekküllerle anlaşmalar Kral tarafından veyahut Kralın müsaadesi tahtında akdedilir ve anlaşma iktiza ettirdiği takdirde Kral tarafından tasdik olunur.

Anlaşmalar en kısa zamanda Meclislere sunulur ve ancak Meclislerin tasvibinden sonra tasdik olunur ve yürürlüğe girer.

Kuvvei kazaiyenin anlaşmaların Anayasaya uygun olup olmadığını takdire salâhiyeti yoktur.

Madde 60 a :

Anlaşmanın Meclislere sunulduğu tarihten itibaren 30 gün zarfında Meclislerden biri, veya Meclislerden birinin asgarî beşte bir âzası, veyahut bunların namına, anlaşmanın Meclislerin kararına vazedilmesi hususunda bir arzu ızhar olunmadığı takdirde, veyahut mezkûr müddetin hitamından evvel her iki Meclis anlaşma hakkında bir karar ittihazına lüzum olmadığını beyan eyledikleri takdirde, Meclislerin tasvibi alınmış addolunur. Meclisin içtima devresi hitam bulduğu takdirde mevzuubahis mühlet müteakip oturum tarihinden itibaren carî olmaya başlar. Anlaşmanın Meclislerce tasdiki keyfiyeti bütün hallerde bir kanun ile yapılabilir.

Madde 60 b :

Madde 60 c de zikrolunan hususî haller hariç olmak üzere, aşağıdaki şıklar için Meclislerin tasdikine lüzum yoktur:

a) Bir kanunda mezkûr hususun derpiş edildiği bir anlaşma ise.

b) Evvelce tasdik olunan bir anlaşmanın sırf tatbikatını ilgilendiren bir anlaşma ise Şu kadar ki mezkûr tasdikte Meclisler tarafından bu mevzuda hususî hükümler vazedilmiş bulunmasın.

c) Krallığa mühim malî külfetler tahmil etmeyen bir anlaşma ise ve âzamî bir senelik müddet için akdedilmiş ise.

d) Acil mahiyet arzeden istisnaî hallerde anlaşmanın derhal yürürlüğe girmesi iktiza ediyorsa.

d) Fıkrasında mevzubahis olan bir anlaşma, ancak, Meclisler tarafından tasdik olunmadığı takdirde feshedilebileceği şartiyle akdolunabilir. Böyle bir anlaşmanın akdi derhal Meclislere ihbar olunur. İhbar tarihinden itibaren 30 gün zarfında Meclislerden biri veya Meclislerden birinin beşte bir âzası tarafından veyahut bunlar namına bir arzu beyan edildiği takdirde böyle bir anlaşma Meclislerin tasdikine tâbi tutulur. Krallığın menfaatı buna açıkça mugayir ise anılan hüküm tatbik olunamaz. Bu gibi bir halde anlaşma derhal Meclislerin tetkik tasvibine vazedilir ve Meclisler tasdik etmedikleri takdirde anlaşmanın müsaade kıldığı bütün imkânlar dâhilinde tatbikından imtina cihetinç gidilir.

Madde 60 c :

Milletlerarası meşru nizamın inkişafı iktiza ettirdiği takdirde, bir anlaşmada Anayasa hükümleri ihlâl olunabilir. Böyle bir halde, anlaşma ancak Meclislerin her birinin üçte iki ekseriyetinin lehte reyi ile tasdik olunabilir.

Madde 60 d :

Bir anlaşmaya iltihak hususunda, yukarıda mezkûr dört madde hükümleri kıyasen tatbik olunur.

Anlaşmaların feshi hususunda 60, 60 a ve 60 b maddeleri kıyasen tatbik olunur ve 60 ıncı maddenin ikinci fıkrası, feshin Meclislere ihbarı şartiyle, tatbik olunur.

Madde 60 e :

Krallık dâhilinde mre'i kanunî hükümler, mezkûr kanunlardan evvel veya sonra neşrolunan anlaşma hükümlerile tehalüf ettikleri halle de bahsı geçen kanunî hükümler tatbik olunmayacaktır.

Madde 60 f :

Anlaşmalar ancak neşredildikleri takdirde vatandaşları ilzam eder. bu neşir keyfiyeti hakkındaki nizamat bir kanunla uygulanır.

204

Madde 60 g :

Bir anlaşma ile veya anlaşma gereğince, teşrî, icraî veya kazaî salâhiyetler beynelmilel teşekküllere tevdi olunabilir.

Beynelmilel teşekküllerin kararları hususunda Madde 60 e kıyasen tatbik olunur.

***

EK III

ANAYASANIN 97 NCİ MADDESİNİN 2 NCİ FIKRASI

Nazırlar Meclislere, şifahen veya tahriren, Devletin menfaatına mugayir olduğu mülâhaza edilmeyen, talep edilen malûmatı verirler.

***

EK IV

Van Eysinga Komisyonu Raporundan:

Hariciye Nazırı M. Stikker'in "Foreign Affairs" Dergisinde çıkan "Avrupa Federalizmine Amelî Yaklaşma" başlıklı makalesinden bir kısım:

"Avrupa federasyonu hareketini hızlandırmak için milletlerin etrafında guruplaşabilecekleri yegâne bir Avrupa cazibe merkezi mevcut değildir. Bu sebepledir ki amelî yaklaşma hedefe en doğru hattı temin etmektedir. Amelî entegrasyon çok sahih millî menfaatların mevcudiyetine istinad eder ve aynı zamanda müşterek saadet için ayrı ayrı menfaatların umumî menfaata tâbi tutulmasını tazammun eder. Realizm ile idealizmin imtizacı üzerine müessestir. Millî hükümranlığı tahdit ettmek ister, fakat ceffelkalem bunu ortadan kaldırmaya gitmez; tam federasyonun mümkün olacağı ideal vaziyeti beklemek buna hiç girişmemek demektir. Garbî Avrupa memleketlerinin derhal imkân bulduklarını her sahada işbirliği yapmaları lâzımdır. Bir memleket yeni bir işbir-

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA 1946

205

liğine katıldığı zaman bu işbirliğinden dolayı millî hükümranlığı bir dereceye kadar devredilmiştir. Bu yeni teşekküller mahdut federasyon olarak vasıflandırılabilecek mefhumu meydana getirir - coğrafî bakımdan değil çalışması bakımından mahdut bir federasyon. Kısaca, bu yaklaşma Avrupa meselelerine karşı nihai cevaptan ziyade ileri atılan seri halinde adımları temin etmektedir. Bu nazarî bir cevap değil fakat son bir kaçsene zarfında görülen belirli inkişafın mahsulüdür."

206

ANGLOSAKSON MEMLEKETLERİNDE ADLÎ TEŞKİLÂT

Yazan : *Turgut SENGİR*
İstanbul Hâkim Namzedi

Anglosakson memleketlerinde adlî teşkilât mevzuunda kabul edilen kanunî hükümler ve yaratılan müesseseleri evvelâ İngiltere bilâhare Birleşik Amerika olmak üzere inceleyeceğiz.

I — *İngiltere'de adlî teşkilât :*

A) *Tarihçe :* 1118 tarihinde diğer bir ifade ile Henri II nin saltanatının başlangıcı tarihine kadar genel yetkiyi haiz mahkemeler şunlardan ibarettir :

a) Common bench veya Common Pleas mahkemeleri. Tebaa arasında çıkan ve yalnız *tebaayı ilgilendiren dâvalara* bakar. Beş kişiden mürekkep olan bu mahkemeler memleketin her tarafına yayılmış olup mahallî karakterde ilk mahkemeleridir (1).

b) Common bench veya Common pleas'ın dışında King's Bench'ler vardır. King's bench'ler daha ziyade *âmme dâvaları* ile meşgul olurlar ve nizam ve huzurun bekçisi durumundadırlar. Diğer taraftan Kral mallarına veya her türlü haklarına taallûk eden hukuk dâvaları da bu mahkemelerce görülür. Bu bakımdan King's bench court'lar yalnız hukukî değil cezaî karakterde dâvalarla da ilgileniyordu. Esas itibariyle büyük farklar göstermesi icabeden bu iki cins dâvada takip edilen usuller aşağı

---

(1) Le Paulle (Pierre) : Cours de droit anglosaxon, s. 68.

yukarı aynı idi. Gerçi dâva başlangıcında ufak tefek bâzı teknik farklar vardı; ancak diğer safhalar, mahkeme önünde tartışmalarda hukuk ve ceza usulleri o kadar müşterek noktaları haiz idiler ki umumî olarak bunların içinde kaybolmak ve hukukî bir meseleyi cezaî bir mesele zam etmek çok mümkün ve muhtemel bir haldi (2).

King's bench'in başlangıçtaki bu vazife tehalüfü bilâhare daha da artmış, diğer genel mahkemelerin vazifelerinden önemli bir kısmını kendi vazifeleri arasına ithal etmiştir (3).

c) Court of eüchequer. Kral veya devlet varidatı ve mallî mevzuat ile ilgili meselelere bakan bir mahkemedir. Böylece devlet veya *kralın hazinesi ile ihtilâf* halinde bulunan vatandaşlar "assignation communis" ile bu mahkeme önüne davet edilirlerdi (4).

d) Chancery Court : Diğer üç mahkemeden ayrı ve tamamiyle kendine hâs karakterde bir mahkemedir. Bu husussî karakterin sebebi Chancery Court'un bir *nasafet mahkemesi* olmasından gelmektedir. Diğer mahkemelerdeki dar, formalist kaidelere karşı umumî aksülâmelden doğan bu mahkemelerin gelişmesi de oldukça enteresandır. Diğer mahkemelerdeki şekilcilik ve kırtasiyecilikten bunalan taraflar doğrudan doğruya krala giderek aralarındaki ihtilâfı halletmesini istemişlerdir. Bu tarz hareket eski bir anglosakson an'anesinin icabıdır. Bu an'aneye göre kral her türlü adaletin kaynağıdır. (Founatin of all justice) ve emsal kaideleriyle bağlı değildir (5). Kralın vicdanı hukuktur. Yargıçlar ancak bu vicdanın "tezahürlerini" sezer-

---

(2) C. J. Hamson : Procédure civile en Angleterre et en Francee. Rev. int. de dr. comp. 195, s. 81.

(3) C. J. Hamson : a. g. e. 82.

(4) Maitland. Forms of action at Common Law s. 12.

(5) Le Paulle (Pierre) : Cours de droit anglosaxon s. 69.

rek vazife görürler. Ancak kral kendisine tevdi edilen dâvaların çokluğu karşısında bunları Chancellor adında memuruna göndermeği âdet edinmiştir. Chancellor kral vicdanının muhafızı sıfatiyle iş görürdü. Esas itibariyle başlangıçta dinî vazifelerle tavzif edilen Chancellor bu suretle yavaş yavaş dinî sıfatından ayrılmış ve hukuk adamı olmağa başlamıştır (6). Chancellor ve kralın kararları ile Cimmon Law emsal kararlarına muvazi olarak yepyeni bir emsaller sistemi vücuda gelmiştir.

Nihayet Chancellor'un dahi kifayet edemiyeceği şekilde dâvaların çoğalması karşısında bu dâvalar başka yargıçlara gördürülmeğe başlanmış ve böylece üçlü mahkeme tipine bir de dördüncüsü ilâve edilmiştir (7).

B) *Halihazırda İngiltere'de mahkeme teşkilâtı :*

Halihazırda İngiltere'de evvelâ "*Yüksek Adalet Mahkemesi*" adını verebileceğimiz "High Court of Justcie" i görüyoruz. Mahkemenin merkezi Londra'da bulunup diğer mahkemelere hâkim bir durumu vardır.

High Court of justice'den başka her "County" *(Kontluk)* da bir "County Court" "Kontluk Mahkemesi" bulunur. Esasında kontluğun mahallî mahkemesinden ayrı bir şey olmıyan bu mahkemeler yüksek adalet mahkemesinin vazifelerini paylaşırlar (8). Böylece devri bir adalet sistemi vücuda getirirler. (Justice en circuit).

I — County Courts :

High Court of Justice'in yardımcısı olarak vazifelerini paylaşan ve her kontlukta bulunan küçük mahkemelerdir. Vazifeleri ilgili bulundukları kontluklarda açılacak

(6) ***Maitland. Forms of action at Common Law s. 14.***

(7) ***Le Paulle (Pierre) : Cours de droit anglosaxon s. 69.***

(8) ***Le Paulle (Pierre) : a. g. e. s. 69.***

ve 200 İngiliz lirasına kadar olan alacak dâvaları aynı zamanda iş kazalarına taallûk eden ihtilâfları halletmektir. Bu mahkemede takip edilecek usul :

1 — High Court of justice'in rızası,

2 — Tarafların anlaşması ile yine taraflarca tâyin edilir.

Mahkeme bir tek yargıçtan müteşekkil olup yardımcı olarak bir kâtip (register) ile birlikte çalışır. Register'lerin iki nevi vazifeleri vardır :

a) On sterligten az kıymette alacak dâvalarında register hâkime danışmaya lüzum görmeksizin dâvayı halleder.

b) Register aynı zamanda zabıt kâtipliği vazifesini de görür. Register'ler umumiyetle sollicitor'lar arasından seçilir (9).

Hâlen İngiltere'de 40 adet kadar County court yargıcı vardır. County mahkemelerindeki yargıçlar tam olarak genel yargıç statüsüne tâbi değildirler (10).

II — *Âli Adalet Mahkemesi (Supreme Court of Justicatur.))*

Başlıca iki kısımdır.

a) High Court of Justice (Yüksek adalet mahkemesi); bu da 3 kısma ayrılmıştır :

aa) King's Bench division. Eskinin Court of King's Bench'inin bugünkü şeklidir. Hem hukuk hem de ceza dâvalarını rüyet eder. Mahkemede takip edilen ceza ve hukuk usulleri arasında

(9) **Sollicitor. English Justice s. 20.**

(10) **Le Paulle (Pierre) : a. g. e. s. 72.**

önemli farklar mevcut değildir. Mahkemenin yer yönünden (ratione loci) olduğu gibi vazife yönünden (ratione materiae) dahi yetkisi mevzuat ile tasrih edilmiştir (11).

King's Bench Division zamanımızın Common Law mahkemelerinin en başlıcalarından birini teşkil eder (12). Common Pleas ve Court of Eüchequer ortadan silinmiştir. King's Bnch Court'un bu müstesna mevkii kolay elde edilmemiştir. Bütün 19 uncu asır Chancery Court ile King's Bench Court arasındaki mücadelenin bâriz karakterlerini taşımaktadır. Halbuki aslında ikisi de kral namına hareket etmekle beraber biri Common Law diğeri ise nasafet mahkemesi idi.

King's Bench division 14 yargıçtan ve bir başkandan müteşekkil olup tek hâkim sistemine göre çalışır. Ayrıca bir jüri, mahkemenin yardımcısı olarak bulunur.

bb) Chancery Division : Eski Chancery Court'un halefidir. Başlıca hukuk dâvaları ahkâmı umumiye ve ahkâmı şahsiye olmak üzere rüyet eder. Miras ve tereke dâvaları, gayrimenkul satışı, ipotek, genel olarak trust'lere taallûk eden ihtilâflar, hibe, evlenmeye taallûk eden işler bu meyanda zikredilebilir.

Başlangıçta usul bakımından tam bir istiklâliyete sahip bulunurken bilâhare Common Law

(11) *C. J. Hamson. Procedure civile en Angleterre et en France. Rëev. int. de. dr. comp. 1950 s. 77.*

(12) *C. J. Hamson. a. g. e. s. 81.*

mahkeme usullerinin tesiri altına girmiştir (13). Meselâ evvelden, mahkeme, yemin ile teyit edilen yazılı ispat delilleri sistemi ile çalışırken, bugün şahidi esas tutan usule sık sık rastlanmaktadır.

Bir nasafet mahkemesi olan Chancery division normal olarak Chancellor'un başkanlığında toplanır. Chancellor'un vazifeleri 6 yargıç arasında paylaşılır.

cc) Probate, divorce, and admiralty division. Bu mahkeme miras ve intikal dâvaları, boşanma deniz ticaret hukukuna taallûk eden ihtilâfları halleder.

Probate, miras hükümlerinin icra edildiği bir formül demektir. Anglosakson hukukunda ölümden sonra kalan mallar diğerlerine karıştırılmaksızın muris tarafından tayin edilen executor (bir nevi kayyım) tarafından idare edilir. Şayet muris, executor tayin etmemiş ise bu memur mahkeme tarafından resen tayin edilir administrator veya administrative adını alır. Administrator veya executor mirasın aktif ve passifini tanzim eder ve bu iki sütuna girecek elemanları tayin eder. (14) Mirasçıların bu safhada mallara tasarruf etmek ve idaresi hususunda fikir beyan etmek hakları yoktur. Herşey mahkemenin nezaretinde ve onun direktifleri altında yapılır.

---

(13) King's Bench Division'ın zamanımızdaki durumu o kadar kuvvetlidir ki icabında bir bakan veya bütün bir bakanlığı yargılamak yetkisini haizdir.

(14) Le Paulle (Pirre) : a. g. e. s. 72.

212

dd) Central CriminalCourt. (Merkez cinayet mahkemesi) : Eskidenberi Old Bailey adıyla anılan Merkez Cinayet Mahkemtsi, ceza işleriyle uğraşır. Yüksek Adalet Mahkemesinin bir şubesidir.

Genel olarak Londra ve havalisinde ika edilen cürüm ve kabahat fiilleri faillerini yargılar. Bir Recorder (Kâtip) veya Common Sergeant tarafından idare edilir. Mühim dâvalarda Adalet Mahkemesinin bir yargıcı riyaseti ele alabilir (15).

b) Court of Appeal. (İstinaf mahkemesi) : Âlî Adalet Mahkemesinin ikinci dairesini teşkil eden bu mahkeme altı yargıçtan müteşekkildir. Yargıçlar arasında bir hiyerarşi mevcut değildir. Amerika Birleşik Devlelerindeki sisteme zıt olarak hepsi müsavi addedilir.

Court of Appeal'de Lord Chief Justice ile Lord Chancellor bidayet mahemesi yargıcı olarak da vazife görebilirler.

Court of Appeal'in bir şubesi olan Court of Criminal Appeal (Ceza istinaf mahkemesi) cezaî işlerle uğraşır. Genel olarak Yüksek Mahkemenin King's Bench Division'ını idare eden 3 hâkimden müteşekkil olup Lord Chief Justice riyasetinde vazife görür (16).

III — Lordlar Kamarası :

Gerek İngiltere'de ve gerekse İskoçya'da Lordlar Kamarasının da adlî işlerde bâzı dâvaları halletmek yet-

(15) Sollicitor. a. g. e. s. 21.

(16) Sollicitor. a. g. e. s. 21.

713

kisi vardır. Kamara, kendilerine Lord pâyesi verilmiş şöhret ve itibar sahibi kimselerden teşekkül etmiştir. Kamara kral namına ancak dosya üzerinde tetkikatta bulunur ve kararını verir (17).

IV — *Privy Council.* Bütün İngiliz milletler camiasını kaplayan mahkemelerden biri olan Privy Council'in müstesna mevkii kararlarındaki özellikten ileri gelmektedir : Bunlar

a) İstişarî mahiyette olup herhangi bir iş üzerinde krala gönderilen rapor

b) Kararların esbabı mucibesiz oluşu

Özel Şûra (Privy Council) âzaları hâkim statüsüne tâbi olmayıp kralın hizmetkârları sıfatını haizdirler. Kral Şûranın reyini aldıktan sonra kesin kararını verir (18).
Şunu da ilâve etmek faydadan hâli değildir ki Özel Şûranın zamanımızdaki yetkisinden çok kaybettiği ve bunun da sebebinin hükümlerinin câri bulunduğu toprakrakların gittikçe daralmakta olduğu fikrini ileri sürenler olmuştur.

Hakikatı halde bu, zâhirî bir görüşten ileri gidemez. Çünkü zamanımızda bütün İngiliz Milletler camiasını teşkil eden topraklar İngiliz Hukukunun tesiri altında kalmaktadır. O kadar ki mahallî kanunlar daima İngiliz anavatan kanunlarına tâbi olmuş ve her türlü özelliklerini kaybetmişlerdir. Bunun da sebebi milletler camiasını teşkil eden memleketlerin kendi kanunlarının İngiliz Anavatan kanunları kadar mükemmel ve her ihtiyaca cevap verebilir evsafta olamamasından ileri gel-

(17) Sollicitor. a. g. e. s. 22.

(18) Charles d'Eszlary. Note sur l'évolution de la compétence du comité judiciaire du conseil Privé. Revue int. de droit comp. 1952 s. 40.

24

mektedir. Bu bakımdan Commonwealth camiasında özel şûranın yetkisinin daralması bir bakıma İngiliz Hukukunun daha da yayılmasına sebep olmuştur diyebiliriz (19).

Yukarıda incelediğimiz muhtelif tip mahkemelere ilâveten Court of Assizes ile Quarter Sessions'ları da görüyoruz.

Court of Assizes mahkemeleri senede asgarî iki kere toplanır. Toplantı yerleri Londra olup yetki sahaları Central Criminal Court'un yetki sahasının dışında kalan mevkilerdir.

Umumiyetle Yüksek Mahkeme (Supreme Court) hâkimlerinin riyaseti altında faaliyette bulunur. Bununla beraber bâzan bir Kral müşaviri, özel komisyon âzası olarak çalışmalara iştirak edebilir. Mahkeme hukuk olduğu gibi ceza dâvaları ile de iştigal edebilir. Hâkimleri her iki kamaranın tasvibi ile Kral tarafından tâyin edilir.

Quarter sessions'lara gelince bunlar her kontlukta (County) yılda dört kere toplanır. Yargıç mevkiinde bulunan kimseler umumiyetle hukuk tahsili yapmamış fakat yargılama yetkisini haiz adliye memurlarıdır.

Her kasaba (Borrough) da Quarter sessions'lar mevcuttur. Kâtip, (recorder) mahkemenin tek yargıcıdır. Barrister sınıfından seçilir (20).

II — A. B. Devletlerinde adalet teşkilâtı :

Amerika Birleşik Devletlerinde adalet teşkilâtı İngiltere'dekinden ayrı bâzı hususiyetler gösterir. Bu hususiyetlerin başlıcası Federal tipli bir devletle karşı karşıya bulunmamızdan doğmaktadır. Bu

(19) *Charles d'Eszlary. a. g. e. s. 41.*

(20) *Sollicitor. English Justice s. 20.*

215

bakımdan da federal devlet tefrikı ile federe devlet tefrikı teşkilât yönünden yapılması gereken bir tefriktir (21).

I — Federal devlet mahkemeleri : Merkezden idare edilen ve kararları bütün federe devletleri ilgilendiren bu mahkeme ler üç kademe halinde sıralanmışlardır :

a) District Courts. (Bölge mahkemeleri). Muayyen kasabaları içine alan küçük çapta bidayet mahkemeleridir Her federe devletin askarî bir District Court'u bulunur. Hâlen Amerika'da 84 adet mahkeme mevcuttur.
Salâhiyetli bulunduğu bölgenin genişliği ve vazifenin önemine göre her mahkemenin 1 den 16 ya kadar hâkimi vardır. Her District mahkemesinde bir clerk (22) bir attorney, bir marshall bulunur.

b) Circuit Courts. (Muayyen bölgelere taallûkeden dâvaları rüyet vazifesiyle yüklü bulunan bu mahkemeler vazife ve yetki bakımlarından bizdeki asliye mahkemelerine benzerler.

c) Amerika Yüksek Divan mahkemesi. A. B. D. Anayasasının 3 üncü maddesinin 1 inci fıkrası uyarınca meydana getirilen mezkûr teşkilât 1790 senesinde teşkilâtlandırılmıştır. Bir baş Hâkim (Chief Justice) ile Kongre tarafından tâyin edilen sekiz yardımcı hâkimden müteşekkildir.
Elçiler, konsolosluklar, bakanlar ve Devletin taraf olduğu hallerde Yüksek Divan bir iptida mahkemesi rolünü oynar. Diğer hallerde ise yüksek dereceli mahkemedir. Divan, Washington'da icrayı faaliyet eder.

d) Probate veya Sarrogate Court. Miras meselelerine taallûk eden ihtilaflara bakan mahkemedir.

---

(21) Le Paulle (Pierre) : a. g. e. s. 79.

(22) Talbott (Forrest) : Intergovernmental relations and the courts. Rev. int. de droit. comp. 1951 s. 392.

26

Bütün Federal Devlet mahkemesi yargıçları A. B. D. başkanı tarafından tayin edilir. (23 Yargıçlık müddeti ortalama olarak yüksek divan mahkemesi yargıçları için 12, diğerleri için ise 25 senedir.

II — Federe devlet mahkemeleri. Genel federal mahkemelerden ayrı ve bunların dışında her devletin kendine has mahkemeleri vardır. Bu mahkemeler her devletin kendi kanunlarına göre serbestçe teşkilatlandırılmış olup genel olarak iki derecelidir. Bunlardan başka ayrıca her devlette Ali Divan da vardır.

Diğer taraftan her özel devlet mahkemesinde cari hukuk kaideleri arasında ahenk yaratmak ve Common Law Hukukunun genel prensiplerini hâkim kılmak gayesiyle bazı tedbirleer alınmıştır.

Bu tedbirlerin başında Common Law Hukukunu tahsil etmiş olan Federal Devlet Hukuk Fakültelerinden mezun olan yargıçların kendi devlet mahkemelerinde vazife görmeleri ve teşrîî mekanizmayı ikaz etmeleri gelir (24).

Forrest Talbott bu ahengn District Court'lardan daha aşağı derecede ve dâvacılara daha yakın yeni federal mahkemelerin tesisi ile mümkün olabileceğini söylüyor (25).

III — Federal ve federe devlet mahkemeleri arasında vazife ve salâhiyet münasebetleri :

Yargı yetkisi şu hallerde federal mahkemelere aittir.

a) Federal anayasa veya kanuna veya milletlerarası bir anlaşmaya taallûk eden ihtilâflarda

---

(23) Talbott (Forrest) : a. g. e. s. 188.

(24) Lambert : Le gouvernement des juges et le pouvoir de police. Revue Générale de droit, de la legislation et de la jurisprudence 1937 s. 63.

(25) Le Paulle (Pierre) : a. g. e. s. 89.

b) Federal hükümetin taraf olduğu işlerde
c) Yabancı diplomatların taraf olduğu hallerde
d) Deniz Hukukuna taallûk eden meselelerde
e) Dâvacılardan hepsinin aynı devlet tebaasından olmadığı hallerde

Bu hallerin dışında kalan vaziyetlerde ise yetki federe devlet mahkemelerine ait olur (26).

Diğer taraftan bâzı hallerde dâvalılara federe devlet mahkemelerinden birinde açılan dâvanın federal mahkemeye intikalini istemek hakkı verilmiştir.

Ancak bu hakkın kullanılmasının gerek yer bakımından (bâzan yalnız iki kontluk bölgesindeki misalltr bu miktarın yarısından fazlasını teşkil eder) gerek zaman bakımından (1943 yılında mukavelelere taallûk eden meselelerde intikal halleri 45 iken 1944 de bu miktar 4 e düşüvermiştir) ve gerekse dâvalının durumu bakımından gösterdiği gayri muntazam manzara hasebiyle intikalin her şeyden önce muayyen bir veya birkaç yargıcın kararından kaçınmak gayesiyle yapılmak istendiğini gösterir (26).

IV — Nasafet, Common Law Hukuku tefriki bakımlarından A. B. D Mahkemeleri :

Bu yönden de yine üç katagôri tefrik yapmak durumundayız :

1 — Değişik dâva usulü ile değişik mahkemesi olan devletler. Diğer bir ifade ile bu devletlerde nasafet hukuku usulü ile Common Law hukuk usulü arasında muhakeme usulleri bakımlarından mevcut tefrikten ayrı ola-

(26) Talbott (Forrest) : a. g. e. s. 192, meselâ şimendifer kumpanyaları tarafından sebebiyet verilen kazalarda daima bu nevi kaza kurbanları lehinde hareket ettiği şâyi olan Minnesota Mahkemesine bu işle ilgili bütün dâvalar aralıksız gtirilmkedir.

rak bu iki sistemi uygulayan mahkemeler de biribirinden ayrılmış bulunmaktadır. Buna misal olarak New Jersey ile birlikte diğer altı devleti gösterebiliriz.

2 — Dâva usulü değişik bulunmakla beraber mahkemelerin bir olduğu haller. Bunlar arasında Pennsylvania. İllinois, Lake Success ve Michigan devletlerini gösterebiliriz.

3 — Dâva usulleri bir olduğu gibi mahkemelerin de bir olduğu hallerde misal olarak New-York Devletini gösterebiliriz (27).

Dâva usulü yönünden durum tetkik edilecek olursa görülür ki nasafet mahkemesinde jüri olmadığı gibi çaprazlama sorgu (cross examination) da yoktur. Diğer taraftan issues'lerdeki şekilcilik daha azdır.

III — Netice :

Görüldüğü gibi Anglosakson mahkeme teşkilâtı ile kontinantal teşkilât arasında büyük farklar mevcuttur. Bu farklar bir taraftan devletlerin şekillerindeki hususiyetler, diğer taraftan ise hukuk sistemlerinin orijinal karakterinden doğmaktadır.

Hakikaten federal bir devlet olan A. B. D. de olduğu gibi kendine hâs (sui generis) mahiyette bir devlet şekline ve teşkilâtına sahip olan İngiliz milletler camiasının bu özel durumları yargı hakkını elinde tutan mekanizmaya da hususî bir hal vermiş ve Anglosakson Hukuk mantığı ve zihniyetindeki özellik hasebiyle orijinal mevkiini muhafaza edebilmiştir.

(27) United States Government organization manuel 1950-51 s. 48.

PLÂN:

I — İngiltere'de adlî teşkilât

A) Tarihçe

a) Common Bench veya Common Pleas mahkemeleri

b) King's Bench Court

c) Court of exchequer

d) Chancery Court

B) Halihazırda adalet teşkilâtı

1) County Court

2) Supreme Court of Judicatur

a) High Court of Justice

aa) King's Bench division

bb) Chancery division

cc) Probate, divorce, and admiralty division

dd) Central criminal court

b) Court of apptal

3) Lordlar kamarası

4) Privy Council

II — A. B. D. Adlî teşkilât

1 — Federal devlet mahkemeleri

a) District Court

b) Circuit Court

c) Amerika Yüksek Divan Mahkemesi

d) Probate veya Sarrogate court

2 — Federe devlet mahkemeleri

3 — Federal ve federe devlet mahkemeleri arasındaki vazife ve salâhiyet münasebetleri

4 — Nasafet, Common Law hukuk tefrikı yönünden A. B. D. mahkemeleri

III — Netice

220

DEVLETLER CEZA HUKUKU BAKIMINDAN ÜLKEDE İŞLENEN SUÇLAR

Yazan : *Dr. Abdullah Pulat Gözübüyük*

1 — Devletler Ceza Hukuku konusu
2 — Ülke

A — Kara ülkesi

a — Kara ülkesinde işlenen suçlar

B — Kıyı denizleri veya kara suları

a — Deniz ülkesinde işlenen suçlar

C — Hava ülkesi

a — Hava ülkesinde işlenen suçlar

KAYNAKLAR

Charles Rousseau, Droit international Public, Paris, 1944
Pierre Bouzat, Tarité de Droit Pénal, Paris, 1951
Dr. M. Tahir Taner, Ceza Hukuku, İstanbul, 1953
Dr. Mehmet Saka, Ege Denizi Adalarında Türk Hakları, Ankara, 1955
Rapport de la comission du Droit international sur le régime de la Mer Territoriale, A/CN. 4/88 - 5 Aout 1954.

Devletler Ceza Hukuku pek yeni bir koldur. Hususile Birinci Dünya harbindenberi bu konu birden bire önemli gelişmelere saha olmuştur.

Devletler Ceza Hukukunun gelişmesinde bir yandan ilmî çalışmalar ve Milletlerarası kongreler ve öteyandan Milletlerarasında yapılıp imzalanan sözleşmeler geniş ölçüde müessir olmuştur.

Suçluları geri vermeğe dair olarak yapılan sözleşmelreden başka, kadın ticaretinin men'ine dair 4/Mayıs/1910 tarihli Paris ve 4/Temmuz/1931 tarihli Cenevre ek protokol sözleşmesi, Ergin kadın ticaretinin önlenmesine dair 11/Ekim/1933 tarihli Cenevre sözleşmesi para kalpazanlığının cezalandırılmasına dair 20/Nisan/1929 tarihli Cenevre Sözleşmesi; Müstehcen neşriyatın tedavül ve ticaretinin men ve tecziyesine dair 12/Eylül/1923 tarihli Cenevre Sözleşmesi, uyuşturucu maddeler ticaretinin men ve tecziyesine dair 19/Şubat/1925 tarihli Cenevre ve 31/Temmuz/1931 tarihli Cenevre Sözleşmeleri, tedhişçiliğin önlenmesi ve tecziyesi ile Milletlerarası bir ceza divanı kurulmasına dair 16/Kasım/1937 tarihli Cenevre Sözleşmeleri, insanlığa karşı işlenen suçların önlenmesine ve cezalandırılmasına dair Birleşmiş Millehtler Genel kurulunca kabul edilen 9/Aralık/1948 tarihli Paris sözleşmesi gibi Milletlerarası belgeler bu arada sayılabilir.

Öteyandan Milletlerarası Ceza Hukuku Birliği 1889 Brüksel, 1890 Bern, 1891 Christiania, 1893 Paris, 1894 Anvers, 1895 Linz, 1897 Lizbon, 1899 Budapeşte, 1902 Petersburg, 1905 Hamburg 1910 Brüksel, 1913 Kopenhang Kongreleri ve bu birliğin Birinci Dünya Harbi sırasında dağılması üzerine 1924 de Paris'te kurulan Milletlerarası ceza hukuku cemiyeti 1926 da Brüksel, 1929 da Bükreş, 1933 de Palermo, 1937de Paris ve 1947 de Cenevre de yapılan kongrelerde bu alanda çok faydalı çalışmalar yapılmış ve önemli kararlar alınmıştır.

Devletler Ceza Hukuku tâbiri Millî Ceza Hukukunu yer itibariyle uygulanmasına, yabancı memlekette işlenen suçlara veya yabancı suçlulara müteallik meseleler gurubunu işaret etmek için kullanılmış isede gerçekte bu kolun konusu gereği gibi ifade edilmemiştir.

Bu gün Devletler Ceza Hukuku şu konuları incelemektedir:

1 — Yabancı memlekette işlenen suçların ülkede takibi;

2 — Ülkede yabancılar tarafından ve yabancılara karşı işlenen suçlar;

222

3 — Suçluları geri verme;

4 — Devletler arasında adlî muamelelere aid tebliğler veya bilgî teatisi.

5 — Milletlerarası suçlar;

Devletler Ceza Hukukunun en önemli konularından biri Devletlerarasında yargı anlaşmazlığı ve yetki meseleleridir. Çünkü bu gün her devlet, hâkimiyet hakkına dayanarak, tek taraflı kendi teşrii ve kazaî yetkilerini tesbit etmektedir.

Devleti teşkil eden unsurlardan biri bilindiği üzere Ülkedir. Bir devletin ülkesi hâkimiyeti altında bulunan alandır. Devletin hâkimiyeti altında bulunan bu alan, *Yer, hava* veya *su* olabilir. Buna göre ülke devlet hâkimiyeti altında bulunan kara, bu karanın üstündeki hava alanı ve nihayet - mevcutsa - kıyı denizlerini ve bunun üstündeki hava sahasını ifade eder. Bundan başka bu devlete ait gemiler ve bu devlet ordusunun işgali altında bulunan yerler de ülkeden bir parça farz ve kabul olunmaktadır..

Kara ülkesi:

Kara ülkesi bir devletin siyasî sınırları içinde bulunan toprak bütünüdür.

Kıyı denizleri:

Denizin karaya bitişik olan hattı ile buna muvazi olarak muayyen bir mesafeden çekilecek farazî hat arasında kalan bölme şerit parçası dır. Kara veya kıyı sularının ölçüsünde yani sahilden itibaren denizin ne kadar kısmının kıyı suları sayılacağı hususunda Milletlerarası kabul edilmiş bir esas yoktur. Bâzı devletler bunu 3, bâzıları ise 6 mil olarak kabul etmektedir. Bununla beraber kıyı suları ölçüsünün Milletlerarası bir esasa bağlanması hususunda çalışmalar yapılmaktadır. *Birleşmişmilletler Devletler Hukuku kaidelerini tedrici suretle* birleştirme komisyonu bu konuda bir *(kıyı denizi rejimine ait geçici tasarı)* yı hazırlamış ve hükümetlere mütalâalarını bildirmek üzere tebliğ etmiştir. Bu tasarıda ülke-

223

deki *iç sularla iltibası önlemek maksadiyle kara suları yerine kıyı denizleri* tâbiri kullanılmıştır.

Konunun en girift meselesi kıyı denizlerinin genişliği ölçüsüdür. Bu nokta üzerinde bu güne kadar herhangi bir hal şekli tesbit edilememiştir.

Tasarının, kıyı denizlerinin genişliğine dair olan 3 üncü maddesi, Hükümetlerin bu hususa dair mütalâaları alındıktan sonra tesbit edilmek üzere askıda bırakılmıştır. Ancak sözü geçen komisyonun *5 Ağustos 1954 tarihli ve A/CN, 4/88 sayılı raporunda* (sahife 38) bu genişlik ölçüsü olarak 3-12 mil üzerinde durulmaktadır. Esas ölçü 3 mil kabul edilmiş ve fakat en çok 12 mile kadar her kıyı devletin bu genişliği tesbit yetkisi verilmesi temayülü belirmiştir.

Bitişik bölge (Zone Contiğne) kıyı denizlerine bitişik olan su alanıdır. Bunun genişliği 12 deniz mili olarak kabul edilmiştir.

Kıyı denizleri (Kara Suları) ile kıyı denizlerine bitişik bölgeyi birbirine karıştırmamak lâzımdır. 1930 Lahey Konferansı kıyı denizleriyle bunlara bitişik bölgenin bir birinden ayrılmasını kararlaştırmıştır.

Kara suları (Kıyı denizleri) Devlet ülkesinin bir parçası olarak kabul edildiği halde Bitişik bölge açık denizlerin bir parçası olarak kabul edilmektedir.

Şukadar ki kıyı Devlet, bu deniz alanında yani Kara Sularına bitişik bölgede sınırlı ve özel bâzı yetkilere sahiptir. Bu yetkinin kabulünü gerektiren sebepler, kıyı devletinin kara sularında ve hemen onun bitişiğindeki bölgede önemli bâzı menfaatlerinin korunması gayesine matuftur.

Kıyı Devletinin mühim menfaatları şunlardır:

a — Gümrük ve vergi işlerinin denetlenmesi;
b — Güvenliğin sağlanması:
a) Sağlık güvenliği;
bb) Ulaştırma = ;
cc) Askerî Güvenlik,

224

C — Kıyı denizlerinin tabiî servet kaynaklarının korunması (1).

Kara suları veya kıyı denizleri ülkenin bir kısmını teşkil eder.

Buna karşılık açık denizler hiç bir ülkeye bağlı veya hiç bir devlet hâkimiyetine tâbi değildir.

Hava Ülkesi:

Bir devlet ülkesinin - kara veya su - üstündeki hava alanı bu devlet Hâkimiyetine tâbidir. Bu esas devletler arasındaki imza ve kabul edilen belgelerde umumi olarak tasvib edilmiştir. 13/Ekim/1919, 15/Haziran/1929 ve 7/Aralık/1944 tarihli hava seyrüsefer Sözleşmeleri gibi.

Her devlet bir sözleşmeye dayanmış olmadıkça veya müsaadesi alınmadıkça, yabancı hava gemilerinin kendi hava ülkesinde uçmasını men etmek hakkına sahiptir.

Şikago da 7/Aralık/1944 tarihinde imzalanan ve devletimizce de 5/Haziran/1945 tarihli ve 4749 sayılı kanunla onanmış bulunan (*Milletlerarası sivil havacılık anlaşması* ile sivil havacılık geçici sözleşmesi) bu konu da mühim vesikalardan biridir.

Devletler Ceza Hukuku bakımından *ülkede işlenen suçlar denilince kara, hava ve su ülkesinde işlenen fiiller anlaşılmak lâzım gelir.* Suçun işlenme yeri bu hususta çok önemlidir. *Suçun işlendiği yer, icrasına başlandığı, icrasının devam ettiği* veya *icrsının bittiği yerlerdir.* Umumiyetle yalnız icrayı hareketler cezalandırılmıştır. Suçun hazırlık hareketleri cezalandırılmaz. Ancak kanunlarca kabul edilen istisnalar konu dışındadır. Bu itibarla suçun işlendiği yer yukarıda icraî hareketlere göre tarif edilmiştir.

Bir çok kanunlar suçun nerede işlenmiş sayılacağını tâyin etmemişlerdir. Ancak 1930 tarihli İtalya ve İsviçre Ceza Kanunu bu hususta açıklamalar yapmışlardır.

(1) **Ch. Rousseau, P. 439.**
M. Saka, S. 78.

225

İtalyan Ceza Kanununun 6 ıncı maddesinin 2 nci fıkrası:

(Suç, kendini teşkil eden fiil veya ihmalin tamamen veya kısmen icra edildiği veya bu fiil veya ihmalin neticesinin husule geldiği devlet ülkesinde işlenmiş sayılır). Diye bir tarif vermektedir.

İsviçre Ceza Kanunun 7 nci maddesi:

(Cinayet veya cürüm hem failin harekete geçtiği, hemde neticenin husule geldiği yerde işlenmiş sayılır.

Teşebbüs failin hem bunu yaptığı, hemde neticenin husule gelmesini tasarladığı yerde icra edilmiş sayılır) tarzında suçun işlendiği yeri tarif etmektedir. Bizim Ceza Kanunumuzda buna benzer bir hüküm yoktur.

Bundan başka irtibat ve temadi hallerinde icrası hareketlerin yapıldığı yerlerde suç işlenmiş sayılmak lâzımgelir.

Kara ülkesinde işlenen suçlar:

Kara ülkesinde işlenen suçlar hakkında bu ülkeye hâkim olan devlet kanunu uygulanır. Başka tâbirle Ceza Kanunu memleket içinde herkes hakkında hüküm ifade eder. Suçu işleyenin Türk veya yabancı olmasının bir önemi yoktur. Türk Ceza Kanununun 3 üncü maddesi bu esası şu suretle belirtmektedir: *"Türkiye'de suç işleyen kimse, Türk Ceza Kanunlara göre cezalandırılır..."* Ancak bu alanda iki mühim istisna kabul edilmiştir:

A — Devletler Hukuku bakımından diplomatik muafiyeti olanlar;

B — Millî Hukuk bakımından teşrii masuniyeti olanlar;

Diplomasi memurlarının muafiyeti ile teşrii masuniyeti olanların durumu ayrı bir konu teşkil ettiğinden burada temas edilmiyecektir.

Su ülkesinde işlenen suçlar:

Bir devletin kara sularında veya kıyı denizlerinde işlenen suçlar hakkında bu devlet kanunları uygulanır. Bununla beraber bu kaide le

umumî ve istisnasız değildir. Kara sularında geçit halinde bulunan yabancı bir devlet bayrağını taşıyan sivil veya askerî gemilerde veya bu gemide bulunan kimseler tarafından kara sularının bulunduğu ülke devletinin vatandaşlarına veya buradaki yabancıların veya kara sularının mensup olduğu devlet ülkesinde bulunan kimseler tarafından gemi adamlarına veya gemideki kimselere karşı işlenen suçlar hakkında hangi devlet kanununun tatbik edileceği çok dikenli bir konudur. Ayrıca kıyı denizlerde yani kara sularında bu suların mensup olduğu devlet bayrağını taşıyan sivil veya askerî gemi ile yabancı bir devlet bayrağını taşıyan sivil veya askerî gemi arasında vuku bulacak çatışmalar da ayrıca pürüzlü meselelerden birini teşkil etmektedir.

Su ülkesinde işlenen suçlar hakkında belirecek yetki uyuşmazlıklarını çözmeğe yarayan Devletlerarası müşterek bir kaide henüz mevcut değildir. Yukarıda sözü edilen Birleşmiş Milletler Komisyonunun hazırladığı tasarının 23 üncü maddesi, kıyı devletin, kendi kıyı sularından geçmekte bulunan yabancı bir gemideki bir şahsı tevkif etmek veya bu gemide işlenen bir suç dolayısiyle tahkik muamelelerine girişmek maksadiyle mezkûr geminin seyrine mani olabileceği halleri ve öteyandan, kıyı sularında demirli bulunan veya iç sularından gelerek kıyı sularından geçmekte olan yabancı gemi üzerindeki kaza yetkilerini belirtmektedir.

Madde 23 :

Yabancı bir gemi üzerindeki tevkif:

Kıyı devlet, kara sularından geçmekte olan yabancı bir gemi üzerinde geçit sırasında işlenen suç dolayısiyle bir şahsın tevkifine veya tahkik muamelelerine ancak aşağıdaki hallerin birinde girişebilir:

A — Suçun neticelerinin, geminin dışına sirayet etmesi;

B — Suç nev'inin memleketin asayişini bozacak veya kara sularının nizamını ihlâl edecek mahiyette olması.

C — Gemi kaptan veya geminin bayrağını taşıdığı devletin konsolosu tarafından mahalli makamların yardımının istenmesi

227

2 — Yukarıdaki hükümler, kara sularında demirli bulunan veya iç sulardan gelerek kara sularından geçmekte olan yabancı bir gemi üzerinde kıyı devletin kanunlarınca derpiş edilen tevkif veya tahkik muameleleri yapma hakkını ihlâl etmez.

3 — Bununla beraber gemi üzerine tevkif yaparken mahalli makamlar seyrüsefer menfaatlerini nazarı itibara almak mecburiyetindedirler.

Hava Ülkesi :

Hava Ülkesinde işlenen suçlar hakkında bu ülkeye hâkim olan devlet kanunları tatbik olunur.

Gerek kara sularında ve gerkese hava ülkesinde bu ülke devletinin bayrağını taşıyan gemilerle yabancı devlet bayrağını taşıyn gemiler arasında vuku bulacak çatışmalar dolayısiyle belirecek yetki uyuşmazlıkları hususunda umumî bir kaide mevcut değildir. Ancak Brüksel de 10/Mayıs/1952 tarihinde imza edilen (denizlerde çatışma ve diğer hâdiselerde cezaî salâhiyete dair bâzı kaidelerin birleştirilmesi hakkında Milletler arası Sözleşme) bu mevzuda mühim bir adım teşkil etmekte isede henüz devletlerden bir çoğu tarafından tatbik edilmemiştir.

228

CEZAEVİ BİNASI

Yazan : Prof. Dr. W. Mittermaier
Heidelberg Üniversitesinde
Prof.

Çeviren : Turhan Tufan Yüce
Freiburg Üniversitesinde
Doktora Talbesi

Hükümlülerin yerleştirilmesi meselesi üzerinde yeni zamana kadar az düşünüldü. Cedlerimiz bunun için sağlam ve kapalı bir yeri yeter görüyorlardı; bu yer ekseriya toprak altında idi. 1600 yılından önce hususî binalar yoktu. İlk olarak Amsterdamlılar kendi cezaevleri ile buna ön ayak oldular. Bunlar mahkûmların çalıştığı büyük bir avlu etrafında hücreler inşa ettiler. Bunu bir çok yeni müesseseler takip etti; fakat ekseriya cezaevi olarak eski şatolar, manastırlar yahut hangarlar, depolar kullanılırdı. Daha 18. asırda bile muayyen bir plâna göre yapılmış yapılar azdı. Burada el'an Gent'de mevcut olan sekiz köşeli büyük bina öbürleri arasında temayüz ediyor (2). Howard'ın zamanında Blackburn at nalı biçiminde bir binanın plânını yaptı. Fakat daha iyi düşünülmüş, insanî iyi bir ceza sistemine lüzum duyulduğu zaman bunların yanında ancak asılbinalar kurulmaya başlandı. En kuvvetli teşebbüs, eski yapıların cezaevine çevrilmeye daha az elverişli olduğu kuzey Amerika'dan geldi; bu işde Avrupa'nında tesiri vardı. Bilhassa Pensilvanya'nın tecrit sistemi (3) yeni binalar istiyordu. Bunun gibi Auburn sis-

---

(1) Bu yazı Heidelberg Üniversitesi Profesörlerinden Prof. Dr. W. Mittermaier'in 1954 de yayınlanan (Gefaengniskunde) adlı eserinden çevrilmiştir. S. 37 - 42.

(2) Bu cezaevi Belediye Reisi Vicomte Vilain'in plânına göre 1772 de Gent'de (Belçika) yapılmıştır. Burada mahkûmlar gündüz birlikte çalışırlar, geceleri ayrı hücrelerde uyurlardı. (Çevirenin notu).

(3) Pensilvanya sisteminde mahkûmu gece ve gündüz bir hücrede yalnız bırakmak suretiyle uslandırmak gayesi esastır. (Çevirenin notu).

329

temi (4) de geceleri mahkûmları ayırmak için hücrelere muhtaçtı. 19. asırda Alman hükümetleri sadece yapıların şeklini değiştirmeyi kâfi görüyorlardı; ama bir taraftan da gittikçe artan ölçüde, ekseriya yıldız şeklinde yeni binalar yapıyorlardı. Fakat bilindiği gibi, 1879 da, devletlerin zarurî olan hücre inşaatı masraflarından kaçınması Hapishane Kanununu (Gefaengnisgesetz) akmete uğarttı. Bununla beraber 19. asrın ilk on senesinden itibaren cezaevi inşaatının sistemli bir gelişmesinden bahsedebiliriz.

Burada hürriyeti bağlayıcı cezanın temel düşünceleri esastır. Evvelâ ceza sırf yahut esas itibariyle kefaret midir yahut o, korkutmayı yahut islâh mı istihdaf ediyor? Sonra münferit hapis karşısında durumumuz nedir Ve bunun yanında cezaevini yarma filleri (Ausbrüche) ne karşı ne dereceye kadar emin olmayı düşünüyoruz

Bugünkü ceza infazının suçluyu tekrar cemiyete kazandırması (Resozialisierung), yani ilk plânda terbiyevî olması düşüncesi de burada bahis konusudur. Bina da çevre olarak bu imkânı vermelidir. Bu, eski müstahkem kalelere benzeyen binalardan vazgeçmeyi gerektirir, kısmen cüz'i emniyet tedbirleri altına alınmış, büyük hücreleri ve büyük pencereleri olan ve kısmen de pencerelerinde parmaklık olmayan serbest binalar sistemine gider.

Şimalî Amerika ve İskandinavya bu hususta çok ilerlemişlerdir. Ziraatte veya sanayi işletmesn de serbest çalışmayı sağlama gayreti yeni, serbest bir inşa tarzına, etrafında muhafaza tertipleri olmayan serbest bir sisteme götürürdü.

Ceza infazı ceza teorilerine bakmadan, müstakilen fakat umumi dünya görüşü ile ahenkli olarak bu telâkkiye ulaştı. Böylece yeni yapılar şimdiye kadar görülen müstahkem kalelerden çok başka türlü olacaklardır. Her yerde neticeleri övülen açık müessese (Offene Anstalt) denilen müesseseler meydana çıkıyor. Bu çok yaygın ve bu gün üzerinde hararetle tartışılan tekâmül, çeşitli birçok yeni müesseselerle mahkû-

---

(4) Auburn sisteminde mahkûm geceleri hücrede yalnız yatar, gündüzleri diğer mahkûmlarla birlikte konuşma yasağı altında çalıştırılırdı. (Çevirenin notu).

mu yeniden cemiyete kazandırma yolundadır. Almanya da bundan uzak kalamıyacaktır (5).

II

Doğu Philadelphia cezaevini (bu cezaevi 1836 da tamamlandı) taklit eden, yeldeğirmeninin kanatlarına benzeyen kolları ve orta kısmı ile yıldız şeklindeki inşa tarzı 19. asırda her yerde çok yayıldı. Dikkate şayandır ki bu tarz inşa Amerika'da azdı.

Evvelce uzun müddetli mahkûmiyetler için hücre lâzımdı; Bu gün de mahkûmun geceleri uyuması ve gündüz boş zamanlarını geçirmesi için, hiç olmazsa bunlar için hücrelere ihtiyaç vardır. Yıldız şeklindeki binalarda, kanatların her birinde, sağda ve solda oldukça küçük hücreler bulunur. Sağ ve sol taraf arasında geçit yoktur. Her iki taraftaki hücrelerin önünden bir galeri geçer; binanın ortası açıktır. Bu her şeyden evvel iki tarafı birbirinden ayırmayı mümkün kılar. Orta kısım bilhassa memurların mahkûmlarla münasebetini kolaylaştırır. Başlangıçta kanatların birleştikleri orta yerdeki kısım dardı ve yalnız merdiven içindi: Bruchsal (6) halen böyledir.

Daha sonra bu orta yer, açık aydınlık bir hol haline kondu. Burası hem cezaevini daha iyi gözetlemeye yarar hem de mahkûmların bir az hareket edebilmelerine imkân verir. Fakat bu sistemin bir mahzuru vardır: bu şekildeki bina şahıs gruplarını birbirinden ayırmayı ve iş atölyeleri tesisini zorlaştırır. Evvelce ağır hapis mahkûmlarını ve hapis mahkûmlarını, bir binada, kanatlara göre ayırmanın mümkün olacağı sanı-

(5) 12. Milletlerarası İnfaz Kongresi bu meseleyi etraflıca tartışmış ve uygun bir hal tarzı ileri sürmüştür.

(6) Bruchsal Batı Almanya'da, Karlsruhe civarında bir şehirdir. Burada yüksek ve kalın duvarlarla çevrili bir bahçenin ortasında kurulmuş dört kollu yıldız şeklinde bir hapishane vardır. 700 kadar mahkûmu barındıran bu büyük cezaevi, mükemmel bir iş organizasyonuna sahiptir. Bu cezaevini ziyaretimizde ağır cezalı mahkûm olarak bir de Türk'ün bulunduğunu, cezaevi papazından teessürle öğrendik. (Çevirenin notu).

231

lıyordu. Bu bir hata idi. Bunun gibi çocuk ve genç suçluları bir kanada büyükleri de öbür kanatlara yerleştirme suretiyle tecrit yapılabileceğini sanmak da yanlıştır. Bu gün bu binalarda şahsiyet gruplarını birbirinden ayırmak zordur. Bunun için birbirinden ayrı bir çok binalar lâzımdır. Yeni zaman, uzun bir koridordan balık kılçığı şeklinde uzanan binalar yapmayı düşündü; her kanat başka bir gruba tahsis edilmiştir. 1899 da Frennes .Fransa) da böyle bir bina yapıldı. Kuzey Amerikada bu tarz inşa daha çoktur. Yahut avlular etrafında ayrı ayrı binalar inşa ve bir noktadan bu binalara nezaret edilebilir. Bu 1935 de Brandenburg'da yapıldı.

Kuzey Amerika yıldız şeklindeki bina yerine daha çok daire şeklindeki binayı tanır. Burada sağlam duvarlarla çevrili daire şeklinde bir bahçe etrafında dış duvarlara bitişik hücreler inşa edilir. Hücreler yalnız parmaklıklı pencerelerle bahçeye bakar, hücrelerin önünden bir galeri geçer. Bir gözetleyici ortadaki kuleden bütün hücreleri görebilir. Bahçe (veya avlu) yemek salonu olarak ve umumî tertipler için kullanılır. Bunu Bentham daha 1787 de teklif etmiş ve Panoptikum diye adlandırmıştı (7).

Müesseselerin bir duvarla çevrilmesi emniyet icabıdır. Duvarlar, bir mahkûmun çıkamıyacağı şekilde mümkün olduğu kadar yüksek yapılmalıdır. Evvelce duvarların üzerinde bekçiler için bir yol vardı. Bu gün bu, fazla telâkki edilmektedir. Bu gün emniyet tertibi alçak bir duvar yahut dikenli bir telden ibarettir.

Mahkûmu tecrit etmenin mutlak lüzumuna inanıldığı zamanlar, duvarla çevrili gezinti avluları inşa edilirdi. Bugün bu, gülünç bir ifrat olarak terkedildi.

Tecrübe ile biliyoruz ki çok az mahkûm için ağır emniyet tedbiri lüzumludur. Ve cezaevlerimizin suni sistemi hakiki bir terbiyevi tesiri zorlaştırmaktadır

(7) *Traité de législation, par E. Dumont, Paris 1820, III.*

232

Buradan şuna geliyoruz ki ağır tedbirlerle emniyet altına alınmış müesseseler yanında daha az yahut yalnız çok az tedbirlerle ve daha iyi münferit odalardan istifade etmek sureti ile mahkûmu cemiyete yeniden kazandırma (Resozialisierung) daha kolay mümkündür. Almanya, yabancı örnekleri, çoğu zaman yetersiz vasıtalarla yavaş takip etmektedir. Cezaevlerinin dışında kurulan barakalar bu noksanı mümkün olduğu kadar telâfi eder ((Bataklık veya yol işleri veya benzer işlerde). Serbest hayata daha çok uyan böyle binalar hürriyete dönüşü kolaylaştırırlar.

Hapishaneleri mümkün olduğu kadar ucuza çıkarmak istiyoruz; bundan dolayı bu işde çoğu kere mahkûmlar kullanılır. Dış görünüşü bakımından binanın çirkin olmasına lüzum yoktur. Barock tarzı mimarî zamanında binanın dışının iyi olmasına, çoğu zaman ihtişamlı olmasına kıymet verilirdi. Bu gün de iyi bir dış görünüşü olan binalar daha çok görülüyor.

Sert münferit hapis usulünün iş atölyelerine ihtiyacı yoktu. Bu gün bu atölyeler mevcut olmalıdır; bunlar çoğu zaman kanadın sonuna konur veya ayrı binalara yerleştirilir.

Bahçivanlık ve ziraat işi mahkûmları gayrete getirmek için tercih edilen bir vasıta sayılır. Her müessesenin kendi bahçesinde yahut mümkün oluduğu kadar yakında kendi toprağı vardır. Burada ziraat için gerekli binalar da yapılmalıdır.

Nisbeten büyükçe olan her müessesenin, kanatların bitişiğinde, çoğu kere idarenin bulunduğu kanatta kendi kilisesi vardır. Kilise zengin döşenmiş olmamalıdır, fakat hürmet telkin edecek bir görünüşte olmalıdır Eskiden mahkûm kilisede, yanları ve üstü kapalı, odun sandığına benzer bir bölmede oturur, öbür mahkûm tarafından görülmezdi yalnız mihrabın ön tarafını görebilirdi. Bu, mahkûmları tecrit etmek gayesini güdüyordu ama yine birbirleri ile temasa tam mâni olamıyordu. Bu gün her yerde bu bölmeler kalkmıştır.

Mutfak, fırın ve çamaşırhane, koku, duman ve buhar dolayısı ile en iyisi cezaevi binasının dışında bulunmalıdır.

733

IV

Cezaevi binasında ana mesele hücredir. Hücre sıhhatli bir hayatın devamına yetecek kadar büyük olmalıdır. Eğer yalnız geceleri uyumak içinse küçük olabilir. Bu gün bütün dünyada kaide, hücrenin 22-25 metre küplük olmasıdır. Şimdiye kadar hücreye ancak yetecek ışık ve havayı verebilen pencere, dışarı bakmayı ve hele dışarı çıkmayı zorlaştıracak şekilde çok yüksekte ve küçüktü. Bu şekil eskiden bir kötülük olarak suçun kefaretine yarıyordu, kötülük pencerelerde kafes ve kalın şişe camı kullanmak suretiyle şiddetlendiriliyordu. Bu, göz ve sağlık için zararlıdır. Yavaş yavaş eski sistemden ayrılıyoruz. Ahlâken düzelmiş mahkûmlar için ve bilhassa mevkufiar için artık büyük pencereli hücreler buluyoruz. Pencereler şimdiye kadar daima parmaklıklı idi. Kapı demirle teçhiz edilmiş, kırmalara karşı mümkün olduğu kadar sağlamlaştırılmıştır. Yiyecek ve diğer şeyleri verebilmek için kapıda küçük bir delik vardır. Ayrıca kapıda bulunan küçük bir pencereden mahkûm sezdirmeden gözetlenmek istenir; fakat mahkûmlar çoğu kere bunu hissederler.

Döşeme, daha temiz olması dolayısı ile odundan yapılır. Döşeme için kullanılacak öbür maddeler daha çok toz tutar.

Hücre ısınabilir olmalıdır. Bu gün ısıtmaya yarayan kalorifer o şekilde yerleştirilmelidir ki herhangi bir suiistimale imkân vermesin; mahkûmlar, hücreden hücreye anlaşmak için boru sistemini kolayca kullanmaktadırlar.

Bu gün hücreye akar sulu yıkanma tesisleri yerleştiriyoruz. Bunların hepsi sağlığa hizmet ediyor.

Zor bir mesele cezaevinde (mevaddı gaita) nın bertaraf edilmesi meselesidir. Eskiden lâzımlık kullanılırdı: Bunların her sabah boşaltılması, müessesede fena kokuların yayılmasına sebep olurdu. Bundan dolayı bu gün kanalizasyon sistemi tercih edilir. Bu sistem de kolay suiistimal edilebilir.

Aydınlatma bugün her yerde elektrikle olur. Mahkûmlara eğlence olmasına müsaade edilmek istenmiyorsa elektrik düğmesi dışarda olmalıdır. Ve ışık lâzım olduğu derecede verilmelidir.

Hücrenin döşenmesi mümkün olduğu kadar sade olmalıdır. Gündüz yatak yukarı kaldırılır. Bu gün bizde ekseriya oturma yeri olarak yalnız bir arkalıksız iskemle kullanılır. Bir avantaj olarak arkalıklı iskemleye müsaade edilir; öbür memleketler bu bakımdan daha cömerttir.

Mevkuf da hapishane hayatı için zaruri, fakat tam haklı olmayan şeylere katlanmalıdır. Muayyen mevkuflara ayrılan hücrelerin bir az daha iyi döşenmiş olmasına gayret edilmektedir. Moabit tevkif evinde bu yapılmak istendi; büyük ölçüde veya kaide olarak henüz tatbikata konulamadı. Esasen mahkûmların çeşitliliği dolayısı ile bu kolay da değildir. Mahkemeler nezdinde kısa müddetli cezalara ve tevkiflere yarayan bir çok küçük hapisanelerde bu icapları gerçekleştirme yolunu arıyoruz. Burada iktisadî sebeplerle bir çok şeyler basittir. Münferit hücreler mutlaka lüzumludur. Bu müesseseler çoğu zaman şehrin içinde bulunduğundan bir bahçe ile çevrilmeleri güçtür; bunlar daha büyük bölgeler için olacaksa yerlerine daha iyileri yapılabilirdi.

Bu gün hapishaneler şehrin içinde yapılmak zorunda ise Newyork'ta olduğu gibi çok pratik yüksek binalar şeklinde yapılır.

Kuzey Amerika'da, emniyetle ilgili sebeplerle hususî bir hücre tarzı geniş ölçüde tanınmıştır. Her iki tarafta, tavandan döşemeye kadar uzanan büyük pencereli uzun ve büyük bir avlu, uzunlamasına, diğer iki duvara paralel bir duvarla ortadan bölünür. Bu orta duvarın sağ ve solyanına, demir parmaklıklı ön tarafları ile dış duvarlara bakan hücreler yerleştirilir. Hücrelerin önünden bir galeri geçer. Zarurî olan havalandırma hücrelerin arka tarafından bir mahfaza içinden geçen boru sistemi ile mihaniki olarak sağlanır .Bu sistem pahalıdır ve gayri sıhhidir. Bu sebeple kuzey Amerika'da da ortadan kalkıyor. Almanya'da bu hususta yapılan denemeler muvaffak olmadı.

V

Cezaevi için uygun, iyi bir yer bulmak mühimdir. Nahoş temaslardan kaçınmış olmak için cezaevleri, şehrin ve büyük trafik merkezlerinin dışında yapılmış olmalıdır. Fakat endüstri ile iyi bir bağlantıyı

285

mümkün kılacak bir yerde, kolay gidilebilir bir yerde olmalıdır; ve etrafında gerekli zirai muhit bulunmalıdır. Sıhhî sebepler cezaevlerinin kurulduğu yerin açık ve kuru olmasını gerektirir. Tabiî her türlü yangın tehlikesinden kaçınılmış olmak lâzımdır.

Müessesenin büyüklüğü üzerinde hâlâ tartışılmaktadır. Pratik sebeplerden dolayı cezaevi çok küçük olmamalıdır; fakat, mahkûmları ayrı ayrı tanımayı ve bu tanımaya göre ıslahı imkânsızlaştıracağından bin kişilik, bir kaç bin kişilik ceza evleri de uygun değildir. Almanya'da umumiyetle en çok 500 kişilik cezaevlerini doğru buluyoruz. Fakat şimdi, yeniden, muhtelif gruplar için küçük müesseseler teşkili tasvip ediliyor. Ve yabancı memleketlerde bu tatbik ediliyor. Küçükler için müesseselerde 200 den fazla ufak bulunmamalıdır.

CEZA MUHAKEMELERİ USULÜ KANUNU ÜZERİNDE BİR İNCELEME

Yazan : Salim YAMAN

Koçarlı C. Müddeiumumisi

Mevzu:

1 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunumuzun 45. maddesinin değiştirilmesini gerektiren sebepler.

2 — Hazırlık tahkikatında yemin.

3 — Ehlihibre vazifesini yapmazsa tâbi olması icap eden muamele.

4 — Hazırlık tahkikatında şahitlerin celbi hasebile mevzuatta mevcut noksanlık.

5 — CMUK.nu ile HMUK.nu arasındaki yemin şekilleri değişikliğinin giderilmesi.

6 — Hazırlık tahkikatının gizli yapılacağına dair mevcut olmayan hüküm bakımından mevzuattaki noksanlığın giderilmesi.

7 — CMUK.nun 158. maddesine yeni bir veçhe verilmesi.

8 — Hazırlık tahkikatında C. Müddeiumumilerine delil takdir salâhiyetinin tanınması, 148/2 ve 163. maddeler arasındaki fark.

9 — İlk tahkikat müessesesine lüzum olup olmadığı.

10 — 207/1. maddenin tâdili.

11 — Mevkuf olmayan maznunun dâveti şeklinin değiştirilmesi.

12 — Maznun gelmese bile duruşma yapılabilecek hallerin şümullendirilmesi.

13 — Delil ve vakıa irad edilmesinin zamanla takyidi.

14 — Temyiz bozma sebeplerinin takyidi.

15 — Temyiz depo şartının yükseltilmesi.

16 — Ceza kararnamesinin tevsii. ve mecburî tutulması.

737

17 — Mevcutlu dâva açabilmek için yeni hüküm tesisi.

18 — Temyizi kabil olmayan hükümlerin şümulünün genişletilmesi.

Ceza dâvalarında duruşmaların süratle ve sadelikle intacını temin maksadı ile yüksek Adliye Vekâletince CMUK. nun müstacelen gözden geçirilmesinin düşünülmekte olduğu şu sıralarda mezkûr kanunda duruşmaların süratle intacına mani teşkil eden usulî hükümler, bunların ne şekilde ve hangi tedbirlerle izalesinin mümkün olabileceği yönünden tatbikattaki aksaklıkları gidermek için üzerinde durmayı ve bu konuda şahsî görüşlerimiz dâhilinde inceleme yapmayı faydalı bulduk. Şöyleki:

1 — Şahitlerin celbine dair usulün 45. maddesine göre şahidin doğrudan doğruya celpnamesiz ihzarı için (işin acele ve mevkufu olması, şahidin mahkemenin kurulduğu merkez dışında bulunması şarttır). Bu hal mahkemenin kurulduğu yerdeki şahitlerle bunun haricindeki şahitler arasında celp şekli bakımından tefrik yapılmasını âmil olduğu gibi tatbikatta daha ziyade dâvete icabet etmeyen şahitlerin mahkemenin kurulduğu merkez dâhilinde olan kimseler olduğu görülmektedir. 45/2. maddedeki acele kaydı ile mahkemenin kurulduğu merkez dışındakiler kaydının kaldırılması, mevkufu olan her işin acele sayılması bu işlerde şahidin behemahal ihzarının şart olması mevkufu işlerin süratle intacını sağlamağa vesile olacağı gibi aynı zamanda mevkufiyet hali de celbin uzaması gibi sebepler tahtında temadi etmemiş olur.

2 — Aynı kanunun 59. maddesi hazırlık tahkikatı sırasında şahitlere yemin verilemiyeceğini âmir olup ancak meşhut suçlarla tehirinde zarar umulan hallerde C. Müddeiumumileri ile sulh ve sorgu hâkimleri şahitlere yemin verebilirler hükmünü ihtiva etmektedir. Hazırlık tahkikatında bilhassa ağır cezaya taallûk eden işlerde hâdise tam mânasiyle sıcaklığını ve aşikârlığını muhafaza ederken meselâ bir katil hâdisesinin aynı gün tahkikında hâdise seyrini değiştirmeden ve hâdiseye tezvirat karışmadan behemahal şahitler yeminli dinlenmeli, usulün 59/2. maddesindeki yemin verilebilir şeklindeki ihtiyarilik hükmü kaldırılmalı meşhut suçlarla tehirinde zarar umulan hallerde C. M. U.

238

leri ile sulh ve sorgu hâkimleri şahitleri yeminle dinlerler hükmü konmalıdır.

3 — CMUK. nun 70. Maddesi vazifesini yapmıyan ehlihibre hakkındaki muameleden bahsederken; rey vermekle mükellef olan ehlihibre usulü dairesinde dâvet edildiği halde gelmez veya gelip te yeminden ve rey ve mütalâa beyanından çekinirse bu hareketin sebebiyet verdiği masrafları ödemekle beraber 20 liraya kadar hafif para cezasına mahkûm edileceğini, para cezası tahsil olunmadığı takdirde usulüne tevfikan hapse çevrileceğini tekerrüründen para cezasının tekrar hükmolunacağını âmir ise de ehlihibrenin müteaddit dâvetlere para cezası hükmü tatbik edildiği halde yine icabet etmemesi işlerin sürüncemede kalmasına sebebiyet verdiğinden şahitlerde olduğu gibi dâvete icabet etmeyen ehlihibre de behtmahal ihzar olunabilmeli 70 nci maddenin son fıkrasındaki ehlihibre yine gelmez veya vazife ifasından çekinirse para cezası tekrar hükmolunur hükmü kaldırılmalı ihzar şartı konmalıdır. Lüzumsuz talikler önlenmiş bir hâdisenin açığa çıkması için şahitlere yapılan muamelenin bunlara yapılamaması yönünden aradaki mevcut tefrik de giderilmiş olur. Kanuni sebep olmaksızın şahitlikten ve yeminden sebepsiz çekinen şahide 63/2. madde gereğince tazyik hapsi dahi yapılabilirken bunların ihzar bile olunamamaları hoş görülmemektedir.

4 — Hazırlık tahkikatında şahitlerin usulün 45. maddesine göre çıkarılan dâvetiyeye icabet etmedikleri ahvalde C. Müddeiumumilikleri ihzaren celp bakımından sulh hâkimlerinden talepte bulunabileceklerse de bu usûl tatbikatta hemen hiç tatbik edilmiyor, ekser hallerde hususî müzekkerelerle telâfisi cihetine gidiliyor bu kadar basit bir işle C.M.U. leri hâkim kararına lüzum kalmadan ve oraya baş vurmadan 3005 sayılı kanunda olduğu gibi bu işleri resen yapabilmeli, bu yönden mevzuattaki noksanlık giderilmelidir.

5 — CMUK. nun 57. maddesindeki yemin şeklinin Hukuk muhakemeleri usulü K. nun 339. maddedeki yemin şekli ile hemahenk bir hâle getirilmesi yani yemin hükmünün her iki kanunda da şekil bakımından aynı olması elzemdir.

239

6 — Ceza Usulü Kanunumuzda duruşmaların aleni yapılacağına ve hangi hallerde gizli yapılacağına dair hüküm mevcut ise de hazırlık tahkikatının gizli yapılacağı hususunu âmir herhangi bir hüküm mevcut değildir. İşin selâmetle tahkiki için ancak tetkika konu aldığımız kanun 373.., 54/2. 95. 144. maddelerin mefhumu muhaliflerinden bilistifade gizli yapılmakta ise de hazırlık tahkikatının gizli yapılmasını ihtiva eden bir hükmün kanuna açıkça derci ve bu noksanlığın tereddüde mahal kalmaksızın giderilmesi yerinde olacaktır.

7 — 158. madde tatbikat hilâfına meşhut suçlarla tehirinde zarar umulan hallerde sulh hâkimi lüzum görülen bütün tahkik muamelelerini resen yapmak salâhiyetini haizdir diye bir hükmü ihtiva etmekte isede, ikinci fıkrası C. Müddeiumumilerini, sorgu hâkimlerini, bu tahkik işlerini yapmakta (yapabilirler) kaydı ile, muhayyer tutmaktadır. Halbuki esas vazife C. Müddeiumumilerinindir bu güne kadar birinci fıkranın tatbiki ender görülmüştür. Hiç bir sulh hâkimi kendisini bir meşhut suçta C. M. U. misi mevcut iken vazifeli görmez. Kanunun tâdili düşünülmüşken bu maddeye yeni bir veçhe verilmesi yerinde bir hareket olur.

8 — Hazırlık tahkikatında C. Müddeiumumilerine delil takdir salâhiyetinin tanınması elzemdir. 148/2. maddedeki dâva açmak için kâfi emareler teşkil edecek vakıalar karşısında hukuku âmme dâvasını açmakla C.M.U. lilerini mükellef tutan kayıt kanaatımızca yersizdir.

Bilfarz bir hâdisede sekiz şahitten bir veya ikisi müşteki ile akrabalık veya başkaca sebepler tahtında yalan yanlış afakı de olsa beyanda bulundular mı diğer altı şahidin beyanına bakılmaksızın C. Müddeiumumisi dâva açmak zorunda kalacaktır, çünkü maddede yazılı emare mevcuttur. Haklı olarak açılan işbu dâvada mahkemede beraatle neticelenecek fakat vatandaşlar haksız yere mahkemelerde süründürülecek mahkemenin de işleri çoğalacaktır, gerçi aynı K. nun 163. maddesinde hazırlık tahkikatı hukuku âmme dâvası açılmasını haklı göstermeye kâfi ise diye diğer bir kaydı ihtiva etmekte ise de yukarıda bahsedilen 148. maddedeki emare tâbiri karşısında takdir salâhiyeti takyit edilmiş oluyor C.M.U. milerine delil takdir salâhiyeti verilmekle yukarıdaki mah-

260

surlar giderilmiş olacaktır zira bu kararlara karşı süresi içerisinde olmak şartı ile her zaman itiraz yolu açıktır.

9 — İlk tahkikat (sorgu müessesesi) kanaatımızca işi uzatmaktadır. bunun yerine müddeiumumilik kadrolarının takviye edilmesi daha yerinde olacaktır. Öyleki bâzı ahvalde C.M.U. si 59. madde gereğince takdiri olarak meşhut suçta şahitleri yeminli dinleyince aynı iş ilk tahkikata tâbi tutulduğunda sorgu hâkimi 158. madde gereğince şahitlerin hazırlık tahkikatında ilk tahkikattaki mer'î hükümlere göre yeminle dinlendiğinden bahisle yalnız maznunu sorguya çekip mevcut değilse doğum ve sabıka kaydını da sorup cevaplarını dosyasına ekledikten sonra şahitlerin yeniden dinlenmelerinde bir faide görmeyip dosyayı tevsii tahkikat veya esas hakkında beyanı mütalâa için C. Müddeiumumiliğine tevdi ediyor. Şu durum da bu müessesenin vücudunun pek te elzem olmadığına veya buna zaruret bulunmadığına delil teşkil etmektedir.

10 — Usül Kanunumuzun 207. maddesinin ilk fıkrası şöyle demektedir: C. Müddeiumumiliği duruşma için icap eden celpnameleri yazar ve tebliğ eder. Bu hüküm tamamı ile yersizdir. Tatbikatta hiç tatbik yeri yoktur. Ve mahkemeye intikal eden bir işte C. Müddeiumumiliği ne bu şekilde vazife tanınması tamamı ile yersizdir. Kanunun tâdili cihetine gidilmesi düşünülmüşken bu hususun nazara alınması ve yukarıda bahsı geçen hükmün kaldırılması münasip olacaktır.

11 — Mevkuf olan veya olmıyan maznunun dâvetine dair 209 madde mevkuf olmayan maznunun celpname ile dâveti kaydını ihtiva etmektedir. Bu maddeye de yeni bir veçhe verilmesi, celpname ile davet kaydının ihzar şekilinde değiştirilmtsi mevzuatla mevcut ve aşağıda zikredilecek mahzurlu halleri telâfi etmiş olacaktır.

Şöyleki : duruşma günü için maznunla şahitler celpname ile dâvet edildiklerinde maznunun dâvete icabet etmemesi halinde sekiz - on saat uzaktan gelen şahitler maznun gelmediği için sorguya çekilemediğinden dinlenemiyorlar çünkü usulün 223. maddesi maznun mahkemeye gelmezse duruşma yapılamıyacağını âmirdir. Gelen şahitler bu durum karşısında maznun sorguya çekilmediği için ekser hallerde gerisin geri

24

çevriliyorlar işde haklı olarak mahkemenin elinde olmayan sebepler tahtında uzuyor. mütaakıp celsede kendisine yeniden dâvetiye çıkarılan şahit gelmiyor maznun geliyor bu hal temadi ediyor. Aynı madde celpname ile gelmeyen maznunun tevkif dahi olunabileceğini kabul ettiğine ve açılan dâva karşısında mademki bir suçluluk hali mevcut olduğuna göre ihzarda beis olmasa gerek.

12 — Maznun gelmese bile duruşma yapılabilen halleri gösteren 225. maddedeki tahkikatın mevzuu olan suç gerek yalnız ve gerek birlikte olarak para cezasını. hafif hapis ve müsadere cezalarını müstelzim ise duruşma yapılabilir, bu gibi hallerde maznuna gönderilecek celpnamelerde kendisi gelmese bile duruşmanın yapılabileceğinin yazılacağı kaydı. yapılabilir şeklinden çıkarılıp ihtiyarilik hali kaldırılarak mecburî tutulması ve bilumum kabahatlara teşmili cihetine gidilmesi işlerin süratle intacını sağlıyacağı gibi mahkemelerdeki iş adedini de azaltmış olacaktır.

13 — Delil ve vakıaların geç irat edilmesi ikamesi talebinin reddine sebep olmaz diye hüküm ifade eden 239. maddenin ilk fıkrası kanaatımızca yersizdir. maznunun ilânihaye müdafaa şahidi göstermek suretiyle mevcut hükmünden istifade suretiyle işin neticelenmesine engel olup sürüncemede bırakılmasına sebep oluyor, umumiyetle hâdise ile ilgisi olmayan ve hâdiseden bihaber bulunan yurdun en uzak köşelerinde oturan askerler talebeler şahit gösteriliyor bu cihet takyit edilmeli, behemahal maznun duruşmada ilk sorgusu ânında âmme şahitleri dinlenmeden hâdise hakkında bilgisi olan bütün şahitlerini ve başkaca delillerini bildirmeli ve bu takyit edilmelidir. Âmme şahitleri dinlendikten sonra yeni yeni şahitler bildirilmesi ekser hallerde hâdisenin seyrini değiştirmeğe ve zaman kazanma gayesine matûf olmaktadır. İlk sorgu ânında bütün müdafaa şahitleri isimleri tesbit edilip âmme şahitleri dinlendikten sonra şayet dinlenen âmme şahitlerinin beyanlarının hakikate uygun olup olmadığı cihetı ispat olunacaksa ilk defa bildirilen ve şumullü olarak tesbit edilen müdafaa şahitlerinden sorduracakları hususları sordurmalıdır. Bununla kastımız âmme şahitleri dinlendikten sonra yeni yeni müdafaa şahitleri ikamesinden çekinilmesini önlemektir.

242

14 — Mahkeme masrafları gibi esasa müessir olmayan sebepler Yüksek Temyiz Mahkemesince bozma sebebi sayılmamalı harc bakımından olduğu gibi islâhen düzeltilmesi cihetine gidilmesi kanaatımızca yerinde olacaktır.

15 — Mevzuu kanunumuzun 310/3. maddesinde yazılı temyiz depo şartının 10 liradan yukarıya asgari 25 liraya çıkarılması yerli versiz zaman kazanmak için yapılacak temyizleri bir derece önlemiş olur. Çünkü bu parayı veremiyecek durumda olan maznunlardan yokluk ilmühaberi alınmakla iktifa olunmaktadır.

16 — Duruşma yapılmaksızın sulh hâkimlerince verilecek ceza kararnamelerine dair 386. maddenin ceza kararnamesi ile karar verilebilir kaydı kaldırılmalı ve bu ihtiyarilik hali mecbur tutulma şeklinde tebdil edilmeli ve daha başkaca suçlara da teşmil edilmelidir.

17 — 3005 sayılı kanunda olduğu gibi belediye sınırları içinde işlenen suçlarda yapılacak soruşturmalarda da doğrudan doğruya sürat nazara alınarak C.M.U. leri hiç olmazsa kasabaya pek yakın köylerde oturan kimseler arasında çıkan hâdiselere ânında bigâne kalmamalı bilhassa muhitin yabancısı olan kimselerin işledikleri suçlarda basit de olsa muhitten ayrılmaları ihtimali nazarı itibara alınarak mevcutlu dâva açabilmelidir. Bununla hâdise tesirini kaybetmeden iyi netice alınmış, maznunun mahkemece açılan dâva karşısında sorgusu bakımından aranmasına, yazılan talimatların bilâ ikmal iade olunmasına, işin sürüncemede kalmasına mâni olunmuş ve adalette gecikmemiş olur.

18 — Temyizi kabil olmayan hükümleri gösterir usul kanunumuzun 305. maddesinin şumulünün genişletilmesi elzemdir. Çünkü bir belediye zabıta memurunun tanzim ettiği herhangi bir zapta binaen belediyelerce yerine göre 50 - 100 lira para cezası alınıp buna ancak itiraz yolu tanınmış iken bir hâkimin verdiği kanunda ve sözü geçen maddede yazılı olduğu üzere yirmi lirayı geçen hafif para - cezasından dolayı hükmün temyiz mahkemesine kadar gitmesi doğru değildir. Ekser hallerde dosya temyiz mahkemesinden zaman aşımı yönünden düşmüş olarak dönüyor. 6085 sayılı trafik kanunun 70. maddesindeki bu kanu-

243

na göre doğrudan doğruya veya itiraz üzerine duruşmalı olarak verilen bilcümle kararlar katîdir şeklindeki hüküm çok yerindedir. İşlerin süratle neticelenmesini temin ediyor ve bu yüzden bu hususî kanun şümulüne giren işler mahkemeyi işgal etmiyor. Aynen bu kanunda olduğu gibi C.M.U.K. nunumuzun 305 maddesindeki temyizi kabil olmayan hükümlerin bütün kabahatlara teşmili hem temyiz mhkemesinin işlerini azaltmış olacak hem de işlerin süratle intacını temin etmiş olacaktır.

Yukarıda maddeler halinde izah olunan noksanlıkların giderilmesi arzu ve temenni olunur.

TEMYİZ MAHKEMESİ CEZA UMUMÎ HEYETİNİN 22/6/1953 GÜN ve ESAS 4/77, KARAR III SAYILI KARARI İLE TEMYİZ 4. cü CEZA DAİRESİNİN BAZI KARARLARI ÜZERİNDE BİR TETKİK

Yazan : Safa AĞLARCI
Zile Ceza Hâkimi

HÂDİSE :

P.T.T. Müdürü (.....) nın, (.....) adındaki şahsa olan borcundan dolayı icraca bu borcun haczen tahsiline karar verilmiş, İcra Dairesince P.T.T Müdürlüğüne, Müdür (.....) nın Ekim/1950 Maaşından (.....) liranın kesilerek gönderilmesi hakkında resmen müzekkere yazılmıştır. P.T.T. Müdürü kendi maaşından kesilecek para hakkındaki bu yazıyı deftere dahi kaydetmeyip, ettirmeyip muameleye koymamış, maaşından katiyat yapmamış, yaptırmamış, hatta İcra Dairesine cevap dahi vermemiştir. Bu durum karşısında İcra memurluğu, takibat yapılmak üzere keyfiyeti C. Müddeiumumiliğine ihbar eylemiş ve bu suretle iş C. Müddeiumumiliğine intikal ile, oraca İcra ve iflâs kanunun 357 nci maddesi mucibince fiil sabit görülüp (.....) nın vazifesini suiistimal eylediği kabul edilerek T.C.K. 240/2 ile Zile Asliye Ceza Mahkemesi nezdinde âmme dâvası açılmıştır.

Zile Asliye Ceza Mahkemesinin 9/11/1951 tarihli 214 sayılı kararı ile, (Postahane kayıt defteri, Emanet hesapları defteri, Ekim Ayı maaş bordrosu, tetkik olunan sair kuyut ve vesikaların gösterdikleri hususlar ve Müdür vekili ..... ın şehadeti ve saire gibi deliller muvacehesinde icraca kesilmesi istenen paranın kesilmediği anlaşıldığın dan ve saireden bahisle şahsın kendi maaşından ay başında kesmediği

265

parayı işin takibe alınmasından sonra gelip ödemeside lehine bir indirme sebebi olarak görülmek suretiyle T.C.K. 240/2 ile şahıs aleyhine mahkûmiyet hükmü tesis edilmiş ve cezası tecil olunmuştur. Bu hüküm maznun tarafından temyiz edilmiş ve Temyiz Mahkemesi 1 üncü Ceza Dairesinin 25/3/1952 tarihli ve 2990 sayılı kararı ile, Baş Müddeiumumiliğin tasdik isteyen tebliğnamesinin reddi ile hüküm, (şahsın borcundan dolayı icra dairesinin tebliğine binaen her ay maaşından muayyen miktar parayı ödemekte iken aldığı izin sebebiyle ödemediği taksiti 18 gün sonra avdetinde İcra Dairesine tevdi ettiği anlaşılmasına *ve bir memura kendi şahsı aleyhine vazife tahmil edilemiyeceğine göre* suç unsuru bulunmadığı düşünülmeksizin mahkûmiyet kararı verilmesi bozmayı gerektirdiğinden) bahis mucip sebeplerle karar ittifak ile bozulmuştur.

Bu şekilde bozularak geien karar üzerine, bozmadan evvel toplanmış olan delillere göre maznunun her ay maaşından muayyen miktar parayı ödemesi vaziyeti olmadığı ve bu hususta dosyada kâfi sarahat bulunduğu ve daha evvelde maznunun icabeden taksitleri maaşından kesmemesi dolayısiyle İcra memurunun işi Müddeiumumiliğe ihbar zorunda kaldığı anlaşılmakla temyiz bozmasının son cümlesinden evvelki kısmı dahi vârit görülmemiş ve temyiz bozmasının son kısmındaki, (bir memura kendi şahsı aleyhine vazife tahmil olunamıyacağı) şeklinde kabul de tatminkâr görülmemiş olmakla tarafımızdan israr cihetinegidilmiştir.

Zile Asliye Ceza Mahkemesinden verilen 29/12/1952 tarihli ve 246 sayılı israr kararında, mucip sebep olarak (..... bir memura kendi şahsı aleyhine vazife tahmil edilemiyeceği şeklindeki kabul ve bilhassa temyiz kararında bu cihetin mutlak olarak ifade edilmesi karşısında, buna kanaat edilememiş, bir memura kendi şahsı aleyhinede vazife tahmil edebileceği düşüncesine varılmıştır. Şöyleki : Mevzuatımızda memurun kendi aleyhine vazife tahmil edilemeyeceğine dair bir hüküm olmadığı gibi tatbikat ve maslahat böyle bir yol açılmasınada müsait değildir. Hukuk Adaletinde, dâvalıya, dâvacı lehine delil bulma yolunun tahmil edilmemesi gibi olan hususat Hukuk Adaletine mün hasır olup cezada o yola dahi teveccüh edilemez. Şef ve âmir mevkiin

246

de olan köy muhtarından Vekâlet Müsteşarına kadar memur statüsüne dâhil bütün şahıslara mesuliyet râci olacağına nazaran kendi aleyhlerine vazife tahmili mümkündür. Aksi halin kabulü bilfarz bir Vekâlet Müsteşarına ait o Vekâletten sorulan bir hususun, Vekâletin idaresini siyasî organa teb'an yürüten şahıs mevkiindeki Müsteşarın, resmiyete koymaması halinde hiç bir zaman cevap alınmaması veya istenilen kanunî muamelenin yapılamaması ve yerine getirilememesi neticesini doğurur ki bu husus kanuna tâbi devlet anlayışında da gedik açabilir. Zira Vekâlette Memur olarak hiyerarşikman Müsteşarın fevkinde bir kimse yoktur. İleri sürdüğümüz bu husus ve mevzuu daha başka misallerlede takviye imkânı her vakit mevcuttur. Bu sebepler muvacehesinde bozma ilâmı kanuna ve adalete uygun görülemediğinden eski kararda ısrar olunmasına .....,) denilmiştir.

Bu karar aleyhine mahalli C. Müddeiumumiliğince ve maznun tarafından temyiz yoluna gidilmekle, iş Ceza Umumî Heyetine intikal eylemiştir

Baş Müddeiumumilik ısrarın tasdiki mütalâasında bulunmuş ve *Temyiz Ceza Umumî Heyetin de 22/6/1953 tarihli ve Esas 4/77 ve* Karar 111 sayılı kararı ile, (Dosya münderecatına ve karar yerinde gösterilen mucip sebeplere göre ısrar kararı usül ve kanuna uygun bulunduğundan maznun ve C. Müddeiumumisinin yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddiyle mezkûr ısrar hükmünün tebliğnamedeki mütalâa veçhile TASDİKINA), denilmiş ve karar ekseriyetle ittihaz olunmuştur.

Şimdi; buna göre bu mevzua ilişkin hâdiselerde Ceza Umumî Heyet kararının, Ceza Dairelerine (Ezcümle alâkalı tetkik dairesi olan Yüksek 4 üncü Ceza Dairesi kararlarına) hâkim olması lâzım geliyordu. Halbuki tatbikat bu şekilde tecelli etmemiş ve hemen hemen aynı denebilecek diğer işlerde Temyiz 4 üncü Ceza Dairesi, iki yılı aşkın eskiliği olan bu umumî heyet kararına pek de itimat etmemiş ve bu muhalefet 1955 de verilen bir kararla dahi idame ettirilmiştir.

4 üncü Ceza Dairesinin bu içtihatlarını tetkik mevzuu yapmadan evvel müşarülileyh dairenin bu umumî heyet kararından evvelki tipik bâzı kararlarına bir göz atmakta fayda görüyoruz:

Temyiz 4 üncü Ceza Dairesinin 22/6/1948 tarihli ve 7857 sayılı kararında. (Babasının kaçak kereste ile ev yaptırdığını gördüğü ve bildiği halde müsamaha ederek suç tutanağı tanzim etmemek suretiyle görevini kötüye kullanan sanık Orman Memuru hakkındaki yargılamada binanın kendisi için yapılmış olduğunun anlaşılmasına binaen verilen mahkûmiyet kararı kanuna uygundur).

Aynı Dairenin 3/3/1949 tarihli ve 3326 sayılı kararında, (hiç kimseye, kendisine vergi tahakkuk ettirmesi veya buna yardım etmesi vazifesi tahmil edilemeyeceğine göre muhtar olan sanığın adının deftere yazılmamasından ancak üyeler sorumlu olabilirken kendisinin görevli sayılarak mahkûm edilmesi yolsuzdur.

Aynı Dairenin 25/5/1949 tarihli, 7985 sayılı kararında, (Nüfusa bildirilmeyen iki kişinin sanığın çocukları olmasına ve hiç bir memurun kendi efradı ailesi itibariyle yapılacak muamelelerde memuriyet vazifesi göremiyeceğine göre ancak veli sıfatiyle 4727 sayılı kanunun 11 inci maddesince ve idare kurulunca cezalandırılması gerekirken sanığın muhtar sıfatiyle cezalandırılması yolsuzdur.)

Aynı Dairenin 16/9/1949 tarihli, 11884 sayılı kararında (Hiç bir memur kendi suçunu takip ile mükellef değildir.)

Aynı Dairenin 16/11/1949 tarihli, 2493 sayılı kararında, (Sanığın sübutu kabul olunan fiil ve hareketinin — çocuğunun ölümünü kanunî süresi içinde nüfus idaresine haber vermemek — Nüfus Kanununun 31 inci maddesine uyan suç teşkil etmeyip 230 uncu maddesini istilzam ettiğinin kanuna müsteniden izah olunmaması yolsuzdur.)

Aynı Dairenin 21/12/1951 tarihli, 9858 sayılı kararında, (Hiç bir memur için baba ve kardeşlerinin suçları itibariyle muamele yapmak vazife ve salâhiyetinin mutasavver olmıyacağı gözetilmeden — Babasına ait arazi etrafında yaş orman ağaçlariyle çevrili bulunduğunu gördüğü halde hâdiseyi bir tutanakla yetkili mercilere bildirmemek suretiyle görevini kötüye kullanmaktan sanık Orman Bakım Memuru hakkında — mahkûmiyet kararı verilmesi yolsuzdur.),

Yine aynı dairenin 9/12/952 tarihi 11685 sayılı kararında da, (Sanık Belediye Başkanının şahsî borcundan dolayı maaşının haczi

268

hakkında İcra Dairesine karşı İcra ve İflâs Kanununun 355 inci maddesi muvacehesinde Kanunî muhatap olmayacağı gözetilmeksizin T.C.K. 240/son fıkra ile mahkûmiyetine karar verilmesi yolsuzdur).

— Bu kararlardan 16/9/1949 tarihli, 11884 sayılıdan maadası için Sadık Perinçek - Cahit Özden. T. C. Kanunu. 1953 ikinci basım. Sahife : 296, 298, 285, 287, 304, 305 inci sahifelere ve 16/9/1949 tarihli karar içinde, Halis Ersin. 4 üncü Ceza emsal kararları. Basım 1952, sahife 168 e bakılması —

Bu kararlardan ilk olarak aldığımız 22/6/1948 tarihli olan karar ve kısmen 5 inci olarak aldığımız 16/11/1949 tarihli karar, memura şahsı aleyhine vazife tahmilinin mümkün olduğunu kabul ettirir bir mahiyet taşır gibi görünmekle beraber diğerleri açıkça memura şahsı aleyhine ve hattâ efradı ailesi aleyhine bir vazife tahmil olunamıyacağı içtihadını tesis etmektedir.

Ceza Umumî Heyetinin yazımıza mevzu olan kararının çıkmasına kadar dairenin içtihatları bu şekilde bulunuyordu. Ancak Umumî Heyet kararından sonra dahi yukarıya alınan bu içtihatların ekseriyetinde kabul edilen anlayıştan ayrılmamak istendiği görülüyor. Zira Yüksek Dairenin *neşrolunmuş bulunan 29/6/1954 tarihli, 6732 sayılı ve 4/2/1955 tarihli ve 2056 sayılı* kararları da bu şekildedir :

29/6/1954 tarihli ve 6732 sayılı karar Adalet Dergisinde neşredilmiş olup karara, (İcra ve İflâs Kanununun 337 nci maddesindeki suçun doğması için icra tebliğinin yetkili memura yapılması gerektir) şeklinde başlık konulmuş ve karar metninde, *(Bir memurun kendi aleyhine muamele tâyinine yetkisi bulunmadığı ve haciz muamelesinin maznunun âmirine tebliği ve haciz hükmünün onun tarafından tatbiki icabedeceği düşünülmeden maznunun mahkûmiyeti cihetine gidilmesi) denilmekttdir Hâdisede maznunun hususî muhasebe* memuru olup, borcundan dolayı maaşına haciz konulup icraca yazıldığı halde tevkifat yapılmamıştır. — Bu karar Adalet Dersigisi 1954/9 da neşrolunmuştur. —

4/2/1955 tarihli, 2056 sayılı karar dahi Adalet Dergisinde neşredilmişolup, (.....) ilçesi belediye reisi (.....), aynî yardım tertibinden aldığı parayı vaktinde maaşından kestirmemek ve kazanç vergisi için

269

maaşına konan haciz muamelesini infaz ettirmemek suretiyle vazifesini suiistimal ettiği iddiasiyle T. C. Kanununun 240 le cezalandırılmıştır. Hu kukan tazmini icabeden bir paranın ödenmesi suç teşkil etmiyeceği gibi hiç bir memur kendi aleyhine vazife tâyinine yetkili değildir) denilmek suretiyle mutlak bir ifade ile eski içtihatlara müşabih bir kabule varılmıştır. Bu karar Adalet Dergisinin 1955/4 sayılı nüshasında neşrolunmuştur.

Umumî Heyet kararından evvele ve sonraya rastlayan Temyiz 4 üncü Ceza Dairesi kararları mütalâa edildikte : Hiç bir memurun ne kendi aleyhine ve ne de efradı ailesi aleyhine bir muamele zımnında vazife yapamıyacağı mutlak bir ifade ile kabul edilmektedir. Ancak bu kabulün kanunî mesnetlerine uzanılmıyor ve bilhassa kanunen buna bir mâni olmadıkça aksine vâkı içtihadî kabulün nazarî dayanaklarının neler olduğu tatbikatçılarca hiç olmazsa zihnen sorulacak ve buna cevap aranacaktır. Her hâdise vergi tahakkuk muamelesine benzetilemez. Esasen vergi tahakkuk muamelesi gibi işlerde memurun durumu başkadır. Vergi tahakkuk muamelesi kanunun açıkça yerini ve yetkilisini tâyin edip gösterdiği bir muameledir. Diğer taraftan meselâ bir ilçede Malmemuru ve âmiri mevkiindeki Malmüdürü de memur statüsüne giren bir kimse olduğundan bir bakıma kendisine de âdeta vergi tarh etmişe benzer memur statüsünde ufak bir ilçe merkezinde bile muhtelif baremlere giren veya girmeyen ve baremlerin aşağı kademelerinde olup şef durumunda bulunan kimseler vardır. Meselâ Malmüdürü, Hususî Muhasebe memuru P. T. T. Müdürü veya Şefi, İnhisarlar İdare memuru veya müdürü kabilinden bu şahıslar da âhara borçlu olması ve borçlarının icra yolu ile ve takip hukukunun hükümleri çerçevesinde tahsili de mümkündür. Bu yol en yüksek barem kademesindeki memurlar için dahi açık olduğuna ve nihayet âmirin âmirini aramanında bir nokta da tıkanacağına binaen tatbikatın arkasında müstenidat ve mevzuatın mevcudiyeti aranacaktır. Yazımıza aldığımız kararlardan 3/2/1949 tarihli 3326 sayılı kararda; muhtar olan sanığın vergi defterine adının yazılmasından üyeler sorumludur deniliyorki bu şekilde bir kabulün indi olduğunu zannederiz. Bu kabule varıştan evvel bir takım kriterlere ihtiyaç olup onlar olmadıkça bu mütalâa indilikten kurtulamaz, kanaatımızca bu kabil içtihadî anla-

yışlar mutlak bir ibare ile gösterildi diye kıymet iktisap edemeyip bunların mucip sebeplerini vüzuh ile tâyini zarureti vardır.

Memurun efradı ailesine ait muamelelerde Memuriyet vazifesini göremeyeceği şeklindeki içtihat da zannımızca indidir. Meselâ Nüfus Memuru, dairesine gelen müzekkere ile, askerden kaçan oğlunun nüfus kaydı istenmişse bu kaydı çıkarıp vermesinmi? ve yine meselâ Tapu Sicil Memuru başkasının Tapulu mülkünde bilâ sebeb zilyet olarak bulunuyorsa ve o şahsın açtığı bir men'i müdahale dâvası dolayısiyle vazifeli hukuk mahkmeesinden Tapuya tezkere yazılıp o şahsın namına tapu kaydı olup olmadığı sorulmuşsa Tapu sicil memuru cevap vermesin mi?

Yukardada arzettiğimiz gibi her âmirin âmiri bulunamaz Meselâ İlçe Belediye Reisinin âmirinin kim olduğunun nasıl tâyin edelim. ve yine Meselâ bir polis memuru ve jandarma eri veya onbaşısı kendi hakkında veya meselâ iaşe ve ibate ettiği ve kendi evinde yaşayan kardeşi hakkındaki izhar müzekkeresini veya tevkif müzekkeresini infaz etmesin mi?

Her hadise hâkim, zabıtkâtibi gibi memurların formülüne sokulamaz ve her hadise şahadet müessesesine de benzetilemez çünkü hâkimlerin, zabıtkâtiplerinin reddi hususunda, şahadetten çekinme mevzu'unda hukuk ve ceza muhakeme usulü kanunlarında hükümler sevkolunmuştur. Her memur hakkında kanunî bir sevk ve sarahat olmadıkça mücerret birkaziyye iraesi ile bu yolda içtihat tesis edilmemesi lâzımdır sanıyoruz.

Meselâ Temyiz Ceza Umumî Heyet' kararına mevzu olan hâdiseden, haczin P. T. T. İdaresine (Dairesine) bildirmesi icra ve iflâs kanununun 355 inci maddesine müstenittir. Zaten bu kabil tebliğat Malme muruna veya daire âmirine yapılacaktır. 3 üncü tertip düstur cilt 17 sahife 116 daki, 20/Kanunuevvel/1935 tarihli ve 915 sayılı (İcra ve İflâs Kanununun 355 inci maddesinin tefsirine mahal olmadığına dair) meclis kararında buhusus açıkca kanun koyucu tarafından dahi tesbit edilmiştirki, kanunî bir hükmün bertaraf edilmesi için yine kanuna ihtiyaç olsa gerektir. Mülga Mecellenin, (mevrid-i nas da içtihada mesağ yoktur). şeklindeki 14 üncü maddesi hükmünün mer'î mevzuata müessese olarak ve rühen yaşadığını söyleyemezmiyiz.

251

Ve esasen İcra ve İflâs Kanununda 557 nci maddesinde mutlak olarak İcra dairesince kanuna göre yapılan tebliğ ve emirlerin derhal yapılması ve neticenin geciktirilmemeksizin icra dairesine bildirilmesi için alâkadarlara mecburiyet tahmil eylediğinide gözden uzak tutmamak lâzımgelir.

İçtihadat ne olursa olsun Memurlara şahısları aleyhine vazife tahmil edilmekte olduğu görülmektedir. Bu bir realite olarak tezahür ediyor.

Umumî Heyet Kararına mevzu olan hâdisede ve ona mümasil hâdiselerde memuru şahsından tecrit ederek meseleyi olsuretle teşrih etmekte fayda vardır. Memur kendisine teveccüh eden muamele aleyhinde olsa onu yapacaktır. Zira bu dahi memuriyttinin icrası cümlesindendir. Memuriyet müessesesi bir hususiyet gösteriyor ve bir kimse memuriyeti kabul edince bu gibi memuriyet icaplarını da kabul etmiş sayılmalıdır. Memura kendi aleyhine vazife yapabileceği kabul edildikten sonra hiç de ğilse takdiri tahfif sebebinden istifade etme imkânı mümkün olup, suç voktur demekle bazı hallerde işin devlet hizmetlerinin durmasına kadar varacak bir hale gideceğini düşünmenin de yerinde olacağını zannederiz. Kaldıki şahıs borcunu ödememiş ve meselâ alacaklı icraya koymuş icrada maaşına haciz koymuş ise bu vaziyette memurun aleyhine olan vaziyetin ne olduğu da bir bakımdan münakaşa olunabilir. Çünkü bir şahsın alacağını istemesi ve borçlunun da borcunu vaktinde ödememesi tabiî ve hukukî hâdiseler olup âmir olduğundan istifade ile maaşını kestirmeyen şahsın durumunda âmiriyetinden istifade ile o hakkın suiistimal edildiğini kabul lâzım gelir ki, hakkın suiistimalide kanun tarafından himaye görmediğinden, bu aleyhe oluş da mutlak değildir.

Memura tevdi olunan Devlet hizmetlerini kül halinde tasavvur eder sek bunların için de yerine göre şahsına taallûk edenleri de olabilir. 788 sayılı Memurin Kanununun değişik 26 ncı maddesinden inzibatî cezalar arasında ihtarın, tevbihin mahiyeti tâyin edilip, 28 nci maddede ihtar, 29 uncu madde de tevbihi müstelzim ahval gösterilmektedir ki o maddeler münderecatına göre bu durumda ihtarı ve hatta tevbihi mucip sebepler dahi bulunduğu iddia olunabilir. Ve cezaî takip inzibatî takibe mâni olamıyacağına göre bu durumdaki bir şahsa Memurin Kanununa veya

252

şahsın kendi Teşkilât Kanununa veya nizamnamesine göre inzibatî ceza verilmesi de mümkündür.

Mevzuat gitgide usul kanunlarına aykırılık gösterir bir şekilde inkişaf ediyor. yahut tedvin ediliyor (Usul kanunlarına aykırı yürüyüşü inkişaf sayamıyoruz) ve âdeta ceza esasları nev'ema o şekilde tâdile uğrayıp o esasların eski esaslara tercihi lâzım geliyor. Gitgide maznunun sorgusu mefhumu ve müessesesi dahi değişik mahiyetler alıyor, meselâ 5432 sayılı Vergi Usul Kanunu ve bu kanuna bâzı maddeler ve fıkralar ekleyen 5815 sayılı kanun, mükellefe, kendi aleyhine dahi olsa hakikatı söylemeyi emrediyor ve aksi hali suç olarak kabul ediyor ve yakın akrabaları dahi aynı esasa ve rejime tâbi tutuyor. Tatbikatta bu kanunlar muvacehesinde Maliye Vekâleti hesap uzmanlarının vergi mükelleflerine şaşırtıcı sorular tevcih ettikleri de görülüyor ki bu hususlar arzetmek istediğimiz memura şahsı aleyhine vazife tahmil edilemez şeklindeki kabulün teşriî yol ile genişleyen telâkkiler muvacehesinde ayakta tutulamıyacağını hatıra getirmektedir.

Nazarî düşüncelere girmeksizin arzeylediğimiz bu gibi sebepler muvacehesinde Temyiz 4 üncü Ceza Dairesi kararlarının tenkitten kurtulamıyacağını iddia ediyoruz. Yüksek Dairenin Sayın Reisi ve âzalarının bu hususlaki düşüncelerinin neler olduğunu ve bu türlü anlayışa dayanan görüşlerinin bütün âzalara sârî olup olmadığının meslek mensuplarına yayın yolu ile duyurulmasını yüce hâkimlerimizden bilhassa arz ve rica ederiz.

Dairenin bu kararları Umumî Heyet kararına aykırı ise 1221 sayılı kanunun 6082 sayılı kanunla değişik 8 inci maddesi muvacehesinde içtihatların birleştirilmesi yoluna gidilmek icabettiği izahtan vâreste bulunmaktadır.

TÜRK CEZA KANUNUNUN 453 ÜNCÜ MADDESİNİN TAHLİLİ

Yazan Muhtar ÇAĞLAYAN
Ankara C. M. U. Muavini

Yeni doğmuş çocuğu öldürme cürmü Türk Ceza Kanununun "adam öldürme cürümleri" nden bahseden faslın 453 üncü maddesinde yer almıştır.

Suçun kanunî unsurlarını şu şekilde tahlil etmek mümkündür :

1 — Cürmün, failin veya karısının yahut anasının veya kızının ve torununun yahut kız evlâtlığının veya kız kardeşinin doğurduğu bir çocuğa karşı işlenmiş olması,

2 — Çocuğun evlilik mahsulü olmaması, gayri meşru bir cinsî mukarenet mahsulü bulunması,

3 — Çocuğun, (1) numarada sayılan kimselerin haysiyet ve namusunu kurtarmak için öldürülmüş olması,

4 — Çocuğun yeni doğmuş bulunması, Lâzımdır (1).

Bu takdirde fail, beş seneden on seneye kadar ağır hapis cezasiyle cezalandırılır.

453 üncü madde metninde "kasten katil cürmü" tâbiri kullanılmıştır. Yeni doğmuş bir çocuğun, haysiyet ve namusunu kurtarmak saikiyle ve taksirli bir şekilde öldürülmesi kabili tasavvur olmadığı cihetle, profesör Faruk Erem'in de dediği gibi, kanun vazının bu tâbirle, Türk Ceza Kanununun 448 nci maddesinde yazılı (kasten adam öldürme) yi kastetmiş olup, 449 ve 450 nci maddelerde derpiş edilen "esbabı müşeddideli adam öldürme" cürümlerini bu tahfif sebebinden hariç bırakmak istediği neticesine varabiliriz.

---

(1) Faruk Erem. Adam öldürme. 1954. Sahife 31 - 32.

Binaenaleyh yeni doğmuş bir çocuğun canavarca bir his sevkiyle veya işkence ve tazip ile (TCK. madde. 450/3), zehirlenmek suretiyle (TCK. Madde. 449/3) öldürülmesi hallerinde 453 üncü madde tatbik olunamaz.

Türk Ceza kanununun 452 nci maddesinde yazılı "kastı aşan haller", mahiyetleri itibariyle "kasten adam öldürme" olmadığından, bu nevi suçlarda 453 üncü maddenin tatbik kabiliyeti yoktur.

Madde metninde yeni doğmuş çocuk öldürme suretiyle (haysiyet ve namus) unun kurtarılması istenen şahıslar tahdidî olarak sayılmıştır. Bunlar; failin bizzat kendisi, karısı, anası, kızı, torunu, kız evlâtlığı ve kız kardeşidir. Halbuki çocuk düşürme cürmünün cezayı hafifletici sebeplerinden bahseden 472 nci maddenin birinci fıkrasında: (kendisinin veya akrabasının şeref ve namusunu...) ibaresi kullanılmıştır.

453 üncü maddede tasrih edilmiş olan kimselerden gayrisi tahfif sebebinden istifade edemez. Bu itibarla nişanlısının dünyaya getirdiği gayri meşru çocuğunu öldüren erkek, bunu onun namus ve şerefini kurtarmak maksadiyle yapmış olsa bile 453 üncü maddedeki tahfif sebebinden faydalanamaz.

Keza kanunun bu maddesinde birer birer sayılan akrabalık sıfatını haiz olmayan ortakları da ceza azaltıcı sebpeten istifade edemez.

1931 tarihli yeni İtalyan ceza kanununun 578 nci maddesinde bu şahıslar birer birer sayılmamış ve sadece (kendi veya yakın akrabasından birinin şerefini kurtarmak maksadiyle...) ibaresi kullanılmıştır. İsviçre Ceza Kanununun (yeni doğan çocuğun öldürülmesi) nden bahseden 116 ıncı maddesinde ise; (doğum esnasında veya henüz doğumdan mütevellit ıstırabın tesiri altında kasten çocuğunu öldüren ana) denilmiş olup, (haysiyet ve namus kurtarmak) tan bahsedilmemiştir (2).

453 üncü maddede yazılı cürmün meydana gelebilmesi için, yeni doğmuş çocuğun, (haysiyet ve namusu kurtarmak) saiki ile öldürülmüş olması lâzımdır. Bundan başka saiklerle ve meselâ çocuğun mirastan mahrum bırakılması veya açlık ve sefaletten kurtarılması gibi düşüncelerle öldürülmüş olması halinde bu madde tatbik olunamaz.

---

(2) İsviçre ceza kanunu. 1948.12 Sayılı adliye dergisi. H.Uma.

Maddenin tâdilinden evvelki şeklinde sadece "namus" kelimesi mevcut bulunmakta idi. 8/Haziran/1933 tarih ve 2275 sayılı kanunla yapılan tadilde metnindeki "namus" kelimesine "haysiyet" de ilâve olunarak ibare; (... haysiyet ve namusunu kurtarmak için...) şekline konulmuştur.

Profesör Faruk Erem'e göre; "şeref ve haysiyet" mefhumlarının tâyininde izafî ölçülerden hareket etmek ve bu mefhumları cemiyette onlara verilen kıymete göre değerlendirmek lâzımdır. Bu itibarla failin şerefinin zarar gördüğü kanaati ile hareket etmiş olması kâfi değildir. Anneye atfı mümkün bir mânevi kusur mevcut olmayan hallerde de şeref ve haysiyeti kurtarmak bahis mevzuu olabilir. Irzına geçilmiş olması neticesinde gebe kalan kadının doğmuş çocuğunu öldürmesi halinde, 453 üncü madde tatbik olunabilir. Çünkü sosyal telâkkiler - makul olmasa bile - bu çeşit bir anneliği, annenin şahsı için bir değersizlik haline sokmuştur. Fakat buna rağmen Fransız temyiz mahkemesi; çocuğun, kadının ırzına geçilmesinden husule gelmiş olmasının mazeret sebebi sayılmıyacağı neticesine varmıştır. Şerefsizlik ve haysiyetsizlik sabit olduktan sonra yeni doğmuş çocuğun öldürülmesi halinde, 453 üncü madde tatbik bik olunmalıdır. Bu itibarla zinadan mahkûm olan kadının, zina mahsulü çocuğu öldürmesi halinde bu maddeden faidelenmesi doğru olmaz (3).

Çocuğun gayri meşru mukarenet mahsulü olması, meşru bir evlenmeden meyana gelmemiş bulunması lâzımdır. Temyiz mahkemesinin içtihadı da bu merkezdedir. Nitekim; (gayri meşru münasebet neticesi doğan çocuğunu öldüren maznunun TCK. nun 453 üncü maddesine göre cezalandırılması kanuna uygun görülerek) hüküm tasdik olunmuştur (4). Yine (gayri meşru olarak doğurduğu çocuğunu öldüren ana hakkında 453 üncü maddenin tatbikı icabedip, 448 nci maddenin tatbikında isabet bulunmadığı) na karar verilmiştir (5).

---

(3) bk. F. Erem. z. g. eser. Sahife 33.

(4) Temyiz mahkemesi 1. CD. 10/2/1948. Es. 137. Ka. 352.

(5) Temyiz mahkemesi 1. CD. 16/10/936 Es. 1006. Ka. 1601.

256

(Çocuğun terkedilmesi) ile (çocuk öldürülmesi) hallerini birbirine karıştırmamak lâzımdır. Bu da ancak her hâdisenin cereyan şekline, mahiyet ve hususiyetine göre tesbit olunabilir.

Yeni doğmuş bir çocuk saman veya ot yığınları içine, toprağa veya karların altına gömülmek gibi hiç kimsenin göremiyeceği ve yardım edemiyeceği bir yere bırakılmış ise, böyle bir halde failin çocuk öldürmek hususundaki kasıt ve niyetinden asla şüphe edilemez. Buna mukabil ekseriya tesadüf edildiği üzere, çocuk meselâ cami avlusuna, veya çeşme başına bırakılmış ise, bu takdirde failin, öldürme kastı bulunmadığı neticesine varmak iktiza eder ve hakkında 453 üncü madde değil 475 nci maddenin tatbiki gerekir. Temyiz mahkemesi de içtihatlarında bu esası kabul etmiş bulunuyor. Ezcümle; (maznunun, mağdur gülnarla münasebetinden mütevellit çocuğu doğar doğmaz göbeği bağlanmadan ve istirahat için lâzımgelen mebadi ikmal edilmeden anasının rızası hilâfına alıp ot yığınlarının yanındaki karların altına gömdüğü sabit olduğuna ve keyfiyet o suretle kabul edildiğine ve çocuğun bu halde kimsenin göremiyeceği veçhile bırakılması, donup ölmesini intaç edeceği tabiî bulunmasına göre; fiilin kendi haline terk mahiyetinde tavsif ve 475 nci madde mucibince tecziyesine müsait olmadığından, 453 üncü madde ile ceza tâyininin doğru olduğu) na (6) ve yine (maznunların çocuğu kasten öldürdüklerine dair delil irae edilmemesine ve cesedin meydana çıkmamasına göre, maznunların çocuğu gelirken yolda hâli bir mahalle terketmiş olmaları mümkün olduğu cihetle bu noktanın etrafiyle münakaşa edilerek hâdisede ceza kanununun 473 üncü maddesinin tatbik kabiliyeti bulunup bulunmadığı incelenmeden 453 üncü madde ile ceza tâyininin yolsuz olduğu) na (7) karar verilmiştir.

Eğer failde öldürmek veya terketmek kastı bulunmamakla beraber tedbirsizlik veya dikkatsizlikle çocuğun ölümüne sebebiyet verilmiş ise, bu takdirde TCK. nun 455 nci maddesinin tatbiki icabeder. Nitekim Fransız temyiz mahkemesi; yeni doğmuş bir çocuğu öldürmek isnadı ile mahkemeye vtrilmiş olan bir kadın hakkında, öldürmek kastının

(6) *Temyiz mahkemesi 1. CD. 10/5/1945. Es. 189. Ka. 1025.*
(7) *Temyiz mahkemesi 1. CD. 17/9/949. Es. 1063. Ka. 1665.*

sabit olmaması ve fakat gereken ihtimamın ihmal edilmesi yüzünden çocuğun ölmüş bulunduğunun anlaşılması neticesinde taksirli adam öldürme hükmünün tatbikına karar vermiştir (8).

Öldürülenin "yeni doğmuş bir çocuk" olması lâzımdır O halde "yeni doğmuş çocuk" tan maksat nedir?. Kanunda bu hususa müteallik bir tarif mevcut değildir.

Adlî tıp bakımından çocuğun canlı (vivant) doğmuş olması kâfi olup, yaşama kabiliyetine malik (viable) bulunması şart değildir. Çocuk, yaşama kabiliyeti olmayacak şekilde doğmuş ise; tabiî bir düşük bahis mevzuu olur. Fakat yaşama kabiliyeti olmamakla beraber; canlı doğan bir çocuk zorla öldürülmüş ise, bu takdirde "çocuk öldürme" cürmü işlenmiş olur.

Şu halde üzerinde dikkat ve hassasiyetle durulacak olan nokta çocuğun yaşama kabiliyetinin mevcuut olup olmaması değil, (canlı olarak doğup doğmadığının) tesbitidir (9).

İsviçre Ceza kanununun 116 ıncı maddesinde; (doğum esnasında veya henüz doğumdan mütevellit ıstırabın tesiri altında), yeni İtalyan Ceza Kanununun 578 nci maddesinde; (vazı hamli müteakip hemen veya vazı haml edereken...) denilmektedir.

Mehaz 1889 tarihli kanunun 369 uncu maddesinde; (henüz nüfus sicilline kaydolunmamış ve doğumdan beş gün geçmemiş olan çocuğun öldürülmesi) nden bahsedilmekte idi. Filhakika bu kanuna göre çocuk nüfus siciline kaydolduktan sonra varlığından cemiyet resmen haberdar olmuştur. Buitibarla Sicille kayıttan sonra çocuğun öldürülmesi halinde, (kasten adam öldürme) bahis mevzuu olabilir. Kanunumuzun 453 üncü maddesi 1933 tarihinde 2275 sayılı kanunla değiştirilemezden evvel mehaz kanundaki kayıtları ihtiva etmekte idi. Madde aynen şöyledir: Kasten katil cürmü failin veya karısının veya anasının veya kızının ve torununun veya evlâtlık kızının veya kız kardeşinin namusunu kurtarmak için veledizina aleyhine nüfus sicilline kaydından evvel ve doğ-

(8) F. Erem. z. g. Eser. Sahife. 33.

(9) Adlî tıp cilt. I. 1949. Sahife. 521-522. B. Tahsin Kamay.

258

masından beş gün zarfında işlenmiş ise fail beş seneden on seneye kadar ağır hapis ile cezalandırılır.

2275 sayılı kanunla yapılan tadilât ile:

1 — Madde metnindeki (veledizina) tâbiri kaldırılarak yerine (yeni doğmuş çocuk) ibaresi konulmuş ve

2 — (Nüfus sicilline kaydından evvel ve doğumdan beş gün zarfında...) ibaresi yerine (doğarken veya doğar doğmaz) denilmiştir.

Kanunun esbabı mucibe lâyihasında: (bu maddede sayılan hısım ve akrabanın mahza haysiyet ve şeref kurtarmak saikası ile evlilik mahsulü olmayan bir çocuğu öldürmek fiilinden dolayı katilin hafif cezaya mahkûm olması için nüfus siciline kaydından evvel ve doğmasından beş gün içinde olmak üzere bir kayıt yazılı bulunmaktadır. Halbuki bu fiilde failin hafif cezaya uğraması ancak bir ailenin haysiyetini kıracak gayri meşru bir çocuğun doğması anında irade üzerinde yapacağı tesir nazarı itibara alınarak tecviz edilmiş olup, doğduktan beş gün içinde öldürme fiili olursa bunun yine bir muhaffif sebep telâkkisi kabule değer bir mülâhaza olmayacağından, zikrolunan kayıtlar maddeden çıkarılmış ve yalnız o kabil çocuğun doğarken veya doğar doğmaz öldürüldüğü halde hafif ceza verilmesi muvafık görülmüş ve madde ona göre kaleme alınmıştır) denilmektedir (10).

Bu mucip sebepeler ile kanun vazıının, 453 üncü madde metninde yazılı (yeni doğmuş çocuk) tâbiri ile (doğmakta olan veya henüz doğmuş bulunan çocuk) u kastetmek istediği anlaşılmaktadır. Böylece kanun vazıımız, 453 üncü maddenin tatbik sahasını mehaz kanuna nazaran daha fazla daraltmış bulunmaktadır. Temyiz mahkemesinin içtihadı da bu merkezdedir. Nitekim: (on günlük olduğu iddia edilen çocuğun, yeni doğmuş olarak kabuliyle 453 üncü maddenin tatbikının yolsuz olduğu) (11) na, ve (maktulün kaç günlük olduğu lâyikiyle tes-

(10) *T. B. M. M. Zabıt ceridesi. Yıl. 1933.*

(11) *Temyiz mahkemesi 1. CD 22/1/953. Es. 463. Ka. 224.*

bit edilmeden yenidoğmuş addiyle 453 üncü maddenin tatbikının yolsuz bulunduğu) na (12) karar verilmiştir.

Fransa'daki tatbikatta da doğumu ile öldürülmesi arasında çok kısa bir müddet geçmiş olan çocuk "yeni doğmuş çocuk" kabul edilmekte ve nüfus sicilline kaydolunduktan sonra "yeni doğmuş" sayılmamaktadır (13).

İstifade olunan eserler :

1 — Suçlar ve cezalar. Beccaria Muhittin Göklü tercümesi. 1950.

2 — Adam öldürme. Faruk Erem. 1954. Ankara.

3 — Şahıslara karşı ve mal aleyhine cürümler. Sulhi Dönmezer. 1953 İslanbul.

4 — Türk Ceza Hukuku. Faruk Erem. 1950 Ankara.

5 — Adlî Tıp. Behçet Tahsin Kamay. Cilt. I. 1949 Ankara.

6 — Adlî Tıp. Talât Vasfi Öz. 1945 Ankara.

7 — Tadillerinden sonra cez akanunumuz üzerinde bir inceleme. Fahrettin Karaoğlan. 1936 Ankara.

8 — Türk Ceza kanunu. Cahit Özden. Sadık Perinçek. 1950 Ankara.

9 — Haşiyeli Türk Ceza Kanunu. Cemal Köseoğlu. 1955 Ankara.

10 — İsviçre Ceza Kanunu. Hakkı Uma tercümesi. Adliye Dergisi. 1948/12. sayı.

11 — T.B.M.M. zabıt cerîdesi.

---

(12) Temyiz mahkemesi 1. CD. 12/3/951. Es. 543. Ka. 501.

(13) Sulhi Dönmezer. Şahıslara karşı ve mal aleyhinde cürümler. 1953. İstanbul. Sahife 30.

260

YENİ ESERLER

Yazan : *Kâzım DERELİ*

Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu : Türk Medenî Hukuku, Cilt : II, Aile Hukuku, III üncü Bası. İstanbul : 1956, Tan Matbaası, Sahife : 526, Fiatı : 20 Lira.

İstanbul Üniversitesi Hukuk ve İktisat Fakülteleri Medenî Hukuk Ord. Profesörü Dr. Sayın Hıfzı Veldet Velidedeoğlu'nun evvelce iki defa basılmış olan "Türk Medenî Hukuku, Cilt : 2, Aile Hukuku"; bu kere en son hukukî mevzuata ve içtihatlara göre hazırlanarak 1956 yılının ilk yayınları arasında üçüncü defa neşrolunmuştur.

Eserin bu yeni baskısı, metninde lüzumlu değişiklikler yapılmış, bâzı yeni kanun ve içtihatlar ilâve olunmuştur.

Eser, "Kısaltmalar listesi", "Önsöz" ve "Umumî Fihrist" ile başlamaktadır.

"Giriş" bölümünde, aile hukukuna ait umumî bilgiler ve 3 kitaba ayrılan metin kısmının *Birinci kitabında :* Evliliğin meydana gelmesi, Nişanlanma, Evlenme; Evliliğin umumî hükümleri; Evlilik birliği içinde eşlerin durumu; Evliliğin sona ermesi, Boşanma, Boşanmanın hukukî neticeleri, Evliliğin iptali ve feshi; *İkinci kitapta :* Hısımlık, ana, baba ve çocuklar, nesep, sahih nesep, sahih nesebin hükümleri, velâvet ve çocuk malları, sahih olmıyan nesep, hükümleri, aile topluluğu, aile yardımlaşması aile malları; *Üçüncü kitapta:* Vasilik, vesayetin kurulması, vesayetin hükümleri, vesayetin sona ermesi, kayyumluk ve kanunî müşavirlik hakkındaki mufassal izahat bulunmaktadır.

Metnin son kısmını ihtiva eden bölümde ise : Evlilik, Hısımlık, Vasilik hakkındaki Türk ve İsviçre Mahkemelerinin en mühim ve enteresan

içtihatları sistematik bir tasnif altında toplanmış, eserin tatbikatçılar içinde istifadeli olması temin olunmuştur.

Esere Umumî Fihristten başka Madde, Kelime ve Tahlilî Fihristler de eklenmiştir.

Değerli eser; müellif adresinden istenebilecektir.

★

Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu - Dr. Aytekin M. Ataay : Türk Cemiyetler Hukuku.
İstanbul : 1956, İsmail Akgün Matbaası, Sahife : 260, Fiyatı : 10 Lira.

İstanbul Üniversitesi Hukuk ve İktisat Fakülteleri Medenî Hukuk Ord. Prof. Dr. Sayın Hıfzı Veldet Velidedeoğlu - Dr. Aytekin Ataay tarafından itinalı bir çalışma ile tam bir surette hazırlanan "Türk Cemiyetler Hukuku" adlı eser, İstanbul'da İsmail Akgün Müessesesince mükemmel bir baskı ile neşrolunmuştur.

Sayın Profesörün "Önsöz" yazılarında işaret ettikleri üzere; memleketimizin demokratik hayatında inkişafa doğru gidildikçe, cemiyet kurma faaliyetleri de artmakta, bu faaliyetler de rehber ve yardımcı vazife görecek olan ve yalnız hukuk nazariyatını değil, bu sahaya ait bütün mevzuatı, mühim içtihatları, cemiyet ve birlik nizamnamesi örneklerini, cemiyetler tarafından kanunen tutulması gereken defterlerin nümunelerini, sendikaların, esnaf defterlerinin ve siyasî partilerin, cemiyet olarak hususiyetlerini, hulâsa cemiyetlerle ilgili bütün hususları özlü ve sistematik bir şekilde ihtiva eden bir kitap şimdiye kadar neşredilmemiş bulunduğundan hissedilen boşluğu bu eser dolduracaktır.

Yalnız tatbikatçıların değil, Hukuk ve İktisat Fakülteleri öğrencilerine de faydalı olan eserin muhtevası iki kitaba ayrılmıştır. Beş Bölüme tefrik edilmiş bulunan ve "*Sistamatik malûmat*" başlığını taşıyan 1 inci kitapta : Umumî ve tarihi bilgilerden sonra cemiyetin kuruluşundan sona ermesine kadar bütün faaliyetleri izah edilmiş; "Mevzuat ve Metin-

262

ler" başlığını taşıyan 2 nci kitabın 1 nci Bölümünde; "Cemiyetlerle ilgili kanunların tamamı veya alâkalı maddeleri; ikinci bölümünde: Cemiyetlerle İlgili Nizamnameler; Üçüncü bölümünde de: Talimat, mazbata ve örnekler yer almıştır. Kitabın baştarafına konulan Umumî Fihristten başka son kısma ilâve edilen mufassal Madde, Kelime Fihristlerile Tahlilî Fihrist eserden istifadeyi çok kolaylaştırmaktadır.

Cemiyetin gerek kendi içlerindeki murakabe ve kontrolu ve gerek resmî murakabasi ancak cemiyet defterlerinin muntazam tutulmasiyle mümkün olabileceğinden, 3 üncü bölüme, kanunen tutulması gereken bütün defterlerin örnekleri konulmuştur.

Cemivet faaliyetlerinde büyük fayde ve kolaylık teminedecek olan eser, İstanbul - Bayazit Üniversite caddesinde Hak kitabevinden tedarik edilebilecektir.

★

İçtihatlı ve İzahlı Ceza Hükümlerini Muhtevi Kanun ve Nizamnamelere. Cilt II, III.
Ankara : 1956, Yıldız Matbaası T. A. Ş.
Hazırlayanlar : *Sabiha TAŞÇIOĞLU Fahrettin KIYAK Sadi KAZANCI ve Ömer Faik GÜVEN.*

Temyiz Mahkemesi 3 üncü Ceza Dairesi Raportörü Sabiha Taşçıoğlu ile C. Baş Müddeiumumî Muavinlerinden Fahrettin Kıyak, Sadi Kazancı ve Avukat Ömer Faik Güven tarafından hazırlanan ve evvelce birinci cildi neşrolunan "İçtihatlı ve İzahlı Ceza Hükümlerini muhtevi Kanun ve Nizamnameler" isimli külliyatın bu kere 2 ve 3 üncü ciltleri de yayınlanmıştır.

Halen mer'î ve yekûnu epeyce kabarık olan ve bir çok tadillere mâruz kalan ceza hükmünü muhtevi kanunlarımızın tekmetin halinde toplu olarak bulunması tatbikatta büyük kolaylık ve fayda sağlayacaktır.

Külliyatın 2 inci cildinde :

Askerî, İdarî, Malî, Maarif, Nafia, İktisat ve Ticaret, Sağlık ve Sosyal Yardım;

263

3 üncü cildinde :

Gümrük ve Tekel, Ziraat, Ulaştırma, Çalışma ve İşletmeler Vekâletleri ile Alâkalı Kanun ve Nizamnameler ve bunların tatbikatında Yüksek Temyiz Mahkemesinin Kararları, Türkiye Büyük Millet Mcelisinin ilgili tefsirleri; Vekâletlerin tamim ve mütalâaları, Maddelerin altında lüzumlu bazı izahlar bulunmaktadır.

Türk Hukuk Kütüphanesine kazandırılan büyük ve istifadeli ceza külliyatı, Müelliflerinden tedarik edilebilecektir.

★

İdare Derğisi.
Yıl : 26, Sayı : 237, Fiatı : 1 lira.

Dahiliye Vekâletince iki ayda bir neşrolunan Derginin 955 yılı Kasım Aralık Aylarına ait nüshası muhtevası şunlardır :

Tetkikler : Sadık Artukmaç : Köy ve köy idaresi; Hüseyin Çağlar: Kumar; Fuat Erdoğan : Seçim; Cevat Geray : Memleketimizde evlilik dışı birltşmeler ve bunlardan doğan çocukların nesepleri meselesi; Şerafettin Kaya : Yeni köy kanunu tasarısı sebebiyle 442 sayılı Köy Kanununun eksikleri;

Tercümeler : Tekin Gürzümar : Amerika Birleşik Devletlerinde Mahallî İdareler; Mehmet Tercan : Milletlerarası İdarî İlimler Enstitüsünün 1955 Oxfort Yuvarlak Masa Toplantısında yapılan tebliğlerden;

İdarî Coğrafya : E. Saraçbaşı : Bafra Kazası İdarî Coğrafyası;

233-237 nci Sayı İdare Dergisine ait iki Fihrist.

★

Tatbikatta Yargıtay Kararları
Yıl : 7, Sayı : 80, Fiyatı : 75 Krş.

İstanbul Posta Kutusu 588 adresinde her ayın on beşinde Temyiz Mahkemesi Ticaret - Hukuk - İcra İflâs Dairelerinin seçilmiş kararla-

riyle neşrolunan derginin 15 Aralık 1955 tarihli sayısında aşağıda karar bulunmaktadır :

Temyiz Mahkemesi Hukuk Heyeti Umumiyesinin :

İşçinin ücretinin tâyininde ve kıdem tazminatında menfaatlerin hesabı; İadei muhakeme tarafların istimaı, kanunî istisnalar; Arsanın zilyedlik sebebiyle tescili, başka dâvadaki deliller;

Temyiz Ticaret Dairesinin :

Donatan ve kaptanın gemi kiracısına karşı mesuliyeti, mesuliyetin hududu, teselsül, kusursuzluk; Bâyiin ihtarsız akdi feshetmesi, akreditifin iptali; Haksız ödenen paranın istirdadı, ıttıla ve zamanaşımı; Borcun ademi ifasından doğan ihtirazî kayıt, cezaî şart; Hususî ortaklıkta temsil mevzuu ticarî olan ortaklıklar; Islah, tamamen ıslahta yeniden dâva ikâmesi, Usul; Mebiin sahibi elinde olmaması, başkasına ait malın satışı, senet iptali senette yazılı malın iade edilmiş olması senedin iptali, delil; Temlik edilen alacağın bir kısmının ödenmiş olması ikrar, tecezzi : Nakliyecinin hasardan mesûliyeti, mesûliyetten kurtulma hükümleri; Yabancı parasiyle ödeme, Türk parasını koruma mukabil dâva, husumet; Mücerret gıyap kararına müsteniden dâvanın reddi, iktibas, benzerliğin tâyin ve tesbiti ehlivukuf raporu; Vesikadaki işaret ve mührün inkârı, tatbikat, kabiliyeti; dâva ikamesinden sonra ödeme, muhakeme masrafile ilzamı, faiz;

Temyiz Mahkemesi İcra ve İflâs Dairesi'nin :

Velinin açacağı iştirak nafakası dâvası, vazife; Mecurun tamirat sebebile tahliyesi, tamirden sonra başkasına kiralama, tazminat, muhkem kaziye; zamanaşımının, kat'i, müteselsil borçlarda zamanaşımı, tazminat; gayrimenkul mâlikinin vefatı, ihtiyaç sebebile tahliye, muvafakatın geri alınması; Akde muhalefet, tahliye, kiranın ödenmesi ihtarının notere tevdii; Dâva peşin harcının ödenmemesi, dâvanın intacı; Takas ve mahsup iddiasının dermeyanı şekli sermaye senetlerinin tecidi Şerikin iflâsı tale-

265

bi. İflâsta usul: Kira Kanununun makable teşmili, icra yoluyla tahliye; Vazife: Kararları.

*

Hukuk İçtihatlar Dergisi
Yıl : 4, Sayı : 35

Konya Avukatlarından Besim Ergun Tarafından ayda bir neşrolunan Derginin 955 Yılı Kasım ayına ait nüshası şu kararları ihtiva etmektedir:

Temviz Mahkemesi. Hukuk Kararları :

Tapu İptali, mürur zaman, imar ve ihya sebebiyle tescil, Kadostro tesbitinin iptali ve tashih, iktisabı zarurî olan geçit yeri, Nafaka, Vazife, İzaleyi, Şüyu ve satış, Masrafı Muhakeme, Su yolu geçit hakkı, Kadastro tesbitine itiraz, vergi kaydı ve mahalline tatbiki, Sınırlarında gayri sabit had bulunan tapularda miktara itibar:

Ceza Kararları :

İcabı vazife iftitâhı, 6136 sayılı kanuna muhalefet, fiili müessir, iftira, Geceleyin mesken masuniyetini ihlâl, Ruhsatsız içki satmak, Ruhsatsız tabanca taşımak, Ferağat harcı, Yumrukla göz kör etmek, Zorla ırza geçmek:

*

Aynı Dergi, Sayı : 36

Tevhidi İçtihat Kararları :

Fakruhal ilmühaberlerinin tanzimi, Üfürükçülük ve nushacılık, Hisseli gayrimenkulün tahliyesi :

Hukuk Kararları :

Belediye ve mülk suya müdahale, Evlilik birliğinin siyaneti, Faizin tahakkuk tarihi, Nafaka borcunu vermemek, Alacak, İzalei Şüyu ve taksim, Tescil, Hazine tapusunun iptali, Yanlış takdir edilen avukatlık ücreti hükmünün tavzihi, Yanlış satış ve hata, İspat külfetinin tahmili;

Ceza Kararları :

Vazife, Gıda maddeleri nizamnamesine muhalefet;

Devlet Şûrası Kararı :

Ruhsatsız inşaat.

267

Temyiz Kararları

HUKUK BÖLÜMÜ

I — *İhtilâf:* Devlet Demiryolları ve Limanları İşletmesi ile memurları arasında

II — *Hukukî esaslar:*

1 — Sükût, sarih bir irade beyanı gibi hüküm ifade eder. Sükût ile izhar olunan irade beyanı ile muayyen bir şahsa hitap edilebilir.

2 — Terfi müddetini doldurmuş olan bir memuru, işletmenin terfi ettirmemesini ve bu bapta vâkı olan sükûtunu, memura karşı tevcih edilmiş bir irade beyanı olarak kabul etmek icabeder.

3 — Memur, böyle bir irade beyanı karşısında, bu beyanı kabul etmiyorsa, objektif hüsnüniyet kaidesi icabı olarak bir itirazda veya müracaatta bulunmak mükellefiyetindedir.

4 — Feragatın muteber olmaması, ancak Medenî Kanunun 23 üncü maddesiyle ve kanunların açık hükümleriyle derpiş edilen hallere münhasırdır.

5 — Sarih veya zımnî feragat, medenî hukukta anlaşılan mânada bir (itiraz) olup, bir (defi) değildir.

6 — Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 76 ncı maddesi hükmünce kanunları resen tatbik ile mükellef olan hâkimin dosya muhtevasından anlaşılan feragat durumunu resen nazara alması gereklidir.

III — *Netice:*

Gecikmiş olarak terfii yapılan memur, bir itiraz ve müracaatta bulunmaksızın bu derecedeki terfi müddetini de doldurarak, terfi gördükten sonra geç yapılan evvelki terfiine ait tarihin düzeltilmesini ve bu düzeltmenin mütaakıp terfilerine in'ikâs ettirilmesini ve maaş farklarının tahsilini istiyemez.

Temyiz Tevhidi İçtihat Hukuk Umumî Heyeti
Esas : 14 — Karar : 20

Devlet Demiryolları ve Limanları İşletmesi ile memurları arasında dâvalar dolayisiyle Temyiz Mahkemesi Ticaret dairesince ittihaz olu-

nan kararlarda hasıl olan mübayenetin halli; Ankara Barosunda kayı nan kararlarda hasıl olan bübayenetin halli; Ankara Barosunda kayıtlı üç Avukatın müracatı üzerine, Temyiz Mahkemesi Birinci Reisliği makamınca istenmekle toplanan tevhidi içtihat hukuk kısmı umumî hey'etinde keyfiyet müzakere edildi :

Hey'etimize tevdi olunan, Ticaret dairesinin altı kararından 6/10/1952 Tarih 834 esas 4215 karar sayılı ve 6/5/1954 Tarih 1660 esas 3667 karar sayılı ve 12/11/1954 tarih 273 esas 8614 karar sayılı olan üç karar intibak hatasının düzeltilmesi ve maaş farklarının tahsili talebiyle açılan dâvalar zımnında taleb veçhile verilen hükümlerin t sdikına mütedairdir. 19/11/1954 Tarih 8160 esas 8895 karar sayılı karar, dâvacının, hakkını istihsal ettiği sabit görülerek reddedilen bir hükmün tasdikını natıkdır. 8/10/1954 Tarih 8168 esas. 6792 karar sayılı karar, müteaddid terfilerinden en eskisinin geç yapıldığı iddiasiyle o dereceye aid yükselme tarihinin düzeltilmesiyle beraber müteakıb terfilerinin de aynı şekilde evvele ircaı ve bu düzeltmelerden hasıl olacak maaş farklarının tahsili zımnında memur tarafından açılan dâva üzerine taleb dairesinde verilen kararın bozulmasını tazammun etmektedir. 12/11/1954 Tarih 577 esas 8584 karar sayılı karar ise, sonuncu dâvanın tamamen aynı mahiyetde olan dâva zımnında hakkın müruru zaman haddine kadar istenebileceği esası benimsenmek suretiyle memur lehine verilen hükmün tasdikına taallûk etmektedir.

Bu kararlardanu ilk dördü arasında mübayenet bulunmadığı gibi, bunlarla son iki karar arasında da bir mübayenet görülmemişdir. Ancak son iki karar bâriz ve açık olarak birbirine zıd ve mübayindir. Bu itibarla bu iki karar arasındaki mübayenetin ve bu hususdaki içtihat ihtilâfının halli gerekli bulunmuşdur.

Terfi müddeti dolduğu halde terfi ettirilmiyerek bir müddet daha aynı derecede bırakıldıktan sonra, gecikmiş olarak terfi ettirilen memur, bu muameleye itiraz etmeksizin ikinci bir terfi gördüğü takdirde evvelki terfi tarihinin düzeltilmesini ve bu düzeltmenin mütaakkıp terfiine in'ikâs ettirilmek suretiyle sonraki terfi tarihlerinin de tashihine karar verilmesini isteyemez. Zira, gecikmiş olarak yapılan terfia itirazda bulunmıyan ve ihtirazî bir kayd dermeyan etmeyen ve terfi ettiği derecenin maaşlarını

269

her ay bordroları imza etmek suretiyle alan ve bu derecede bir terfi müddeti kaldıkdan sonra bir defa daha terfi ederek yeni bir derece iktisabeden memur evvelki derecedeki, geç terfia muvafakat etmiş ve böylece şayet bir hakkı mevcud ise bundan feragat etmiş sayılmak icabeder. Memur ile işletme arasındaki münasebet devamlı bir münasebetdir. Bu nevi münasebetlerde, münasebetin devamınca taraflar için yeni haklar ve borçlar doğmakda ve bunun neticesi olarak da taraflar bir muamele yapmak veya muayyen bir hareketde bulunmak durumunda kalmaktadırlar. Binaenaleyh muayyen bir hareketde bulunmanın gerekli olduğu anın *hulûlünde, bu hareketin icrası kendisinden beklenen taraf hiç bir hareketde bulunmazsa iş ve muamele hayatındaki hâkim telâkkiler icabı olarak bu hareketsizliğe ve bu sükûta bir mâna verilmesi zaruridir. Çünki* sükût ile iradenin izhar edildiği pek çok haller vardır. Bilhassa sükûtun karşı tarafa hukukî neticeler doğuracak olan muayyen bir iradeyi izhar maksadiyle ihtiyar edilmiş olması halinde *sükût sarih bir irade beyanı gibi hüküm ifade eder.* Sükût ile izhar olunan irade beyanı ile muayyen bir şahsa hitabedilebileceği de ilim sahasında kabul edilmektedir (Profesör Doktor Hikmet Belbez — akidelerde sükûtun ehemmiyeti. Hukuk Fakültesi Derğisi 1944 sayı 2 sahife 210 ve atıfda bulunduğu Staudinger madde — 116). Kanunen cevab verme veya bir müracaatda bulunma mecburiyeti olmamakla beraber objektif hüsnü niyet kaidesi icabı olarak cevab verme veya müracaatda bulunma mükellefiyetinin doğduğu hallerde bu mükellefiyetin yerine getirilmemesine ve bu suretle ihtiyar olunan sükûta muayyen neticeler izafe edilmesi icabettiği de kezalik ilim sahasında ve kara Avrupasındaki telâkkilere dayanan moderin hukukun tatbik edildiği memleketlerin mahkeme içtihatlariyle kabul edilmiştir. (Dr. Hikmet Belbez adı geçen yazı ve Alman Temyiz Mahkemesi kararı cild 54, sahife 181).

Bu ilmî ve kanunî esasları tetkik mevzuumuz olan hadiseye tatbik ettiğimizde, *terfi müddetini doldurmuş olan bir memuru işletmenin* terfi ettirmemesini ve bu babta vakı olan sükûtunu memura karşı tevcih *edilmiş,* (Memurun terfi ettirilmiyeceği niyetini açığa vuran) *bir irade beyanı olarak kabul etmek icabeder.* Çünki, işletme, terfi müddetini doldurmuş olan memura karşı muayyen bir hareketde bulunmak, yâni

270

sicilini ele alıb incelemek ve bir mânii yoksa onu terfi ettirmek mükellefiyetindedir. Diğer cihetden, *memurda, kendisine tevcih edilen irade beyanına karşı* (Şimdilik terfi ettirilmiyeceği yolundaki zımnî beyana karşı), *bu beyanı kabul etmiyorsa objektif hüsnü niyet kaidesi icabı olarak bir itirazda veya müracaatda bulunmak mükellefiyetindedir.* Binaenaleyh bu müekkellefiyeti yerine getirmeyen ve bilhassa gecikmiş olarak yapılan terfiden sonra o derecede de bir terfi gördüğü âna kadar sükût eden memurun bu sükutû ile duruma muvafakat ettiği hususundaki iradesini izhar ettiği kabul olunmak gerekir. Zira günlük hayatımızda esas olması lâzımgelen objektif hüsnüniyet kaidesi bu devamlı sükûtun irade beyanı yerine geçmesini zarurî kılar. Feragata mevzu olan hakkın akde, vahut, kanunun emredici veya tamamlayıcı hükümlerine, müstenid bulunmasının bu noktada herhangi bir tesiri de olamaz. Çünki *feragatın, mutebber olmaması ancak Medenî Kanunun 23 üncü maddesiyle ve kanunların açık hükümleriyle derpiş edilen hallere münhasırdır.* Halbuki terfia mütaallik hükümlerin temin ettiği haklardan feragat edilmiyeceğini bildiren bir kanun maddesi mevcut değildir.

Sarih veya zımnî feragat, Medenî hukukunda anlaşılan mânada bir (itiraz) olup bir (defi) olmadığından (Andreos vonn Tuhr — Borçlar hukuku) — birinci cild — Cevad Edege tercümesi — İstanbul 1932 sahife 25 — 28; Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu — Türk Medenî Hukukunun umumî esasları — dördüncü bası İst. 1951 sahife 364—368) *usulün 76 ıncı maddesi hükmünce kanunları resen tatbik ile mükellef olan Hâkimin dosya muhtevasından anlaşılan feragat durumunu resen nazara almasıda gereklidir.*

Maddî haktan feragat, o hakkı ortadan kaldırdığı halde müruruzamanın zatı hakkı tesir etmeyip, o hakkın dâva edilebilmesi imkânını bertaraf eylemesine, feragat durumunun bertaraf edilmesi için alacaklının her hangi bir müracaatı kâfi olduğu halde, müruruzamanın bertaraf edilmesi için alacaklının her hangi bir müracaatı kâfi olmayıp müracaatın dâva veya defi şeklinde mahkemeye ve takip şeklinde icraya yapılması icapetmesine göre bu iki müessese arasında bilhassa bu noktalarda tebarüz eden fark dolayısiyle feragatla hakkın sukut edeceğinin

271

kabulünün diğer bir tevhidi içtihadla kabul olunan 10 yıllık müruruzaman esasına aykırı bulunduğu yolundaki ekalliyetin görüşü de isabetli değildir.

Netice ; Gecikmiş olarak terfii yapılan memurun bir itiraz ve müracaatda bulunmaksızın bu derecedeki terfi müddetini de doldurarak, terfi gördükten sonra geç yapılan evvelki terfiine ait tarihin düzeltilmesinin mütaakıp terfilerine in'ikâs ettirilmesini ve maaş farklarının tahsilini isteyemiyeceğine ve Ticaret Dairesinin bu yoldaki içtihadının kanuna uygun bulunduğuna 30/11/1955 tarihinde üçde ikiyi geçen rey ekseriyetiyle karar verildi.

I — *İhtilâf:* Sigorta priminden dolayı İşçi Sigortaları Kurumu ile işveren arasında

II — *Hukukî esaslar:*

1 — İşçi Sigortaları Kurumu ile işveren arasında sigorta primine taallûk eden dâvalar, iş mahkemelerinin vazifesine dâhil değildir.

2 — Ticaret Kanununun 21 inci maddesinin mutlak surette ticarî saydığı sigortalar, akdî sigortalardır.

3 — Sosyal (kanunî) sigorta muamelâtını, ticarî muamele saymak, hukukan caiz ve mümkün görülmemektedir.

4 — İşçi Sigortaları Kurumu muamelâtının bizatihi ticarî muamele olduğu yolundaki mülâhaza vârit değildir.

5 — Karayolları Trafik Kanununun 51 inci maddesiyle derpiş edilen malî mesuliyet sigortası, akdî ve mecburî bir sigorta olup, sosyal sigortalar, bu yönden kıyaslanamaz.

III — *Netice:*

İşçi Sigortaları Kurumu ile işveren arasında sigorta primine taallûk eden ihtilâflara mütedair dâvaların rüyeti mercii İş ve Ticaret Mahkemeleri olmayıp, Hukuk Mahkemeleridir.

Temyiz Tevhidi İçtihat Hukuk Umumî Heyeti
Esas : 15 — Karar : 21

İşçi Sigortaları Kurumu ile iş veren arasında sigorta primine taallûk eden ihtilâfların Hukuk, Ticaret, ve İş Mahkemelerinden hangisin-

272

de bakılacağı hususunda Temyiz Mahkemesi Dördüncü Hukuk Dairesi ile, Ticaret Dairesi kararları arasında çıkan uyuşmazlığın halli, işçi Sigortaları Kurumu Umum Müdürlüğünün 2 Haziran 1953 tarih ve 25257/333 sayılı yazısiyle vâkı olan müracaatı dolayisiyle Temyiz Mahkemesi Birinci Reisliği makamının 7/5/1954 tarih ve 15/954 sayılı yazılariyle istenilmekle toplanan, tevhidi içtihat hukuk kısmı umumî heyetinde keyfiyet müzakere edildi.

Temyiz Mahkemesi Ticaret Dairesinin 5/11/1951 tarih ve Esas : 4719 — Karar : 5432 Karar sayılı ilâmında, İşçi Sigortaları Kurumu ile iş veren arasındaki sigorta primine mütaallik dâvaların İş Mahkemelerinde görüleceği, Dördüncü Hukuk Dairesinin 10/8/1949 tarih ve 4546/7126 sayılı kararında bu dâvaların Ticaret Mahkemelerinde rüyet olunacağı, Ticaret Dairesinin 25/6/1951 tarih ve Esas : 3493 — Karar : 3307 sayılı ilâmında ise, mezkûr dâvaların Hukuk Mahkemelerinde bakılması icapettiği içtihat edilmiştir.

Her üç karar arasında bâriz şekilde, mübayenet mevcut olduğu görüldüğünden işin esasının görüşülmesine karar verilmiş ve ilk önce bu dâvaların İş Mahkemelerinin vazifeleri dâhilinde olup olmadığı meselesi müzakere edilmişdir.

*Yapılan müzakereler sonunda, bu dâvaların İş Mahkemelerinin va*zifesine dâhil bulunmadığı neticesine varılmıştır. Filhakika, İş Mahkemelerinin vazifeleri, 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanununun birinci maddesinde tahdidî olarak tâyin edilmişdir. Bu maddeye göre *İş Mahkemelerinin bakacağı dâvalar :*

1 — İş Kanununa göre, işçi sayılan kimselerle, iş veren veya iş veren vekili arasında iş akdinden veya İş Kanununa dayanan her türlü iddialardan doğan hukuk uyuşmazlıkları,

2 — 5018 sayılı kanunun 4 üncü maddesinin (E) fıkrasına göre Sendikaların açacakları, ve bu sıfatla aleyhlerine açılacak hukuk dâvaları,

3 — İşçi Sigortaları Kurumu ile sigortalılar veya yerine kaim olan hak sahipleri arasındaki uyuşmazlıklardan doğan itiraz ve dâvalar, dır.

273

İşçi Sigortaları Kurumu ile iş veren arasındaki prim ihtilâfına taallûk eden dâvaların 1 ve 2 numarada yazılı dâvalardan olmadığı aşikârdır. Mezkûr dâvaların 3 numaranın şümulüne girip girmediğine gelince; *İş Kazalariyle Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortası hakkındaki 4772 sayılı kanunun 5 nci maddesine göre* kanuna mevzu teşkil eden sigortaların gerektirdiği, yardım, ödenek ve gelirlerle her türlü idare masraflarını karşılamak üzere İşçi Sigortaları Kurumuna verilecek primleri ödemekle münhasıran iş veren mükellefdir. *5417 sayılı ihtiyarlık sigortası kanununun 20 nci maddesiyle* bu kanuna müsteniden çıkarılan ve Vekiller Heyetinin 6/4/1950 tarih ve 3/11000 sayılı kararnamesiyle kabul edilen *Tüzük'ün 7 nci maddesinde* ve *5502 sayılı Hastalık ve Analık Sigortası Kanununun 28 nci maddesinde* iş verenin ödeyeceği primlerle işçinin ödeyeceği primler yarı yarıya olmak üzere ayrı ayrı gösterilmiştir. Binaenaleyh her üç kanuna göre iş verenin prim borcu tamamiyle kendisine ait bir borç ve mükellefiyet olup iş veren tarafından işçi adına bir tediye bahis mevzuu bulunmadığı cihetle, iş verenin işçinin yerine kaim olması da bahis mevzuu değildir. Bu itibarla İşçi Sigortaları Kurumu ile iş veren arasındaki prim ihtilâfı yukarıdaki üç numaralı bend şümulüne de girmemektedir. Binaenaleyh bu nevi ihtilâfların iş Mahkemelerinin vazifesi dâhilinde bulunmadığı ve Ticaret Dairesinin bu yoldaki kararının kanuna uygun bulunduğu neticesine varılmıştır.

İş Mahkemelerinin vazifesine girmediği anlaşılan bu ihtilâfların Hukuk ve Ticaret Mahkemelerinden hangisinin vazifesi dâhilinde olduğu meselesine gelince; bu hususda iki noktai nazar ortaya atılmışdır. *Birinci görüşü* temsil eden Genel Kurul Üyeleri Kurumun teşekkülü ve iştigal mevzuları bakımından ve Ticaret Kanununun 26 ıncı maddesiyle sigortacılığın mutlak ticarî muamele sayılmasından dolayı Kurumun muamelelerinin ticarî olduğu ve sigortanın kanundan doğmasının muamelenin ticarî vasfını değişdirmediği nitekim motorlu nâkil vasıtası sigortalarının da Trafik Kanununun emriyle vücut bulunduğu mülâhazasiyle *bahis mevzuu dâvaların Ticaret Mahkemelerinde görülmesi icabettiği* kanaatını izhar etmişlerdir.

274

Bu noktai nazar, Genel Kurul ekseriyetince isabetli görülmemişdir. Şöyle ki; *Ticaret Kanununun 21 nci maddesinin* mutlak suretde ticarî saydığı Sigortalar akdî sigortalardır. Madde metninde bu husus açık ve katî suretde ifade edilmiştir. Filhakika 21 nci maddede aynen : (Zirde tâdad olunan muamelât sureti mutlakada yâni âkidin niyet ve sıfatı nazarı itibare alınmıyarak ticarîdirler) denildikten sonra 14 üncü bendde : (Berrî ve Bahrî her nevi muhatarata karşı gerek ücretli, gerek mukabil her nevi sigortalar), denilmiştir. Madde metnindeki (Âkidin niyet ve sıfatı) ibaresiyle bahis mevzuu sigortaların *âkdî sigortalar* olduğu hiç bir şüphe ve tereddüde yer vermiyecek şekilde açıklanmış olduğu gibi 14 üncü maddedeki tâdad ile de Ticaret Kanununun muhtelif maddeleriyle tanzim edilmiş bulunan âkdî sigortalar hedef tutulmuştur. Ezcümle Berrî sigortalar 932 — 1012 nci, Deniz Sigortaları 1319 — 1441 nci maddelerle ve karşılıklı sigorta 932 nci madde ile tanzim edilmişdir. Bunlar arasında (Kanunî sigortalar) zikredilmemişdir. Esasen muhtelif sigorta âkitlerinin tanzimini hedef tutan Ticaret Kanununun Sosyal Sigortaları tanzim etmesi gayesine aykırı olurdu. Binaenaleyh Ticaret Kanununun gerek ruhundan ve gerekse yukarıda zikrolunan maddeleri metinlerinden *sosyal (Kanunî) Sigortalara* şâmil bir hükmü ihtiva etmediği ve *sosyal sigortaları ticarî saymadığı anlaşılmaktadır. Kanunun tefsiriyle varılan bu neticeyi ilim sahasındki görüşler de teyid etmektedir. Kanunumuzun* 21 nci maddesinin 14 numaralı bendinin mehazı olan Alman Ticaret Kanununun birinci prağrafının 3 numaralı bendini şerh ve izah eden *Alman müelliflerinden staubı'in*, Kommentar zum Handelsgesetzbuch adlı eserinde, aynen : (Bend 3 şümulüne yalnız sigorta mukaveleleri dâhil olup Reich kanunlarındaki hastalık ve kaza sigortaları gibi kanunî sigortalar dâhil değildir), denilmişdir. Keza *Adolf Baumbach*'in 1951 tarihli Handelsgesetzbuch adlı eserinin *Konrad Duden* tarafından yapılan 8 nci tab'ında aynen: (Bu numara şümulüne hukukî muamele ile taahhüt edilen sigortalar girmektedir, yoksa kanunî sigortalar değil), denmişdir. Kezalik *Carl Ritter*'in Kommentar zum HGB. tabı 1932 de : (Âmme sigorta müesseseleri, ancak sanatı mûtade halinde (Arızî olarak değil) prim karşılığında sigorta deruhde ettikleri takdirde bend 3 şümulüne girerler ki, ekser ahvalde bu durum yokdur), denmişdir.

275

Diğer cihetden 3008 *sayılı İş Kanununun 104 üncü maddesinde* : (Hususî sigortalara mütaallik olan diğer kanunlardaki hükümlerin işçi sigortaları hakkında cârî olmadığı) tasrih edilmişdir.

Binaenaleyh, gerek Ticaret Kanununun yukarıda izah edildiği üzere metin ve ruhundan çıkan mânaya, gerekse ilmî eserlere ve nihayet İş Kanununun 104 üncü maddesinin sarih hükmüne göre sosyal *sigorta muamelâtını ticarî muamele saymak hukukan caiz ve mümkün görülmemektedir.*

İşçi Sigortaları Kurumunun muamelelerinin bizatihi ticarî muameleler olduğu yolundaki mülâhaza da isabetsizdir. Zira İşçi Sigortaları Kurumu 1792 sayılı kanunun birinci maddesine göre iş hayatında türlü hallere karşı ilgili sigorta kanunu hükümlerini uygulamak ve Çalışma Vekâletine bağlı olmak üzere teşkil edilmiş, malî ve idarî muhtariyeti haiz Tüzel kişilikde bir Devlet kurumudur. Maddenin sarahatından anlaşıldığı üzere kurumun vazifesi münhasıran sosyal sigorta kanunlarını tatbik etmekdir. Modern Türkiyede sanayileşme hareketinin gelişmesi neticesi olarak, makine devrine has zararlar, ezcümle işçinin sıhhatini ve sosyal durumunu tehdit eden tehlikeler baş göstermiştir. Bu tehlikeleri mümkün olduğu kadar önlemek için 8 Haziran 1936 tarihinde 3008 sayılı İş Kanunu kabul edilmişdir. Bu kanunun 100 üncü maddesinde iş hayatında, iş kazalariyle, meslekî hastalıkları, Analık, ihtiyarlık, işden kalma, hastalık ve ölüm hallerine karşı yapılacak sosyal yardımların Devlet tarafından tanzim ve idare edileceği açıklanmışdır. Mütaakiben işçi sigortaları kurumu kanunu ile yukarıda numaraları yazılı olan sosyal sigorta kanunları kabul edilmişdir. Bütün bu kanunlarla ihdas olunan sosyal sigortalar ve sigorta teşkilâtı iş hayatının meydana getirdiği sosyal zaruretin ifadesidir. *Bu nevi sigortalarda, hususî sigortalarda olduğu gibi kâr ve kazanç gayesi ve kasdı mevcut değildir.* Gaye, işçilerin, ihtiyarlık, hastalık, Analık halleriyle iş kazalarından meydana gelen malûliyet ve ölüm hallerinde işçiye ve haleflerine sosyal bir yardım yapılmasıdır. Bu sosyal yardımın yapılması için de İşçi Sigortaları Kurumu ile iş veren veya işçi arasında bir sigorta mukavelesi yapılması bahis mevzuu değildir. 3008 sayılı İş Kanununun 101

nci maddesine göre : (İşciler, iş yerlerine alınmalariyle beraber kendiliklerinden sigortalanmış olurlar. Ve bu suretle sigortalı olmak hak ve vecibesinden feragat ve istinkâf edemezler). Binaenaleyh sigorta kurumunun vazifesi bu babtaki kanunlara tevfikan sosyal yardımları yapmaktan ibaret olup bu muamelelerinde kâr ve kazanç kasdiyle hareket etmemesine ve kurum ile iş veren veya işci arasında ticarî bir akit ve muamele de bahis mevzuu bulunmamasına göre kurumun muameleleri Ticaret Kanununun ticarî muamele saydığı 15 ilâ 18 nci maddeleriyle 20 inci maddesinde ve 21 nci maddesinin muhtelif bendlerinde yazılı olanlardan veya onlara benzeyen muamelelerden değildir. *Bu itibarla kurum muamelâtının bizatihî ticarî muamele olduğu yolundaki mülâhazada da isabet görülmemiştir.*

Sigorta primlerinin mükellefi olan iş verenlerden tacir sıfatını haiz olanlar da mevcut ise de; iş verenin, bahis mevzuu prim borcu bir akitden veya ticarî muameleden münbais ticarî bir borç olmayıp kanundan doğan âdî bir borç olması itibariyle hadisede Ticaret Kanununun 22 nci maddesinin tatbiki de mümkün değildir.

6085 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 51 nci maddesiyle derpiş edilen mali mesuliyet sigortası aynı kanunun 56 ıncı maddesi hükmünce Türkiyede çalışmağa salâhiyetli sigorta şirketleri tarafından yapılan akdî bir sigorta olması itibariyle bu nevi mecburî sigortaların sosyal sigortalarla kıyaslanması da isabetli bulunmamaktadır.

Netice : İşci Sigortaları Kurumu ile iş veren arasında sigorta primine taallûk eden ihtilâflara mütedair dâvaların rüyet mercii iş ve Ticaret Mahkemeleri olmayıp Hukuk Mahkemeleri olduğuna ve Temyiz Ticaret Dairesinin bu yoldaki içtihadının kanuna uygun bulunduğuna 30/11/1955 tarihinde yapılan ilk toplatıda mevcudun üçte ikisini geçen EKSERİYETİYLE karar verildi.

I — *İhtilâf:* İnhisarlar Umum Müdürlüğü ile memurları arasında

II — *Hukukî esaslar:*

1 — İnhisarlar Umum Müdürlüğü, mülhak bütçe ile idare olunan hükmî şahsiyeti haiz bir devlet müessesesidir.

2 — Kanunî hükümlere göre, Umum Müdürlük ile memurları arasındaki münasebet, tamamiyle bir âmme münasebeti olarak tanzim edilmiştir. Binaenaleyh, memurun bu âmme münasebetine aykırı hareketi sebebiyle verdiği zararlardan dolayı Umum Müdürlüğün haiz olduğu alacak hakkı, ticarî bir akid ve muameleden mütevellit değildir.

3 — Mezkûr Umum Müdürlüğün, ticarî muamelelerini yürütmek için memur istihdam etmesi, ticarî muamelelerini tesbil eder mahiyette fer'an ticarî bir muameledir.

III — *Netice:*

İnhisarlar Umum Müdürlüğü memurlarının âmme mevzuatına aykırı hareketleri dolayısiyle idareye verdikleri zararlardan dolayı idare tarafından memur aleyhine açılacak dâvaların Hukuk Mahkemelerinde ve Umum Müdürlüğün ticarî muamelelerini yürütmek için istihdam ettiği memurların bu ticarî faaliyetler dolayısiyle ve bu ticarî faaliyetlere mahsus olan mevzuata aykırı hareketleri sebebiyle idareye verdikleri zararlardan mütevellit idare alacağının tahsili zımnında açılacak dâvaların da Ticaret Mahkemelerinde bakılması icabeder.

Temyiz Tevhidi İçtihat Hukuk Umumî Heyeti
Esas : 15 — Karar : 22

İnhisarlar Umum Müdürlüğü tarafından memurları aleyhine açılan dâvalara bir müddetdenberi Ticaret Mahkemelerinde bakılmakda ve verilen hükümler Ticaret Dairesinde incelenmekde ise de; bunda isabet bulunmadığı bu dâvalara eskiden olduğu gibi Hukuk Mahkemelerinde bakılması ve Temyizen de üç ve dördüncü Hukuk Dairelerinde incelenmesi icabettiği hususunun dairece mütalâa edilmekte olduğu, Ticaret Dairesi Reisliğinin 8/4/1955 tarih ve 5/61 sayılı yazısiyle iş'ar olunması üzerine meselenin halli Birinci Reislik makamınca istenmekle toplanan tevhidi içtihat hukuk kısmı umumî heyetinde keyfiyet müzakere edildi.

278

1660 sayılı kanunla 4036 sayılı kanunun birinci maddeleri hükümlerine göre *İnhisarlar Umum Müdürlüğü mülhak bütçe ile idare olunan hükmî şahsiyeti haiz bir Devlet müessesesidir.* 4036 sayılı kanunun 30 uncu maddesinde : (İnhisarlar Umum Müdürlüğü kadrosuna dâhil memurların, memurluk vasıf ve şartları, sicil, tahvil, becayiş ve istifaları, yıllık mazeret, Askerlik ve sıhhî mezuniyetleri, tedavi ve harcirah, aylık tediyesi, vekâlet aylığı, vekâlet emrine alınma, kadro sebebiyle açıkda kalma, işden el çekdirme, bakımından tâbi olacakları hükümlerin bir Nizamname ile tâyin olunacağı ve Memurin Kanununun dördüncü maddesinin muaddel (Z) fıkrası hükmünün bu kanunun neşrinden sonra alınacak ve bu tarihden sonra yabancılarla evlenecek memurlar hakkında tatbik olunacağı) tasrih edilmiş olduğu gibi 4036 sayılı kanuna müsteniden çıkarılan ve 16 Haziran 1942 tarih ve 2/18131 sayılı kararname ile meriyete konan nizamnamenin birinci maddesinde : (İnhisarlar Umum Müdürlüğü teşkilât ve vazifeleri hakkındaki 4036 sayılı kanuna bağlı bulunan cetvellerde gösterilen memurların bu nizamname hükümlerine tâbi bulunduğu) ve dördüncü maddesinde : (İnhisarlar Umum Müdürlüğünün teşkilât kanununa bağlı bulunan cetvellerde yazılı memuriyetlere memur tâyini, bu kanun ile, 3656 sayılı Devlet memurları aylıklarının tevhid ve teadülüne dair olan kanun hükümlerine göre yapılacağı) ve kırkıncı maddesinde : (Memurların tâyin, terfi, tahvil, vekâlet, kadro açığı, işden el çekdirme, ve askerlik hizmetlerinde verilecek aylıklar, 788 sayılı Memurin Kanunu ile 3656 sayılı Devlet Memurları aylıklarının tevhid ve teadülüne dair olan kanun ve 1108 sayılı maaş kanunu ve bunların tâdil ve ekleri hükümlerine göre hesap ve tediye olunacağı) tasrih edilmişdir. Bu Kanunî hükümlere göre, *Umum Müdürlük ile memurları arasındaki münasebetin tamamiyle bir âmme münasebeti olarak tanzim edildiği anlaşılmaktadır.* Binaenaleyh, memurun bu âmme münasebetine aykırı hareketin sebebiyle verdiği zararlardan dolayı *Umum Müdürlüğün haiz olduğu alacak hakkı bir ticarî akit ve muameleden mütevellit bulunmaması* ve doğrudan doğruya âmme kanunlariyle tesis olunan münasebete istinatetmesi itibariyle bu nevi alacaklara mütedair dâvaların hukuk mahkemelerinde bakılması icap etmektedir.

279

Ancak, *inhisarlar Umum Müdürlüğü*, 1660 sayılı Kanunun birinci maddesi hükmünce tacir sıfatını ihraz etmemekle beraber *Ticaret Kanununun 20 nci maddesinin ticarî muamele saydığı muameleleri yapmakta*, ezcümle Fabrikalar ve imalâthaneler işletmektedir. 1660 sayılı kanunun 13 üncü maddesine müsteniden çıkarılan nizamnamtnin 24 üncü maddesinde : (Mütedavil sermayeye ait muamele ve mukavelelerin muhasebeci Umumiye ve müzayede ve münakasa kanunlarına tâbi olmayıp ticarî usul ve kaidelerin umumî hükümleri dairesinde ve Umum Müdürlükce yapılıp vekâletce tasdik olunacak talimatnameye tevfikan ifa olunacağı) tasrih edilmiş ve bahis mevzuu talimatnamede Gümrük ve İnhisarlar Vekâletince tasdik edilerek 1/7/1954 tarihinde meriyete konmuşdur. Binaenaleyh, *İnhisarlar Umum Müdürlüğünün muamelelerinin mühim bir kısmı ticarî muameleler olması itibariyle bu muamelelerden doğan ihtilâfların rüyet mercii de Ticaret Mahkemeleridir.* Umum Müdürlüğün bahis mevzuu *ticarî muamelelerini yürütmek için memur istihdam etmesi, ticarî muamelelerini teshil eden bir muamele olması* itibariyle bu nevi muamelelerini de Ticaret Kanununun 25 nci maddesi hükmünce *fer'an ticarî muamele kabul etmek icabeder.* Böyle olunca, bu nevi ihtilâflardan dolayı idarenin memur aleyhinde açacağı dâvaların rüyet mercii Ticaret Mahkemeleri olmak gerekir.

Netice : İnhisarlar Umum Müdürlüğü Memurlarının âmme mevzuatına aykırı hareketleri dolayisiyle İdareye verdikleri zararlardan dolayı İdare tarafından memur aleyhine açılacak dâvaların Hukuk mahkemelerinde, ve Umum Müdürlüğün ticarî muamelelerini yürütmek için istihdam ettiği memurların bu ticarî faaliyetler dolayisiyle ve bu ticarî faaliyetlere mahsus olan mevzuata aykırı hareketleri sebebiyle İdareye verdikleri zararlardan mütevellid İdare alacağının tahsili zımnında açılacak dâvaların da Ticaret Mahkemelerinde bakılması icabettiğine 30/11/1955 tarihinde 2/3 yi geçen rey EKSERİYETİYLE karar verildi.

280

I — *İhtilâf:* 2613 sayılı Kadastro ve Tapu Tahriri Kanununun 22 nci maddesinin (4) üncü bendinde yazılı 10 senelik müddetin başlangıç tarihi.

II — *Hukukî esaslar:*

1 — Gayrimenkullerin hendesî ve hukukî durumlarını doğru olarak tesbit için 2613 sayılı kanun ve bu kanunun sureti tatbikını gösteren nizamname bir takım eşkâl ve merasim tâyin eylemiştir.

2 — Tescil ânında hendesî ve hukukî durum hakkındaki kadastro işlemleri sona ermiş, sicil durumu kat'iyet ve aleniyet kesbetmiştir.

3 — 2613 sayılı kanunun 22 nci maddesinin (H) bendinde mevzuubahis olan (kaydolunur) tâbirinden, tescil keyfiyeti kat'edilmiş bulunmaktadır.

4 — Bu hüküm, Medenî Kanunun 638 inci maddesinde mevzu kaide ile ahenk temini maksadiyle sevkedilmiş bulunmaktadır.

III — *Netice:*

2613 sayılı kanunun 22 nci maddesinin (H) bendinde yazılı on senelik müddetin nizalı gayrimenkulün Hazine adına tapuya tescil tarihinden başlaması lâzım gelir.

Temyiz Tevhidi İçtihat Hukuk Umumî Heyeti
Esas : 10/4 — Karar : 23

2613 sayılı Kadastro ve Tapu tahriri Kanununun 22 nci maddesinin (H) bendinde yazılı 10 senelik müddetin mebde'ini tâyin hususunda Temyiz Dördüncü Hukuk Dairesinin 29/11/1943 tarih 3346/3455 sayılı ilâmiyle aynı dairenin 16/5/1950 tarih 2932/1472 sayılı ilâmları arasında içtihat ihtilâfı bulunduğu Maliye Vekâletinin yazısına atfen Adliye Vekâletinin 17/6/1952 tarih 8428 sayılı yazısiyle ve ayrıca yukarıda bahsi geçen 16/5/1950 tarihli ilâm ile Temyiz Yedinci Hukuk Dairesinin 4/12/1953 tarih 6640/131 sayılı ve Birinci Hukuk Dairesinin 28/11/1952 tarih 4511/3517 sayılı ilâmları arasında içtihat ihtilâfı bulunduğu Ankara Altıncı Asliye Hukuk Hâkimliğinin 15/1/1955 tarih 65 sayılı yazısiyle bildirilmiş içtihat ihtilâfının tevhidi içtihat

yoliyle halli istenmiş olmakla hukuk kısmı umumî heyetinde keyfiyet müzakere olundu. Neticede ;

2613 sayılı Kadastro ve Tapu Tahriri Kanununun 22 nci maddesinin (H) bendinde aynen (yapılacak ilânlar ve tahkik üzerine sahibi bulunamıyan gayrimenkuller Devlet namına *koydolunur.* Bu malların 10 seneye kadar hükmen müstehıkkı çıkdığı takdirde namına kaydı tashih edilir ve satılmış ise bedeli verilir). diye yazılıdır.

Kadastroca bahsi geçen (H) bendine tevfikan hazine adına tesbit ve o şekilde Tapuya tescil olunan ve bilâhare Hazinenin temliki ile ahara geçen gayrimenkulden dolayı bedelin tahsili için hazine aleyhine dâva tescil tarihinden itibaren 10 sene geçdiği için Asliye Mahkemesince reddedilmiş Temyiz Dördüncü Hukuk Dairesinin 16/5/1950 tarihli ilâmiyle (2613 numaralı kanunun 22 nci maddesinin (H) bendinde yazılı 10 senelik müddet, zikri geçen kanunun 25, 26 ıncı maddeleri mucibince, yapılacak ilânın iki aylık müddetinin sonundan itibaren başlaması icebetdiğine göre bu ilân müddetinin sona erdiği tarih tahkik edildikden sonra dâvalı Hazinenin müruruzaman def'i hakkında bir karar ittihazı icabederken tapuya tescil tarihinin müddetin işlemesine mebde ittihazı yolsuz görüldüğünden) bozumuşdur.

Dördüncü Hukuk Dairesinin 29/11/1945 tarihli ilâmında ise (Müruruzamanın ilân tarihinden değil gayrimenkulün Hazine namına tescili tarihinden başlıyacağı ve hadisede bu tarihden dâva tarihine kadar geçmiş olan müddetin müruruzaman haddine bâliğ bulunmadığı) belirtilerek bedelin hazineden tahsili yolundaki hüküm tasdik olunmuşdur. Birinci ve Yedinci Hukuk Daireleri ilâmlarında Asliye Mahkemelerince müttehaz ve kayıd tashihi dâvalarının reddini mutazammın hükümler dâvanın nizalı gayrimenkulün hazine adına tescili tarihinden itibaren 10 sene geçdikten sonra açılmış olması sebebiyle tasdik olunmuşdur.

Kadastro muamelelerinde ilânlar ve sair merasim tescile tekaddüm edeceğine, tescil tarihinden itibaren 10 sene geçdikten sonra açılan bir dâva hakkında ilân müddetinin sona erdiği tarihden itibaren de 10 sene evleviyetle geçmiş olacağına göre dördüncü hukuk dairesinin 16/5/1950

tarihli ilâmiyle sevkolunan bozma sebebinin âmelî neticesi ilâm münderecatında anlaşılamamakla beraber işbu ilâmın mucip sebebiyle diğer ilâmların mucip sebepleri arasında bir içtihat ihtilâfı bulunduğu kabul edilmişdir. Şöyle ki, işbu ilâmda 10 senelik müddete kadastroca yapılan ilânların bitdiği tarih mebde' ittihaz edildiği halde diğer ilâmlarda hazine adına tescil tarihi mebde' olarak kabul olunmuşdur.

Gayrimenkullerin hendesî ve hukukî durumlarını doğru olarak tesbit için 2613 sayılı kanun ve bu kanunun sureti tatbikını gösteren ve 5/12/1935 tarih 2/3542 sayılı kararname ile mer'iyete konulan nizamname bir takım eşkâl ve merasim tâyin eylemişdir. Kanunun 25 ve 26 ncı maddelerinde derpiş olunan ilânlar işbu merasimden bir kısmını teşkil eder. Bütün merasim yerine getirildikden sonra nizamnamenin 34 üncü maddesi uyarınca Kadastro Komisyonu tarafından tapu kütükleri tanzim olunur. Gayrimenkuller bu kütüğe geçirilir, ihtilâflı olup da Kadastro veya Asliye Mahkemesinde tetkik edilmekde olan gayrimenkullerin ihtilâfın mahiyetine nazaran ya mâlik sütunu veya mülkiyetin gayri aynî hak kısmı hariç bırakılarak ihtilâflı olmıyan diğer cihetleri tescil olunur.

Bu suretle tescil ânında hendesî ve hukukî durum hakkındaki Kadastro işlemleri sona ermiş, sicil durumu kat'iyyet ve aleniyet kesbetmişdir. Tescil zamanına kadar gayrimenkule şu veya bu kimse üzerine kaydedilmiş nazariyle bakılmaz. *Bu itibarla (H) bendinde mevzuubahis olan (Kaydolunur) tabirinden tescil keyfiyeti kasdedilmiş bulunmaktadır.* Nitekim aynı bendin ikinci fıkrasında bahsi geçen (Kaydı tashih edilir) ibaresiyle de sicil kaydı kasdedilmişdir. Çünki, tashih talebi ve hükmü ancak mevcut bir sicil kaydı muvacehesinde mevzuubahis olabilir. Bu itibarla (bu malların 10 seneye kadar . . .) sözleriyle başlıyan ikinci fıkrada yazılı 10 senenin mebde'i buna heman tekaddümeden fıkrada yazılı (Kayd) vâni (Tescil) tarihi olarak kabul edilmek icabeder. *Esasen bu hüküm Medenî Kanunun 638 nci maddesinde mevzu kaide ile âhenk temin maksadiyle sevkedilmiş bulunmaktadır.* 638 nci maddenin tatbikatında 10 senelik müddet sicil kaydı tarihinden hesablandığı gibi (H) bendinde yazılı müddetin de hazine adına tescil tarihinden itibaren hesablanması lâzım gelmektedir.

283

Bu sebeple : 2613 sayılı kanunun 22 nci maddesinin (H) bendinde yazılı 10 senelik müddetin nizalı gayrimenkulün hazine adına tapuya tescil tarihinden başlaması lâzımgeldiğine 7/12/1955 tarihinde EKSERİYETLE karar verildi.

Evlenme maksadiyle verilen başlık paranın evlenmenin tahakkuk etmemesi halinde iadesi lâzım gelir.

Temyiz Üçüncü Hukuk Dairesi
Esas : 6753 — Karar : 4950

DÂVA : Oğlunun nişanını ve nikâhını yapmak üzere dâvalıya başlık olarak 500 lira vermiş isede dâvalı bu işi halledememiş ve parada zimmetinde kalmış olduğundan tahsili istemine dairdir.

KARAR : Tafsilâtı hüküm yerinde yazılı olduğu üzere; Borçlar Kanununun 65 nci maddesine göre başlık parasının istirdadı caiz olmadığından yerinde görülmeyen işbu dâvanın reddine karar verildiği hakkındadır.

TEMYİZ EDEN : Dâvacı Ahmet Karataş

TEMYİZ KARARI

Temyiz istemenin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü :

Dâvacı, üçüncü şahıs Fatmanın kızı ile oğlunun evlenmesini temin için başlık olarak dâvalıya verdiği 500 liranın evlenmenin akim kalması hasebile istirdadını istemiştir. Dâvalı ise aldığı işbu 500 lirayı adı geçen üçüncü şahıs Fatmaya verdiğini ileri sürmüştür. Bu vaziyette taraflardan gerekli izahat alınarak ve icabında ikame edecekleri deliller tetkik olunarak dâvacının bu parayı evlenmeyi temin için dâvalının şahsınamı verdiğinin ve yoksa başlık olarak kızın anası Fatmaya verilmek üzere mi dâvalıya tevdi ettiğinin tahkik ve tesbiti ve şayet evlenmeyi temin

maksadiyle dâvalının şahsına verildiği anlaşıldığı takdirde evlenmenin akim kaldığı ve henüz bir borcun dahi doğmamış bulunduğu gözönünde tutularak istirdadına karar verilmesi ve şayet dâva konusu paranın kızın anası Fatmaya verilmek üzere dâvalıya tevdi edildiği ve dâvalı tarafından da Fatmaya verildiği anlaşıldığı halde dâvalıya husumet teveccüh edemeyeceğinden dâvanın husumet yönünden reddi ve eğer kızın anası Fatmaya verilmek üzere dâvalıya tevdi edildiği ve fakat dâvalı tarafından Fatmaya verilmeyerek kendisinde kaldığı tahakkuk eylediği takdirde yine istirdada karar verilmesi muktezi iken bu yolda muamele yapılmayarak eksik tetkikat ile x yazılı şekilde yerinde olmayan sebep ve düşüncelerle dâvanın reddine karar verilmesi yolsuz ve bozma dileği bu bakımdan yerinde olduğundan hüküm bu sebepten BOZULMASINA ve aşağıda yazılı 1075 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacaktan alınmasına 23/9/1954 tarihinde ittifakla karar verildi.

Bilirkişi tarafından takdir edilen kıymetin hükme esas alınması gerektir.

Temyiz Üçüncü Hukuk Dairesi
Esas : 6776 — Karar : 5005

DÂVA : Yediemin sıfatiyle icraen dâvalıya teslim edilen halı yırtılmış bulunduğundan bedeli olan 600 liranın tahsili istemine dairdir.

KARAR : Tafsilâtı hüküm yerinde yazılı olduğu üzere; ehlivukufun beyanına nazaran halının yırtığının tamiri için 20 lira sarfedildiği xx takdirde halının 380 lira kıymet iktisap edeceği ve bidayeten teslimi anında bu kıymetin 600 lira olduğuna göre aradaki farkın dâvacının zararı olduğu kabul edilmiş olduğundan halının dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine ve zarar nisbeti olan xx 220 liranın dâvalıdan tahsilinkarar verildiği hakkındadır.

TEMYİZ EDEN : Dâvalı Ahmet San

285

TEMYİZ KARARI

Temyiz istemenin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyada ki bütün evrak okunup gereği düşünüldü :

Temyiz olunan hükmün dayandığı gerekçelere ve muhakeme safhalarına göre diğer temyiz itirazları yerinde değil ise de, dâvacı kocası aleyhine yapılan bir icra takibinde borçlu kocasının malı zannile haczedilerek yediemin sıfatile dâvalıya teslim edilmiş bulunan eşyalar meyanındaki bir adet Isparta halısının İcra Hâkimliği nezdinde açtığı istihkak dâvası sonunda : kendisine aidiyeti tahakkuk etmiş ve ancak dâvalı tarafından x hüsnü suretle muhafaza edilmeyen işbu halı farelerin tahribatına uğramış bulunduğunu beyanla icraca takdir edilmiş olsa 600 lira bedelin tahsilini istemiştir. Mahkemece seçilen bilirkişi tarafından dâva konusu x halının sakat olmaması halinde 400 lira değer taşıyacağı ve vukua gelen sakatlığı sebebile kıymetinin 350 liraya düşeceği beyan edilmiş olmasına göre dâvacıya ait halıya dâvalı tarafından miras edilen zararın 50 liradan ibaret bulunduğu gözönünde tutularak bunun tahsiline karar xx verilmesi lâzımgelirken bu cihetten zuhul edilerek icra dairesince resen takdir edilen kıymetin hükme esas ittihazı suretile yazılı şekilde 220 liranın tahsiline karar verilmesi yolsuz ve bozma dileği bu bakımdan yerinde görüldüğünden kabul ile hükmün yazılı sebepten dolayı BOZULMASINA ve aşağıda yazılı 980 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacaktan alınmasına 24/9/1954 tarihinde ittifakla karar verildi.

Çözülmesi başka bir meselenin neticesine bağlı bir uyuşmazlık halinde bu neticenin beklenmesi gerektir.

Temyiz Üçüncü Hukuk Dairesi
Esas : 6573 — Karar : 5057

DÂVA : Hazine namına kayıtlı 641 ada 20 parsel sayılı gayrimenkulü dâvalı kiraya vererek aylık 3 liradan 1/12/1943 den 1/12/

1948 atrihine kadar kiraları tahsil etmiş olduğundan tutarı olan 180 liranın temerrüt tarihinden itibaren maa faiz tahsili istemine dairdir.

KARAR : Tafsilâtı hüküm yerinde yazılı olduğu üzere: mübrez vesaik ve dinlenen şahitlerin şahadetine göre dâvalının dâvacı hazineye ait gayrimenkulü Yaşar namındaki bir şahsa 1/12/1943 den 1/12/1948 tarihine kadar kirâya verip kirâlarını aldığı anlaşılmış olduğundan tahakkuk eden 180 liranın temerrüt tarihi olan 30/5/950 den itibaren % 5 faizile birlikte dâvalıdan tahsilile dâvacı hazineye verilmesine karar verildiği hakkındadır.

TEMYİZ KARARI

Temyiz istemenin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün evrak okunup gereği düşünüldü :

Dâva konusu gayrimenkulün her ne kadar kadastroca hazine adına tesbit olunduğu ve bu tesbite istinaden hazine namına tescil edildiği anlaşılmakta isede dâvalının bu yerin tapuda kendisi namına müseccel bulunduğu iddiasile hazine aleyhine dâva açarak hazinenin Tapusunun iptâlini istediği anlaşılmasına ve Tapu ve Kadastro Kanununa göre bu kabil tescillerin iptâli hakkında dâva açılması mümkün olup Mahkemece dâvalının ikame ettiği işbu dâvanın neticesine intizar olunmasına karar verildiği ve bir müddet de intizar olunduğu ve hazine vekili dahi x o dâvanın henüz intaç edilmediğini ifade ettiği halde bu karardan rucu ile esas hakkında karar ittihazı yolsuz ve bozma dileği bu bakımdan yerinde görüldüğünden kabulile hükmün yazılı sebepten dolayı xxx BOZULMASINA ve şimdilik diğer cihetlerin tetkikına mahal olmadığına ve aşağıda yazılı 1020 kuruş temyiz masrafının haksız çıkacaktan alınmasına 27/9/1954 tarihinde ittifakla karar verildi.

787

İşverenin süresi içinde iş akdini feshi halinde, haksız olduğu anlaşılan işçi aleyhine ve işveren lehine, isteme rağmen tazminata hükmedilmemesi yolsuzdur.

Temyiz Ticaret Dairesi
Esas : 1760 — Karar : 2258

DÂVA : Dâvacı, dâvalının işyerinde çalışırken işten çıkarıldığından bahisle eksik ödenen (30) lira ile 3 senelik hizmet üzerinden ihbar, kidem ve takdiri tazminatının dâvalıdan ve dâvalı Şirket Vekili Avukat Tevfik Yılmaz tarafından mukabeleten dâvacı aleyhine ikame olunan, ihbar da bulunmaksızın işini terk eden dâvacı işciden 92 lira 16 kuruş ihbar tazminatının müvekkili şirkette mahfuz bulunan dâvacının (34, 24) lirasına mahsup edilmesile (100) lira takdiri tazminatın karşılıklı olarak tahsilini istemişlerdir.

HÜKÜM : Dâvacının 12 gün devamlı olarak işine gelmemesi sebebile işveren dâvalı tarafından akdin feshine sebebiyet verdiği dinlenen şahitlerin beyanı ve dâvalının tevcih edilen yemini eda etmesile ve hizmetinin de 3 seneyi doldurmamış olduğu dosya münderecatile anlaşılmış olduğundan ihbar ve kidem tazminatı taleplerinin reddine, dâvalı tarafından vâkı ikrara binaen dâvacının bakiye alacağı olan (34) lira 24 kuruşun dâvalı şirketten tahsilile dâvacıya itasına ve dâvalı müesseseye tazminat verilmesini mucip bir durum mevcut olmadığından mütekâbil dâvanın reddine karar verildiğini natıktır.

TEMYİZ EDEN : Dâvalı Vekili Avukat Tevfik Yılmaz

TEMYİZ KARARI

Temyiz talebinin müddeti içerisinde olduğu görüldükten ve dosya içindeki kâğıtlar okunduktan sonra işin gereği hakkında görüşülüp düşünüldü :

Mahkemece, dâvacı işçinin iş akdini feshetmiş olmayıp dâvalı işverenin dâvacının devamsızlığı yüzünden İş Kanununun 16 ıncı mad desinin 2 inci bendi hükmünce bozulmuş olduğu haklı olarak kabül

edilmiş olması itibarile İş Kanununun 17 nci maddesinin ikinci fıkrasında anılan tazminat hükmünün hadisede tatbik yeri bulunup bulunmadığı münâkaşa edilmeksizin işçinin akdi bozmuş olmadığı cihetle işverenin tazminat isteyemeyeceği yollu gerektirici sebeple dâvalının takdiri tazminat diye olarak vasıflandırdığı tazminat isteğinin reddedilmiş bulunması ve dâvacı işçinin otuz lira istemiş olmasına rağmen onun lehine istekten fazla olarak 34 liraya hükmedilmiş bulunması kanuna ve usule aykırı temyiz itirazları yerinde görüldüğünden hükmün gösterilen sebepten dolayı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 428 nci maddesi gereğince BOZULMASINA 25/3/1955 tarihinde ittifakla karar verildi.

Ticaret Kanununa göre alıcının, alınan şeydeki kusur sebebiyle, satıcıya karşı altı ay içinde dâva açması lâzımdır.

Borçlar Kanununa göre alıcının, satıcı tarafından açılan dâvaya karşı satılanın teslîminden itibaren bir sene içinde ihbar ettiği kusurdan dolayı defi hakkı bu bir sene geçmekle düşmez.

Temyiz Ticaret Dairesi
Esas : 5101 — Karar : 6426

Nurettin Göstürk ve ortağı Ahmet Karcı vekili Avukat Necati Gökmen tarafından Mehmet Şahin ve Sabri Tavas aleyhine açılan alacak dâvasının yapılan muhakemesi sonunda : Müddeabih 1200 liranın 4383 kuruş muhakeme masrafı ve 50 lira vekâlet ücretiyle birlikte dâvalılardan tahsiline dair Nazilli Asliye Hukuk Hâkimliğinden sadır olan 10/12/1954 tarih ve 168/169 nolu hükmün müddeti içinde temyizen incelenmesi Mehmet Şahin ve Sabri Tavas vekili avukat Reşat özerde tarafından istenilmekle dosyadaki kâğıtlar okunarak işin gereği hakkında görüşülüp düşünüldü.

Dâvalılara satılmış olan buz dolabın ayıplı olduğu ve ayıbın müddetinde dâvacılara ihbar edildiği mahkemece de kabul edilmektedir. Dâvalılar ayıp dolayisiyle nebii kabul etmedikleri ve akdi feshettiklerini paralarının iade edilmesini dâvacılara ihtarname ile bildirmişlerdir.

289

Ticaret Kanununun 716 ıncı maddesinde muayene neticesinde mebide ayıp olduğu anlaşılırsa müşterinin hakkı rücuunu muhafaza için keyfiyeti bayie bildirmeğe mecbur olduğu yazılıdır. 719 nolu madde hükmüne göre müşteri veya bayi ayıbı mahkeme marifetiyle tesbit ettirmekte serbestir. Sözü geçen madde hükmü ile müşteriye bir mecburiyet tahmil edilmemiştir. Müşteri olan dâvalılar müddeti içinde ayıbı dâvacı bayie ihbar etmiş olmakla rücu haklarını muhafaza etmişlerdir. Ticaret Kanununun 717 nci maddesi gereğince müşterinin ayıp sebebiyle altı ay içinde dâva açması lâzımgelir. Ve bu müddet içinde dâva açmazsa hakkı sakıt olursa da Borçlar Kanununun 207 nci maddesi mucibince müşterinin bayi tarafından aleyhine ikame edilen dâvaya karşı mebiin tesliminden itibaren bir sene geçmeksizin ihbar ettiği ayıptan dolayı def'i hakkı sene geçmekle sâkıt olmayıp devam eder. Dâvalı müşterinin müddeti içinde ayıbı dâvacıya ihbar ettiği sabit bulunmasına göre dâvalı aleyhine açılmış olan semenin tahsiline ait bu dâva mebiin ayıplı olduğunu defan ileri sürebilir. Dâvalının ayıba mütaallik def'i sabit bulunduğu halde mahkemece Borçlar Kanununun 207 inci maddesi ikinci fıkrası hükmünden zuhul edilerek ayıp mahkeme marifetivle tesbit ettirilmediğinden, altı ay içinde dâva açılmadığından ve halen dolabın dâvalılar tarafından tasarruf edilmekte olduğundan bahsile semenden bakiye 1200 liranın dâvalılardan tahsiline karar verilmiş olması yolsuz ve dâvalıların temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden temyiz olunan hükmün mezkûr sebepten dolayı BOZULMASINA ve aşağıda yazılı 580 kuruş temyiz masrafının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 13/6/1955 tarihinde ittifakla karar verildi.

Dâvacı satın aldığı malı satmakla meşgul bir tâcir olduğu takdirde, ancak mücerret tazminat talebine hakkı vardır.

Temyiz Ticaret Dairesi
Esas : 8212 — Karar : 1977

Mehmet Zeybek vekili avukat İsmail Öğüt tarafından mukavele gereğince dâvalının beher metresi 75 kuruştan satıp teslimi taahhüt et-

290

tiği hindistan menşeli 45720 metre kaneviçeyi ihtara rağmen teslim etmediğinden ve ihtarnamede verilen müddetin hitamı tarihinde mezkûr malın piyasada metresi 98 kuruş olduğundan bahsile beher metrede 23 kuruştan fiat farkı tutarı 10515, 60 lira ile peşinen ödenen 2500 lira avansın faiz, muhakeme masrafı ve vekâlet ücretiyle birlikte tahsili talebiyle yuteks Sintosaltiel Haydar Dündar ve Ortakları aleyhine açılan dâvanın yapılan muhakemesi sonunda: Mukavelename İhtarname ve dosyada mevcut diğer vesaikle sabit olan avans ve fiyat farkı tutarı 9558 liranın dâva tarihinden itibaren %5 faiz ve 440/32 lira vekâlet ücretiyle birlikte dâvalıdan tahsiline, fazla iddianın reddine ve dâvalı vekili için takdir olunan 198, 88 lira vekâlet ücretinin dâvacıya tahmiline ve muhakeme masrafının nisbet dairesinde taraflara aidiyetine dair İzmir Asliye Ticaret Mahkemesinden verilen 15/9/1954 gün 953/425 esas ve 361 sayılı hükmün mürafaalı olarak temyizen incelenmesi dâvalı vekili avukat Selim Hekmen tarafından istenilmekle, mürafaa için tâyin edimiş olan günde mümeyyiz vekili avukat Selim Hekmen ile karşı taraf vekili avukat İsmail Öğüt gelip mümeyyezünaleyh vekilinin temyiz müddeti hakkında bir diyeceği olmadığı ve temyiz dilekçesinin müddeti içinde verildiği anlaşıldıktan ve taraflar vekilleri dinlendikten sonra vaktin darlığından ötürü işin incelenerek karara bağlanması başka güne bırakılmıştır. Bu kere temyiz olunan ilâm ile dosyadaki kağıtlar okunarak işin gereği görüşülüp düşünüldü.

1 — Hükmün dayandığı kanuna uygun gerektirici sebepler karşısında bozmanın şümülü dışında kalan bütün temyiz itirazları yersizdir.

Kanunların tefsirinde sadece onların lafzından çıkan mâna esas tutulması; hükümlerin kanuna konulma sebebine aykırı şekilde yani kanunun lâfzına esas tutularak ruhuna aykırı şekilde mânalandırılması tefsir hakkındaki hukuk dairelerine uygun olmaz Ticaret kanununun 713 ve 714 üncü maddelerindeki *mebiin borsada ve piyasada rayiç fiyatı olması halinde satıcının malı satmağa mecbur olmaksızın veyahut alıcının malı başka yerden satınalmağa mecbur olmaksızın adı geçen rayiç ile mal arasındaki farkı diğer taraftan isteyebileceği şeklindeki hükmün* kanuna konulmuş sebebi alıcı veya satıcının *işi icabı* bu malı nasıl olsa

alacağı veya satacağı ve böyle Ticaret Muamelesi yapacağı cihetle mütemerrit tarafın temerrüdü sebebiyle fiat farkı şeklinde bir zarara uğrayacağı düşüncesidir. Hukuk nazariyatında *mücerret tazminat* denilen bu tazmin şeklinin tacirler arasındaki muamelelerde kabul adilmiş olmasının başka bir sebebi olamaz. Hadisede dâvacının satın aldığı malı satmakla uğraşan bir tacir olmaması itibariyle onun bu mücerret tazminatı istemeğe hakkı yoktur. O, Ancak; taahhüdün yerine getirilmemiş olması dolayisile uğradığı ispat ettiği zararlara karşı tazminatı yani müşahhas tazminatı istevebilir. (Oser - Sehönen berğer - İsviçre Borçlar Kanununun ikinci basılış - zürich 1936 Md. 191 şerhi E. 15; Oscar Doetten'le code federal des oblizatinos - edition fırança ise par C. Reymond adlı eserde 191 inci madde altında 12, de hülâsası yazılı 47. 11. 192 de yayınlanmış ve yine aynı yerde 1, 4 de hülâsası yazılı 49, 11, 82 de yayınlanmış federal mahkeme kararları) dâvalı vekilinin müdafaalarında bildirildiği karardan da anlaşıldığı üzere dairemiz kanunun tefsirinde yalnız lafzı değil ruhu da göz önünde tutarak 714 üncü maddenin *mücerret tazminata* ilişkin hükmünü tazminat isteyene o *malın alım satımı ile meşgul bir tacir olması haline hasredegelmektedir.* Mahkemece gösterilen esaslar göz önünde tutularak kanun hükmünün tefsiri lâzımgelirken ilâmda yazılı düşüncelerle ve maddenin sadece lafzına dayanılarak tazminata hükmedilmiş olması ve dâvacının isteğinin şekli itibariyle dâvanın reddi gerektiğinin düşünülmemiş Bulunması kanuna aykırı ve bu cihete dokunar temyiz itirazları yerinde görüldüğünden temyiz olunan hükmün yalnız bu sebepten Hukuk Usulü Muhakemeleri kanununun 428 inci maddesi gereğince (BOZULMASINA) ve aşağıda yazılı 580 kuruş temyiz masrafının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 15/3/1955 tarihinde ittifakla karar verildi.

292

Temyiz Kararları

CEZA BÖLÜMÜ

Evinde aynı zamanda hem bıçak ve hem de dinamit bulunduran kimse hakkında bu hareketinden dolayı bir ceza tâyini icabedip ayrı ayrı ceza verilemez.

Temyiz Ceza Heyeti Umûmîyesi
Esas : 205 — Karar : 210

Memnu Bıçak ve ayrıca Dinamit bulundurmaktan maznun Veli Özençinin 6136 sayılı kanunun 15/1 ve Türk Ceza Kanununun 264/2, 59, 71, 72 nci maddeleri gereğince 7 ay 15 gün hapis ve 249 lira 90 kuruş ağır para cezasiyle mahkûmiyetine dâir (Antalya) Asliye Ceza Mahkemesinden verilen 10/12/1954 tarihli hüküm maznunun vâki temyiz talebine binaen Temyiz 4 üncü Ceza Dairesince tetkik olunarak ;

Dosyaya, gerekçeye ve takdire göre yerinde olmayan itirazların reddile hükmün istem gibi tastikına dair ittihaz olunan 10/6/955 tarihli karar aleyhine C. Baş Müddeiumumiliğinden ;

Maznunun ruhsat almaksızın bıçak bulundurmak suretile 6136 sayılı ve dinamit bulundurmak suretile de Türk ceza kanununun 264 üncü maddesi hükümlerine muhalefet etmesine de bir kaç kanun hükmünün ihlâli Türk Ceza Kanununun 79 uncu maddesinin tatbikına mâni teşkil etmiyeceğine ve aynı yerden alınan bıçak ve barut için Türk Ceza Kanununun 79 uncu maddesine göre tek ceza verilmesi icabederken ayrı, ayrı ceza tâyini yolsuz ve mahallî mahkemesi hükmünün bu noktadan bozulması yerine tasdikında isabet görülemediğinden işin bir kere de Yüksek Ceza Heyeti Umûmîyesince tetkikıyle mahallî mahkemesi hükmünün bozulmasına karar veerilmsi);

Hususunda ve müddetinde itiraz edilmekle 21/7/955 tarihli itirazname ile Birinci Reislik Dairesine gönderilen dâva evrakı ceza heyeti umumiyesince okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü.

— K A R A R —

Evinde aynı zamanda hem bıçak ve hem de dinamit bulundurduğu tesbit olunan maznun hakkında bu hareketinden dolayı bir ceza tâyini gerekirken ayrı, ayrı ceza verilmesinde isabet görülmemiş ve itiraz-name münderecatı bu itibarla vârit bulunmuş olduğundan Dördüncü Ceza Dairesinin aleyhine itiraz olunan 10/6/955 günlü tasdik kararının kaldırılmasına ve mahallî mahkemesi hükmünün izah olunan sebepten dolayı bozulmasına ve 10 lira bozma harcının ileride haksız çıktığı takdirde maznundan alınmasına 3/10/1955 tarihinde EKSERİYETLE karar verildi.

Hükmün esasını hüküm fıkrası teşkil ettiğinden; sonradan yazılan hükmün esbabı mucibesinde kanuna uygun olarak ittihaz ve tefhim edilmiş olan hüküm fıkrasına muhalif madde ve ceza gösterilmesi bozma sebebi teşkil etmez.

Temyiz Ceza Heyeti Umûmîyesi
İtiraz No : 384 Karar " : 383

Devlet ormanından 3'5 dönüm vüs'atındaki bir sahadan 200 kental miktarında bulunan yaş çalıları keserek tarla açmak suretiyle orman kanununa muhalif harekette bulunmaktan maznun İsmail oğlu Ali Palamutcu hakkında yapılan duruşma sonunda:

Fiiline uyan orman kanununun muaddel 109 uncu maddesi gereğince Bir ay hapsine ve 36 lira tazminatın. 56 kuruş mahkeme masrafiyle birlikte maznundan alınarak müdâhil orman idaresine verilmesine dair (Kaş) Sulh Ceza Mahkemesinden verilen 27/4/954 tarihli hüküm C. Müddeiumumiliğinin vaki temyiz talebine binaen dâva evrakı:

1 — Kısa kararda hükmedilen ceza tecil edildiği halde bu hususun esbabı mucibeli karara dercinde zühûl olunarak hükmün teşviş olunması;

2 — Tecil sebebinin gösterilmemesi ;

Yolsuz görüldüğünden hükmün bozulması) talebini havi tebliğname ile tevdi kılındığı Üçüncü Ceza dairesince tetkik olunarak;

Tecil müessesesinin kanunda yazılı sebepleri malûm ve muayyen olmasına göre bu sebeplerin karara yazılmaması nakıs sebebi olmayacağı gibi tefhim edilmekle hükmün esasını teşkil eden kararın asıl olmasına ve esbabı mucibeli kararda asıl hükümde yazılı fıkranın bulunmaması nakısı istilzam etmeyeceğine göre tebliğnamedeki mütalâaların reddiyle hükmün tasdikına dair ittihaz olunan 23/11/954 tarihli karar aleyhine C. Baş Müddeiumumiliğinden;

(1 — 89 uncu maddenin sarih hükmüne göre cezanın tecili sebeplerinin karar yerinde açıklanmasının icabetmesine;

2 — Hüküm bir kül teşkil edip; kısa kararile esbabı mucibeli karar arasında husule gelen mutabakatsızlığın kanuna aykırı olmasına ve infaza verilen hükmün de esbabı mucibeli kararın bir sureti bulunmasına göre; mezkûr daire ilâmında maruz sebeplerden dolayı isabet mülâhaza edilememiştir.

Keyfiyetin Yüksek Ceza Umumî Heyetince incelenerek daire kararının kaldırılması ve mahallî hükmün tebliğnamede yazılı olduğu veçhile bozulması) hususunda ve müddetinde itiraz edilmiş olmakla 23/12/954 tarihli itirazname ile Birinci Reislik Dairesine gönderilen dosya ceza heyeti umumiyesinde okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü.

— (K A R A R) —

Mahkemece usulen yazılıp imza ve tefhim edilen hüküm fıkrasında maznuna verilen cezanın tecil edildiği gösterilmiş olmasına; hükmün esasını hüküm fıkrası teşkil edip sonradan yazılan; hükmün esba-

bi mucibesinde tatbik olunan kanun maddelerinin ve tâyin olunan cezanın tekrar edilmesi lâğvı bulunmasına ve cezanın tecil edilmesi sebebinin kararda izah edilmemesi bozma sebebi sayılamıyacağına binaen mahalli mahkemesi hükmünü tasdik eden hususî daire ilâmında bir isabetsizlik görülmediğinden vâkı itirazın reddine ve dosyanın mahalline gönderilmek üzere C. Başmüddeiumumiliğine iadesine 27/12/954 tarihinde EKSERİYETLE karar verildi.

C. Müddeiumumisi esas hakkında mütalâasını dermeyan ettikten sonra Usulün 258 inci maddesi mucibince maznuna mütemmim müdafaa hakkı verilmesi tekrar dâvanın esası hakkında mütalâa beyanını icabettirmez.

Temviz Birinci Ceza Dairesi
Esas : 954 — Karar : 534

Hasan Kılınç'ı kasten öldürmeğe tam derecede teşebbüsten maznun Mehmet oğlu Hüseyin Kılınç'ın yapılan muhakemesi sonunda:

Maznunun sabit olan fiili kavgada korkutmak maksadiyle silâh boşaltmaktan ibaret görülmesine mebni Türk Ceza Kanununun 466 mcı maddesine tevfikan 7 gün hapsine dair (Amasya) Ağır Ceza Mahkemesinden verilen 16/11/953 tarihli hükmün temyizen tetkiki C. Müddeiumumiliği tarafından istenilmiş olduğundan dâva evrakı C. Başmuddeiumumiliği Yüksek makamından 22/1/954 tarihli tebliğname ile Temyz Mahkemesi Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği konuşuldu ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

C. Müddeiumumisi esas hakkında mütalâasını dermeyan ettikten sonra maznuna usulün 258 nci maddesi mucibince mütemmim müdafaa hakkı verilmesi tekrar dâvanın esas hakkında mütalâa beyanını icabettirmeyeceğinden mahallî C. Müddeiumumisinin yerinde görülmeyen itirazlarının reddiyle hükmün tetbliğnamedeki mütalâa gibi tasdikına 9/2/954 tarihinde ittifakla karar verildi.

296

C. Müddeiumumisinin esas hakkında mütalâası alındıktan sonra yeniden tahkik muamelesi yapılmış olmasına göre ikinci bir mütalâa alınmadan hüküm verilmesi yolsuzdur.

Temyiz Birinci Ceza Dairesi
Esas : 577 — Karar : 945

Osman Kalayı kasten öldürmekten maznun Hasan oğlu Sâlim Kozpınarın yapılan muhakemesi sonunda: Fiilinin sübutuna ve hakkında takdirî tahfif sebebinin kabulüne mebni T. C. K. nun 448, 59, 31, 33 üncü maddelerine tevfikan iki sene ağır hapsine ve müebbeden hidematı âmmeden memnuiyetine ve ceza müddeti zarfında mahcuriyeti kanuniye halinde bulundurulmasına ve her iki müdâhil Salih ve Saniye Kalay için Yediyüzellişer liradan 1500 lira manevî tazminatla 75 lira maktu ve 73 lira nisbî vekâlet ücretinin maznundan alınarak müdâhillere mütesaviyen verilmesine dair Bilecik Ağır Ceza Mahkemesinden verilen 11/11/953 tarihli hükmün temyizen tetkiki maznun tarafından istenilmiş ve para depo edilmiş olduğundan dâva evrakı C. Baş Müddeiumumiliği yüksek makamından 16/2/954 tarihli tebliğname ile Temyiz Mahkemesi Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği konuşuldu ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

C. Müddeiumumisinden esas hakkında mütalâaası alındıktan sonra yeniden tahkik muamelesi yapıldığı halde ikinci bir mütalâa alınmaksızın hüküm verilmesi;

Yolsuz olduğundan tebliğnamedeki mütalâanın reddiyle hükmün sair cihetlerinin tetkikına mahal olmaksızın hükmün C. M. U. K. 321 nci maddesi mucibince bozulmasına ve 10 lira bozma harcının ileride haksız çıktığı takdirde maznundan alınmasına ve depo parasının geri verilmesine ve evrakın yerine gönderilmesine 10/3/954 tarihinde ittifakla karar verildi.

Kısa karar hilâfına; kararın gerekçesinde ağır hapis yerine hapis denilmesi neticeye müessir görülmemektedir.

Temyiz Birinci Ceza Dairesi
Esas : 714 — Karar : 1054

Elinde bulunan bekçi tüfeği ile yaralayarak Hüseyin Karabulutun tatili uzvuna sebebiyet vermekten maznun Mustafa oğlu köy bekçisi Hüseyin Demir ve muhtarlık nüfuzunu kullanmak suretiyle adı geçen Hüseyin Demir'i işbu suçu işlemeğe teşvik etmekten maznun Mümin oğlu muhtar Ömer Ünalıcı ve Hüseyin Demire müzaherette bulunmaktan maznun İsa oğlu âza Mustafa Ünalın T. C. K. nun 456/3, 281, 31, 65 nci maddelerine tevfikan Hüseyinin 3 sene 6 ay ve Ömerin Bir sene 9 ay ve Mustafanın bir sene 6 ay ağır hapislerine ve Hüseyinin cezası kadar âmme hizmetlerinden memnuiyetine ve 3000 lira manevî tazminatın maznunlardan müştereken ve müteselsilen tahsiline dair Seydişehir Ağır Ceza mahkemesinden verilen 19/11/953 tarihli hükmün C. Müddeiumumiliği ile maznunlar tarafından temyizen tetkiki istenilmiş ve maznunlar canibinden para depo edilmiş olduğundan dâva evrakı C. Başmüddeiumumiliği yüksek makamından 1/3/954 tarihli tebliğname ile temyiz mahkemesi Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği konuşuldu ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

1 — Kısa karar hilâfına kararın gerekçesinde ağır hapis yerine hapis denmesi neticeye müessir görülmemiştir.

2 — Silâhla işlendiğine göre 457 nci maddenin tatbik olunmaması.

3 — Suçu vazife sırasında işlediği iddia olunan bekçi hakkında 251 yerine 281 nci maddenin tatbiki;

4 — Korunun muhafazasiyle mükellef olan köy bekçisi Hüseyin demirin vazifesi dolayısiyle işlediği bu suçdan dolayı idare heyetinden bir karar alınmaması;

5 — Sanık Mustafa ile Ömer haklarında mağdurun hazırlıktaki beyanından başka delil bulunmamakta ve mağdur ise ilk ve son tahki-

katta bu ifadesinden vaz geçerek işbu sanıkların da endahta bulunduğunu bildirmekte iken mücerret olan mağdurun ilk beyanını teyit eden ve diğer ifadelerine nazaran işbu ifadenin doğruluğunu gösteren deliller irae ve münakaşa edilmeden sanık Mustafa ve Ömerin mahkûmiyetlerine karar verilmesi;

Yolsuz ve maznunlar ile C. Müddeiumumisinin temyiz itirazları ve tebliğname bu sebeplerle varit bulunduğundan hükmün C. M. U. K. nun 321 nci maddesine tevfikan Bozulmasına ve 10 lira bozma harcının ileride haksız çıktıkları takdirde maznunlardan alınmasına ve depo paralarının geri verilmesine ve evrakın yerine iadesine ve sanık Mustafa ile Ömerin başka suçtan mevkuf bulunmadıkları takdirde tahliyeleri için C. Baş Müddeiumumiliğine müzekkere yazılmasına 17/3/954 tarihinde ittifakla karar verildi.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 258 inci maddesi mucibince maznuna müdafaa hakkı verilmeden 251 inci maddenin tatbiki yolsuzdur.

Temyiz Birinci Ceza Dairesi
Esas : 542 — Karar : 1526

Ağır ve şiddetli tahrikin ve takdiri tahfif sebebinin vücudiyle birlikte vazifesini ika ettiği sırada kanun ve zaruretin tâyin ettiği hududu tecavüz suretiyle Nihat Kandili kasten öldürmeğe tam derecede teşebbüsten maznun Mustafa oğlu polis memuru Mustafa Savaşın yapılan muhakemesi sonunda:

Fiilinin sübutuna mebni neticeden Yedi ay üç gün hapsine dair (Trabzon) Ağır Ceza Mahkemesinden verilen 15/10/953 tarihli hükmün temyizen tetkiki maznun tarafından istenilmiş ve para depo edilmiş olduğundan dâva evrakı C. Baş Müddeiumumiliği Yüksek makamından 16/2/954 tarihli tebliğname ile Temyiz Mahkemesi Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği konuşuldu. ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

293

Yapılan duruşmaya, toplanan delillere, tatbik olunan maddelere maznuna isnad olunan suçun sübut ve vasfı cezayı azaltıcı sebeplerin mahiyet ve derecesi câri tahkikata, hâdisenin sebep, sâik ve sureti cereyanına uygun olarak ve gerekçeleri gösterilmek suretiyle mahkemece tâyin ve takdir kılınmış ve maznunun kabule şayan görülmeyen müdafaası mucip sebeplerle reddedilmiş olmasına nazaran vekilinin bu itibarla vârit görülmeyen temyiz itirazları vârit değilsede;

1 — Usulün 258 nci maddesi mucibince maznuna müdafaa hakkı verilmeden 251 nci maddenin tatbiki;

Yolsuz, temyiz itirazlariyle tebliğnamedeki mütalâa bu itibarla vârit bulunduğundan hükmün bu noktadan C.M.U. K. nunun 321 nci maddesi mucibince bozulmasına ve on lira bozma harcının ileride haksız çıktığı takdirde maznundan alınmasına ve depo parasının geri verilmesine ve evrakın yerine gönderilmesine 28/4/954 tarihinde ittifakla karar verildi.

Kaza merciince şahsî hakka hasren ittihaz olunan ihtiyatî tedbir kararına muhalefette Ceza Kanununun 526 ncı maddesinin unsurları mevcut değildir.

Temyiz İkinci Ceza Dairesi
Esas : 13719 — Karar : 14334

İhtiyatî tedbir kararına muhalefetten maznun Mehmet Karaata hakkında yapılan duruşma sonunda :

Ceza Kanununun 526/1 inci maddesine göre takdiren 15 gün hafif hapsine ve 250 kuruş harçla 450 kuruş muhakeme masrafının kendisinden tahsiline dair (Uşak) Sulh Ceza Mahkemesinden verilen 17/5/955 tarihli hükmün temyizen tetkiki maznun tarafından müddetinde istida edilerek dâva erakı C. Başmüddeiumumiliğinin 25/7/1955 tarihli tebliğnamesiyle daireye gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı düşünüldü:

300

Kaza merciince şahsî hakka hasren müttehaz ihtiyatî tedbir kararının salâhiyetli makamlar tarafından adlî muameleler dolayısiyle âmme nizamına mâtuf olarak verilen bir emir mahiyetinde bulunmadığı ve bu itibarla maznunun fiil ve hareketinde 526 ncı madde unsurlarının mevcut olmadığı düşünülmiyerek yazılı olduğu üzere hüküm tesisi;

Yolsuz görüldüğünden tasdik isteyen tebliğnamenin reddiyle hükmün BOZULMASINA ve 10 lira bozma harcının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 23/9/1955 tarihinde ittifakla karar verildi.

C. M. U. Kanununda; kararların kısa ve gerekçeli olmak üzere ikiye ayrıldığı hakkında bir hüküm bulunmamış ve tefhim ile hükmün esasını teşkil eden kararda tâyin edilen bir ay yirmi beş günlük cezada bir isabetsizlik görülmemiş olmasına göre bu kararın gerekçesinde bir ay yirmi gün denilmek suretiyle yapılan hatanın mahallen tashihi mümkün bulunmaktadır.

Temyiz Dördüncü Ceza Dairesi
Esas : 15584 — Karar : 2064

Vazifede muhtar Recep'i dövmek ve sövmekten maznun Hasan Özyurt ve mağduru dövmekten maznun Ahmet Özyurt'un yapılan duruşma sonunda :

T. C. Kanununun 266/1, 456/4, 271, 69 uncu maddeleri gereğince Hasan'ın bir ay yirmi beş gün hapis ve 150 lira ağır para ve Ahmet'in bir ay beş gün hapis cezaları ile mahkûmiyetlerine dair (Gebze) Asliye Ceza Hâkimliğinden verilen 17/7/1953 günlü hükmün temyizen incelenmesi maznunlar tarafından süresinde istida ve şartı ifa edilerek dâva evrakı Ahmet hakkında taskik, Hasan hakkında kısa ve gerekçeli kararlar arasında ceza miktarı bakımından mutabakat bulunmadığından bozma isteyen tebliğname ile Daireye gönderilmekle icabı müzakere olundu.

C. M. U. Kanununda kararların kısa ve gerekçeli olmak üzere ikiye ayrıldığı hakkında bir hüküm bulunmamış ve tefhim ile hükmün esasını teşkil eden kararda Hasan'a 456/4, 271/1, 266/1, 69 uncu madde-

lere göre tâyin edilen bir ay yirmi beş günlük cezada isabetsizlik görülmemiş ve bu kararın gerekçesinde bir ay yirmi gün denilmek suretiyle yapılan hatanın mahallen tashihi mümkün bulunmuş olmasına göre tebliğnamede bu cihete ilişen Hasan hakkındaki bozma talebi, dosyaya, gerekçeye ve takdire göre maznunlar vekilinin itirazları yerinde görülmediğinden reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan her iki maznun hakkındaki hükmün tasdikına, depo paralarının irat kaydına ve tasdik harcı olarak Hasan'dan yirmi lira elli kuruş ve Ahmel'den beş lira alınmasına 23/2/1954 de ittifakla karar verildi.

Müzahareti adliyeye nâiliyet temyiz şartından muafiyeti istilzam etmez.

Temyiz Dördüncü Ceza Dairesi
Esas : 5445 — Karar : 7023

Vadifelerinden dolayı Maliye Vekâleti Baş Hukuk Müşaviri Ekrem ile Hukuk Müşaviri Vasfi'ye neşren ve ayrı ayrı hakaret etmekten maznun ve içtimaa tâbi mahkûmiyeti bulunan Mevlût Lûtfi Evren'in bozmaya uyularak yapılan duruşma sonunda;

Mahkûmiyetine dair (Ankara) Toplu Basın Asliye Ceza Mahkemesinden verilen 22/12/1954 tarihli hüküm aleyhine maznun tarafından verilen temyiz istidasının şartı yerine getirilmediğinden reddini mutazammın daireden çıkan 24/1/1955 gün ve 1597/249 sayılı ilâm, maznun hakkında işbu ceza dâvasını rüyet eden Toplu Basın Asliye Ceza Mahkemesi tarafından verilmiş 20/1/1954 tarihli ve 3/52 sayılı adlî müzaheret kararı dosya içinde olup bu kararda aynı zamanda depo parasından muafiyetine de karar verilmiş olmasına göre dilekçenin nazara alınarak tetkikat icrası lâzımgelirken maznunun temyiz arzuhalinde adlî müzaharetli bulunduğuna işaret edilmiş olmasına rağmen bu cihet meskût bırakılmak suretiyle temyiz şartının yerine getirilmediğinden bahsile istidanın reddine karar verilmesi kararın tashihini mucip bulunduğundan tashihi karar yoliyle tetkiki ve harçtan ıslahan tasdiki C. Baş-

302

müddeiumumiliğinden istenilmiş ve dâva evrakı 9/3/1955 tarih ve 250 numara ile daireye gönderilmiş olmakla incelendi.

Müzahareti adliyeye nâiliyet; temyiz şartından muafiyeti istilzam etmiyeceğine göre yerinde görülmeyen karar tashihi talebinin REDDİNE 12/4/1955 tarihinde ittifakla karar verildi.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu; 310.

Temyiz Dördüncü Ceza Dairesi
Esas : 14074 — Karar : 15718

Zina etmekten maznun Hüseyin karısı Azime Akgündüz ve suç ortağı Emin Tanrıverdi'nin; mahkûmiyetlerine dair (Palo) Asliye Ceza Hâkimliğinden verilen 27/1/1953 tarihli hükmün temyizen tetkiki mâfevk Elâzığ C. Müddeiumumiliği tarafından istida edilerek dâva evrakı; red isteyen tebliğname ile daireye gönderilmekle incelendi.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kannuunun (310) uncu maddesine göre kanunî merci'in gayri olan başkitabete verilen temyiz isdidasının tebliğname veçhile REDDİNE 6/10/1955 tarihinde ittifakla karar verildi.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu; 365 - 366.

Temyiz Dördüncü Ceza Dairesi
Esas : 14975 — Karar : 16684

Ali ve Fatma'nın geceleyin mesken masuniyetini ihlâl ve Fatma'ya sarkıntılık etmekten maznun polis memuru Kemal Kara, bekçi Kaya Hüseyin, vazifede Hağdeli'yi âdiyen dövmekten maznun adı geçen polis memuru Kemal Kara ve dövme fiiline yardım etmekten maznun adı geçen bekçi Hüseyin Kaya'nın 3005 sayılı kanuna göre yapılan duruşma sonunda;

303

Beraetlerine dair (Iğdır) Asliye Ceza Hâkimliğinden verilen 23/8/1955 tarihli hükmün temyizen tetkiki müdahiller tarafından müddetinde istida ve şartı ifa edilerek dâva evrakı C. Başmüddeiumumiliğinden;

Mahkemeye niyabeten keşif yapan her hangi bir hâkimin keşif yerinde vereceği karar usulen müdahale kararı mahiyetinde olmıyacağına göre müdahale dilekçesi üzerine mahkemece usulen bir karar verilmeden yazılı şekilde hüküm tesisi yolsuz olduğundan bozma isteyen tebliğname ile daireye gönderilmekle icabı müzakere olundu.

Duruşma hâkiminin müddeiumumî ve maznunlar huzuriyle keşif yaptığı sırada vukubulan müdahale talebi hakkında müddeiumuminin mütalâası alındıktan sonra karar verilmesine mâni kanunî ve usulî bir hüküm bulunmamasına göre tebliğnamedeki bozma talebi ve dosyaya ve gerekçeye ve mahkemenin takdirine göre müdahiller vekilinin temyiz itirazları vârit görülmediğinden reddiyle hükmün TASDİKINA 21/10/1955 tarihinde ittifakla karar verildi.

Şikâyet mehli içinde verilen müdahale istidasının şikâyetname mahiyetinde kabulü icabeder.

Temyiz Dördüncü Ceza Dairesi
Esas : 15638 — Karar : 16781

Hazineye ait meyvalı palamut ağaçlarını kesmek suretiyle ızrarda bulunmaktan maznun Şükrü Çetin'in yapılan duruşma sonunda;

1528 sayılı kanun delâletiyle Türk Ceza Kanununun 516/1, 522, 59 uncu maddeleri gereğince bir gün hapis ve 55 lira 50 kuruş ağır para cezalariyle mahkûmiyetine ve 100 lira ağaç bedelinin tazminat olarak maznundan alınarak Hazineye verilmesine dair (Datça) Asliye Ceza Hâkimliğinden verilen 24/6/1955 tarihli hükmün temyizen tetkiki mahallî ve mâfevk Muğla C. Müddeiumumilikleri taafından müddetinde istida edilerek dâva evrakı C. Başmüddeiumumiliğinden;

304

Takibi şikâyete bağlı olduğu düşünülmeden yazılı şekilde karar verilmesinin yolsuzluğundan bozma isteyen tebliğname ile daireye gönderilmekle icabı müzakere olundu.

Şikâyet mehli içinde verilmiş olduğu anlaşılan müdahale dilekçesinin şikâyetname mahiyetinde kabulü icabetmesine ve bu hususta müstakar içtihada ve oluşa göre mahallî ve mâfevk C. Müddeiumumilerinin şikâyetname bulunmadığına ve kaste ilişen temyiz itirazları ve tebliğnamedeki bozma sebebi vârit değilse de;

1 — Suç tarihinde meriyette bulunan Türk Ceza Kanununun 6123 sayılı kanunla muaddel 15 inci maddesi hükmü nazara alınmadan asgarî hadden aşağı hapis cezası tâyini;

Bozmayı gerektirmiş ve mâfevk ve mahallî C. Müddeiumumileiinin temyiz itirazları bu itibarla vârit görülmüş olduğundan hükmün bu sebepten BOZULMASINA 24/10/1955 tarihinde ittifakla karar verildi.

MİLLÎ KÜTÜPHANE-ANKARA

305

Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları

Uyuşmazlık Mahkemesi kararlarının kesin olup, tashihi karar yoluna gidilemiyeceği hakkında.

Uyuşmazlık Mahkemesi
Esas : 96 — Karar : 106

Uyuşmazlık Mahkemesinden sâdır 2/12/1954 tarih ve 80/95 sayılı kararın düzeltilmesi dâvacı Muhittin Murtazaoğlu tarafından kanunî süresi içinde verilen 15/9/1955 tarihli dilekçe ile talep edilmiş bulunmakla 26/11/1955 tarihinde toplanan Uyuşmazlık Mahkemesinde bu hususiaki kâğıtlar okunup, Başkanun Sözcüsünün Uyuşmazlşk Mahkemesi kararlarının düzeltme yoliyle tetkikına kanunî mesağ bulunduğu tarzındaki düşüncesi dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Uyuşmazlık Mahkemesi Kanununun 20 nci maddesinde; hüküm uyuşmazlıkları hakkında yapılacak incelemelerde Şûrayı Devlet muhakeme usulü tatbik edileceği gösterilerek Şûrayı Devlet Kanununa atıfta bulunulmuş ve mezkûr kanunun 7 nci faslında muhakeme usulleri, kanun yollarından ayrı ve müstakil bir fasıl olarak tesis edilmiş olduğu gibi; atfen tesis edilen bu kabîl hükümler ancak mâtuf oldukları hususlara münhasır bulunmuş olduğundan, hüküm uyuşmazlıkları hakkında çıkan kararların düzeltme yolu ile incelenmesine mesağ bulunmadığı ve 4788 sayılı kanunun 21 inci maddesinde mevcut Uyuşmazlık Mahkemesi kararlarının kesin olduğu şeklindeki hüküm de bu hususu teyit eylediği cihetle inceleme kabiliyeti bulunmayan talebin REDDİNE 26/11/1955 tarihinde ittifakla karar verildi.

5830 sayılı kanuna müsteniden tapuda yapılan tescilin dayanağı idarî karar olması dolayısiyle, bu mevzudaki ihtilâfın idarî kaza merciinde halli icabedeceğine dair.

Uyuşmazlık Mahkemesi
Esas : 97 — Karar : 107

Bolu Beldiyesi tarafından Maliye Hazinesi aleyhine Bolu Asliye Hukuk Mahkemesine hakem sıfatiyle açılan dâvanın rüyeti sırasında dâvalı idare vekilinin ileri sürdüğü vazife itirazı mahkemece reddedilmiş ve vazife konusunun tetkiki Başkanun Sözcülüğünden istenilmiş bulunmakla Uyuşmazlık Mahkemesinin 26/11/1955 tarihli oturumunda dosyadaki bütün kâğıtlar okunduktan ve müracaatın şekline uygun olarak müddetinde yapıldığı anlaşıldıktan ve Başkanun Sözcüsünün, dâvanın görülmesi Devlet Şûrasının vazifesi içinde bulunduğuna dair mütalâası dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâvanın konusu; tapuda belediye adına mukayyet gayrimenkul âhiren meriyete giren 5830 sayılı kanun gereğince ve vilâyet idare heyeti kararı ile hazine adına tescil edilmiş ise de; işbu muamele mülkiyet haklarını iskat etmiyeceğinden bahsile mezkûr tapu kaydının iptali talebinden ibarettir.

Dâva mevzu gayrimenkulün 5830 sayılı kanunun 3 üncü maddesi gereğince müttehaz idare heyeti kararına müsteniden hazine uhdesine tescil kılındığı anlaşılmış ve dâvacının yukarıda telhis olunan iddiası binnetice idarî tasarrufun iptaline müntehi ve bu kabîl idarî ihtilâfların halli de idarî kazaya mevdu bulunmuş olmasına binaen mahkemece ittihaz edilen vazifekararının KALDIRILMASINA 26/11/1955 tarihinde ekserivetle karar verildi.

Sular İdaresinin aboneleriyle yaptığı muamelelere mütaallik ihtilâfın hallinin adliye mahkemelerinin vazifesine dâhil olduğu hakkında.

Uyuşmazlık Mahkemesi
Esas : 98/E. — Karar : 108

Âsım Türeli imzasiyle Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığına gönderilen 10/10/1955 günlü dilekçede; Ankara Sular İdaresince yapıl-

makta olan su tesisatı masrafına iştirak payı namiyle kendisinden alınan 540 liranın haksız tahsil olunduğundan bahsile Vergiler Temyiz ve İtiraz Komisyonuna yaptığı müracaatın reddedildiği ve bu kararın kaldırılması talebiyle baş vurduğu Devlet Şûrası tarafından; Vergiler Temyiz Komisyonu kararının tasdikına karar ita edilmek suretiyle binnetice idarî kazanın vazifesi haricinde görüldüğü ve âhiren aynı dâvayı ikame eylediği Ankara Beşinci Sulh Hukuk Mahkemesince de vazifesizlik kararı verilmiş bulunduğu cihetle vazifeli mahkemenin belirtilmesi istenilmiştir.

Uyuşmazlık Mahkemesnin 26/11/1955 günlü oturumunda dosyadaki evrak tamamen okunduktan ve Başkanun Sözcülüğünün mütalâası alındıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâvanın konusu; arsasına su isali için yaptığı müracaat üzerine Sular İdaresince haksız olarak ve su tesisat masraflarına iştirak hissesi namiyle alınan paranın istirdadı talebinden ibaret olup; Sular İdaresinin aboneleriyle yaptığı muamelelere mütaallik uyuşmazlığın halli Adliye Mahkemelerinin vazifesine dâhil bulunmuş olmasına binaen Ankara Beşinci Sulh Hukuk Mahkemesince müttehaz vazifesizlik kararının KALDIRILMASINA 26/11/1955 tarihinde ittifakla karar verildi

---

Köpek ıtlâfı, âmme hizmetinin ifası maksadiyle vâkı olmasına göre, bu hususdaki ihtilâfın Devlet Şûrasında halli icabeder.

Uyuşmazlık Mahkemesi
Esas : 99 — Karar : 109

Burhan Sürez tarafından Ankara Belediyesi aleyhine Ankara 6 ncı Sulh Hukuk Mahkemesine açılan dâvanın rüyeti sırasında dâvalı idare vekilinin ileri sürdüğü vazife itirazının reddedilmsei üzerine vazife konusunun tetkiki Devlet Şûrası Başkanun Sözcülüğünden talep edlmiştir.

309

Dâvanın hulâsası; kendisine ait av köpeğinin belediye müstahdemleri tarafından itlâf edildiğinden bahsile tazminat talebinden ibarettir.

Dâvalının cevabı : Hayvan Sağlık Zabıtasının; Nizamname hükümlerine müsteniden ifa ettiği âmme hizmetinden hakkı muhtel olan dâvacının idarî kazaya başvurması lâzımdır.

Mahkemenin kararı : Belediye müstahdeminin haksız fiiline ve istihdam edenin mesuliyetine müsteniden açılan dâvanın Adliye mahkemesinde rüyeti lâzımdır.

Başkanun Sözcülüğü rüyeti dâvanın idarî kazaya ait bulunduğunu mütalâa eylemiştir.

Uyuşmazlık Mahkemesinin 26/11/1955 tarihli oturumunda dosyadaki bütün kâğıtlar okunduktan ve müracaatın kanunî şekline uygun olarak müddetinde yapıldığı anlaşıldıktan ve Başkanun Sözcülüğünün dâvanın görülmesi, Devlet Şûrasının vazifesi dâhilinde olduğuna dair mütalâası alındıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâvacının Hayvan Sağlık Zabıtası memurlarına hizmet kusuru atf ve isnadı suretiyle tazminat talep eylemiş ve köpeğin itlâfının âmme hizmetinin ifası maksadiyle vâkı olduğu anlaşılmış ve bu sebeple dâvanın rüyet ve halli 3546 sayılı kanunun 23 üncü maddesi gereğince Devlet Şûrasına ait bulunmuş olmasına binaen Ankara 6. Sulh Hukuk Mahkemesinin vazife kararının KALDIRILMASINA 26/11/1955 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

İstimlâk olunan gayrimenkulün âhiren fazla bedelle başkasına satılmış olması halinde, haksız iktisap edilen farkın tahsili talebiyle açılan dâvanın rüyeti, adlî kazaya aittir.

Uyuşmazlık Mahkemesi
Esas : 103 — Karar : 110

Diruhi Çizmeci ve Mükevven Ataşer vekilleri Avukat Sadık Gündüz tarafından Ankara Belediyesine izafetle Ankara İmar Müdürlüğü aleyhine açılan dâvanın rüyeti sırasında dâvalı idare vekilinin ileri sürdüğü vazife itirazı reddedilmiş ve vazife konusunun tetkiki Başkanun

Sözcülüğünden istenilmiş bulunmakla Uyuşmazlık Mahkemesinin 26/11/1955 tarihli oturumunda dosyadaki bütün kâğıtlar okunduktan ve müracaatın şekline uygun olarak müddetinde yapıldığı anlaşıldıktan ve Başkanun Sözcüsünün dâvanın görülmesi Devlet Şûrasının vazifesi içinde bulunduğuna dair mütalâası dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

İmar Müdürlüğünce İstimlâk olunan gayrimenkulün âhiren fazla bedelle satılmış olduğundan bahsile istimlâk gayesi dışında yapılan muamele yüzünden idarece haksız surette iktisap edilen meblâğın tahsili talebinden ibaret ve 3710 sayılı kanuna müsteniden açılna dâvanın rüyeti adlî kazaya taallûk eylemiş bulunmasına binaen Başkanun Sözcüsünün vârit görülmeyen isteminin REDDİNE 26/11/1955 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

Şahitlikle ilgili ihtilâflar, idarî kaza merciinde halledilir.

Uyuşmazlık Mahkemesi
Esas : 100 — Karar : 111

Refia Seyhan tarafından Millî Müdafaa Vekâleti aleyhine Rize Asliye Hukuk Mahkemesine açılan dâvanın rüyeti sırasında dâvalı idare vekilinin ileri sürdüğü vazife itirazı reddedilmiş ve vazife konusunun tetkiki Başkanun Sözcülüğünden istenilmiş bulunmakla Uyuşmazlık Mahkemesinin 26/11/1955 tarihli oturumunda dosyadaki bütün kâğıtlar okunduktan ve müracaatın şekline uygun olarak müddetinde yapıldığı anlaşıldıktan ve Başkanun Sözcüsünün, dâvanın görülmesi Devlet Şûrasının vazifesi içinde bulunduğuna dair mütalâası dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Şehit aylıklarının hangi makam tarafından ve şehitliğin ne suretle tahkik ve tetkik edilerek ne gibi vesikalara müsteniden bağlanabileceği emekli mevzuatı ile tâyin ve tesbit edilmiş ve bu hususiaki vazifenin idarî makamlara taallûku ve bundan mütevellit ihtilâfların hallinin de idarî kazaya aidiyeti kanunların sarih hükümleri icabından bulunmuş

olmasına binaen Rize Asliye Hukuk Mahkemesince ittihaz edilen vazife kararının KALDIRILMASINA 26/11/1955 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

---

1 — Devletçe hazırlanan projesi gereğince yapılan liman inşaatı ameliyesi idarî bir tasarruftur.

2 — Bu gibi idarî tasarruflardan hakkı muhtel olanlar Devlet Şûrasına müracaat edebilirler.

Uyuşmazlık Mahkemesi
Esas : 101 — Karar : 113

Ayşe Sıpcık tarafından Nafia vekâleti aleyhine Giresun Asliye Hukuk Mahkemesine açılan dâvanın rüyeti sırasında dâvalı idare vekilinin ileri sürdüğü vazife itirazı reddedilmiş ve vazife konusunun tetkiki Başkanun Sözcülüğünden istenilmiş bulunmakla Uyuşmazlık Mahkemesinin 26/11/1955 tarihli oturumunda dosyadaki bütün kâğıtlar okunduktan ve müracaatın şekline uygun olarak müddetinde yapıldığı anlaşıldıktan ve Başkanun Sözcüsünün, dâvanın görülmesi Devlet Şûrasının vazifesi içinde bulunduğuna dair mütalâası dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâvanın konusu : İdarece yaptırılmakta olan liman inşaatı sırasında atılan lâğımların gayrimenkulünü hasara uğrattığından bahsile tazminat talebinden ibaret olup Devletçe hazırlanan projesi gereğince yapılan liman inşaatı ameliyesi idarî bir tasarruf bulunmasına ve bu gibi idarî fiil ve tasarruflardan hakkı muhtel olanlar tarafından açılacak dâvaların rüyet mercii Devlet Şûrası bulunduğuna binaen Giresun Asliye Hukuk Mahkemesinin vazifeli olduğuna dair kararının KALDIRILMASINA 26/11/1955 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

312

1 — Askerî nakil vasıtası şoförünün dikkatsizliği ve tedbirsizliği ve trafik kaidelerine ademi riayeti sebebiyle husule gelen çarpışmadan mütevellit zarar, haksız fiilden doğmuştur.

2 — İstihdam eden Vekâlet aleyhinde açılacak haksız fiilden neş'et eden dâvalara adliye mahkemeleri bakar.

Uyuşmazlık Mahkemesi
Esas : 102 — Karar : 115

Güldane Köstekçi ve çocukları tarafından Millî Müdafaa Vekâleti aleyhine Ankara Beşinci Asliye Hukuk Mahkemesine açılan dâvanın rüyeti sırasında dâvalı idare vekilinin ileri sürdüğü vazife itirazı reddedilmiş ve vazife konusunun tetkiki Başkanun Sözcülüğünden istenilmiş bulunmakla Uyuşmazlık Mahkemesinin 26/11/1955 tarihli oturumunda dosyadaki bütün kâğıtlar okunduktan ve müracaatın şekline uygun olarak müddetinde yapıldığı anlaşıldıktan ve Başkanun Sözcüsünün dâvanın görülmesi Devlet Şûrasının vazifesi içinde bulunduğuna dair mütalâası dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâvanın konusu : Askerî nakil vasıtası şaförünün dikkatsizlik ve tedbirsizliği ve trafik kaidelerine ademi riayeti sebebiyle husule gelen çarpışmadan mütevellit zararın istihdam eden sıfatiyle dâvalı Vekâletten tazmini talebinden ibaret olup haksız fiilden doğan bu kabil dâvaların görülmesi Asliye Mahkemelerinin vazifesi dâhilinde bulunmuş olmasına binaen Başkanun Sözcülüğünün vârit görülmeyen talebinin REDDİNE 26/11/1955 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

314

ADLİYE VEKÂLETİNDEN :

Adliye Vekâleti Ayırma Meclisi Umumî Heyetince verilen 1956 yılına ait prensip kararı

Tarih	No.
9/2/1956	68

Hâkim ve C. Müddeiumumileriyle Muavinlerinin bir terfi müddeti içinde verdikleri kararlarla gördükleri işlerden Temyiz Mahkemesine intikal eylemiş olanlarının yapılan tetkikleri sonunda verilen notlara bakılarak umumî seviye derecesine göre bir sene evvelki durum muvacehesinde terfi için konulmuş bulunan esas ve hadlerle prensiplerin değiştirilmesine lüzum olmadığından aşağıdaki hususların 1956 yılı ayırma tetkikatı için meriyetine ittifakla karar verlmiştir.

1 — Bir Hâkim ve C. Müddeiumumisinin âdiyen terfii için bir terfi müddeti içinde Temyiz Mahkemesince tetkik edilmiş karar ve lâyihalardan aldığı notların % 40 mın çok iyi, iyi olması ve zayıf not miktarının notlarının umumî yekûnuna nazaran % 10 u geçmemesi şarttır.

2 — Aldığı notların çok iyi veya iyi sayısı % 70 i bulanlar tercihan terfi ettirilirler.

Tercihan terfide en aşağı 40 karar veya muamelenin Temyizce tetkik edilmiş bulunması gereklidir.

Temyizden 40 işi geçmemiş olanların sicillerine ve üst makamın fişine ve göndereceği kararlar veya diğer vesikalara ve mahallerinde gördükleri ve çıkardıkları işlere nazaran ilmî ve meslekî kudret ve kabiliyetlerine Ayırma Meclislerince kanaat getirildiği takdirde tercihan terfilerine karar verilebilir.

3 — Aldığı notların içinde zayıf olmamak şartiyle çok iyi ve iyi notnot nisbeti % 80 i bulanlarla, zayıf not almakla beraber iyi ve çok iyi nisisbeti % 85 veya daha yukarı olanların mümtazen terfi ettirilmeleri mümmkündür.

Mümtazen terfide 40 karar ve muamelenin Temyizce incelenminiş bulunması lâzımdır.

4 — Ayırma Meclislerinin tetkika tâbi tutacağı Temyiz notları Adliye Vekâletince terfilerine engel olmıyan ve terfi müddetlerini dolduraran Hâkim ve C. Müddeiumumisi, Muavinleriyle bu sınıflarda sayılanlalar hakkındaki listenin tanzim edildiği tarihe takaddüm eden iki yıl içindıde alınan notlardır. Bu notları ihtiva eden listede yine bu müddet içindıde kendilerine verilen işlerle çıkardıkları işler miktarı ve nisbeti de göstete rilir.

MEVCUDU OLAN SATIŞTAKİ KİTÂPLAR LİSTESİ

	Kuruş
Adalet Dergisi 1948 yılı 1 - 12 inci sayıları	1000
» » 1949 » 1 - 12 » »	1000
» » 1955 » 4 - 12 » »	900
Adalet Mantığı (Tercüme)	300
Avukatlık Kanunu ve Talimatnamesi (1938)	50
Deniz Ticaret Hukuku (K. Berker tercümesi)	300
Meşhut Suçlar Kanunu Talimatı	15
Noter Kanunu (1942 Basımlı)	50
Tamimler Mecmuası (1938)	100
» » (1950)	100
941 - 942 Temyiz kararları Ceza Bölümü	300
Temyiz Mahkemesi Kararları: 952 Ceza Kısmı	300
» » » 952 Hukuk »	300
» » » 953 Ceza »	250
» » » 953 Hukuk »	300
» » » 954 Ceza »	250
» » » 954 Hukuk »	300
» » Tevhidi İçtihat Kararları: 950 Hukuk Kısmı	50
» » » » » 950 Ceza »	50
» » » » » 951 Hukuk »	50
» » » » » 952 Ceza »	10
» » » » » 952 Hukuk »	15
» » » » » 953 Ceza »	25
» » » » » 953 Hukuk »	25
Zürih Şerhi: Aile Hukuku (949) Dr. Tahir Çağa Tercümesi	300
» » Borçlar Hukuku C: 1 (Dr. Recai Seçkin Tercümesi)	300
» » Borçlar Hukuku C: 2 (Dr. Recai Seçkin Tercümesi)	300
» » Borçlar Hukuku C lt: 3 (Dr. Ferit Ayiter Tercümesi)	300
» » Giriş ve Kişinin Hukuku C: 1 (Volf Çernis Tercümesi)	300
» » Giriş ve Kişinin Hukuku C: 2 (Volf Çernis Tercümesi)	300
» » Miras Hukuku C: 1 (S. Şakir Ansay Tercümesi)	300
» » Vesayet Hukuku C: 1 (Volf Çernis Tercümesi)	450
» » Vesayet Hukuku C : 2 (Volf Çernis Tercümesi)	450
» » Zilyedlik ve Tapu Sicielli (Dr. Suat Bertan Tercümesi)	300